

såsom angivelsebrott. Den nuvarande ordningen, enligt vilken det ankommer på målsäganden att utföra åtalet, gör att det skydd, som rättsordningen avser att bereda åt upphovsmannen, i praktiken ej sällan blir otillfredsställande. De målsäganden det här gäller står ofta främmande för rättsliga och ekonomiska spörsmål och förhåller sig ofta hellre passiva inför intrång i deras rätt än de utsätter sig för det obehag och de besvär, som är förenade med att föra en rättegång. Kommittén framhåller vidare, att i mål av hithörande slag omfattande och kostsam utredning ej sällan är erforderlig; även detta förhållande kan verka avskräckande för den enskilde att söka tillvarataga sin rätt genom process. Med nya rättegångsbalkens införande har de enskilda snarast fått ökad anledning att förhålla sig passiva, eftersom denna ställer större krav på parternas förmåga att utföra sin talan än den tidigare processordningen. För att den upphovsrättsliga lagstiftningen skall bli respekterad i praktiken är det emellertid uppenbarligen av vikt, att åtal kommer till stånd, om skäl därtill finns och upphovsmannen önskar det. För att underlätta för upphovsmännen att få detta sitt intresse tillgodosett bör mål av hithörande slag läggas under allmänt åtal.

I detta sammanhang framhålles, att enligt nya rättegångsbalken åklagare är på målsägandens begäran skyldig att i samband med åtalet förbereda och utföra målsägandens anspråk på skadestånd, om det kan ske utan olägenhet och hans anspråk ej finnes obefogat (22 kap. 2 §). Om brott av förevarande slag lägges under allmänt åtal, vinner målsäganden således även den fördelen att han i åtskilliga fall kan få sina skadeståndsanspråk utförda genom åklagaren, och det är uppenbarligen väl motiverat att åt uphovsmännen beredes den lättnad detta innebär.

Å andra sidan bör, uttalar kommittén, det allmänna åtalet göras beroende av angivelse från målsägandens sida. De intressen som beröres i mål av förevarande slag är ofta av den personliga art, att polisutredning och rättegång icke bör anställas utan att målsäganden uttryckligen hemställt om åtal. Stundom kan målsäganden ha ett direkt intresse av att rättegång undvikas; har exempelvis intrång skett i den ideella rätten, kan en process medföra ytterligare lidanden för målsäganden, då saken därigenom erhåller ökad offentlighet. Många gånger är de överträdelse som förekommer av så ringa vikt, att i det enskilda fallet icke kan påfordras att åklagaren — om han överhuvudtaget får kännedom om överträdelsen — skulle självmant upptaga den till behandling. Göres åtalet beroende av angivelse, öppnas också möjlighet för målsäganden och hans motpart att ingå bindande förlikning (jfr 20 kap. 12 § rättegångsbalken), något som på detta speciella område ofta framstår såsom önskvärt.

I enlighet med dessa överväganden har kommittén i förevarande paragrafs första stycke upptagit stadgande, att brott mot lagen ej må åtalas av allmän åklagare, där det ej anges till åtal av målsägande.

Vid överträdelse av förbud, som meddelats med stöd av 51 §, finns icke någon målsägande i egentlig mening. Här bör enligt kommittén sådan myn-

dighet, som sägs i nämnda paragraf, äga ange överträdelsen till åtal. En bestämmelse därom har fogats till det nu föreslagna stadgandet.

I detta sammanhang må nämnas att kommittén i 30 § tredje stycket upptagit bestämmelse, att överträdelse av sådan testamentarisk föreskrift som avses i lagrummets andra stycke eller av stadgandet i 3 § städse må beivras av efterlevande make, skyldeman i rätt upp- och nedstigande led, adoptant, adoptivbarn eller syskon. I motiven framhålls, att även om upphovsrätten övergått på utomstående, upphovsmannens anhöriga bör äga ingripa till skydd för den ideella rätten. I praktiken torde emellertid talerätten endast komma att utnyttjas i fall, då de eljest berättigade underlåter att inskrida; den torde följaktligen komma att verka såsom en subsidiär talerätt. I sakens natur ligger, att de anhöriga icke äger ingripa mot förfaranden, till vilka upphovsmannens successorer jämlikt 3 § tredje stycket lämnat sitt samtycke eller som dessa eljest godkänt.

I förevarande paragraf har kommittén vidare behandlat ett par processuella frågor rörande talan om förstörande av olagliga exemplar o. dyl. Inledningsvis erinrar kommittén om att domstol enligt 55 § skall, under där angivna förutsättningar, äga föreskriva åtgärder till förebyggande av missbruk av olagligen framställda exemplar m. m. Formellt erinrar detta stadgande visserligen om sådana bestämmelser inom andra rättsområden, som innebär att genom brott framställt föremål skall vara förverkat åt det allmänna. En åtgärd enligt 55 § är emellertid, framhåller kommittén, närmast jämförlig med att gods, som blivit någon avhänt genom brott, återställs till rätt ägare. Då skyddsobjektet här är immateriellt, kan detta objekt icke som sådant återställas, utan åtgärden måste taga sikte på det eller de fysiska ting, i vilka det immateriella verket är nedlagt: bokexemplaret, målningen o. s. v. Om detta fysiska ting förstöres, ändras eller utlämnas till målsäganden, sker med det immateriella objektet något liknande som då ett stulet fysiskt ting återställs till ägaren. Till sin natur är målsägandens intresse att få här ifrågavarande åtgärder genomförda därför närmast hänförligt till vad som i rättegångsbalken benämnes enskilt anspråk. Det förfarande, som där regleras för anspråk av detta slag, lämpar sig praktiskt även i stort sett för här avsedda fall. För tydlighetens skull bör det dock uttryckligen sägas, att talan om föreskrift enligt 55 § är att behandla enligt reglerna om enskilt anspråk. En bestämmelse härom har upptagits i andra stycket första punkten av förevarande paragraf.

Av praktisk vikt är, fortsätter kommittén, att föremål varom nu är fråga skall kunna, till tryggande av målsägandens rätt, läggas under beslag. Beträffande de vanliga förmögenhetsbrotten är i förevarande hänseende 27 kap. 1 § rättegångsbalken av betydelse. Enligt detta lagrum kan beslag läggas bl. a. på föremål, som skäligen kan antagas vara genom brott någon avhänt. Om exemplar, klichéer o. s. v. framställts olagligen, har målsäganden emellertid icke någon äganderätt till dem. Sådant föremål kan således icke sägas vara avhänt honom, och den nämnda beslagsregeln kan icke tillämpas. Den bör därför kompletteras med en analog bestämmelse för nu avsedda fall. I

enlighet härmed har i tredje stycket stadgats, att egendom som avses i 55 § må, där brott mot 53 § skäligen kan antagas föreligga, tagas i beslag samt att därvid vad om beslag i allmänhet är stadgat skall äga motsvarande tillämpning.

Regeln, att talan om föreskrift skall behandlas som enskilt anspråk, kan icke tillämpas i mål om överträdelse av förbud enligt 51 §. I hithörande fall — utgivning av klassiska verk i grovt förvanskade upplagor o. s. v. — riktar sig gärningen direkt mot allmänna intressen; någon målsägande finns icke. Fråga om åtgärd enligt 55 § bör här, uttalar kommittén, behandlas enligt de regler, som i allmänhet gäller om förverkande av föremål på grund av brott. En bestämmelse härom har upptagits i andra stycket andra punkten av förevarande paragraf. Bestämmelsen innebär bl. a., att domstolen ex officio skall beakta spörsmålet huruvida åtgärder bör föreskrivas. Den medför också, att i hithörande fall beslag kan äga rum redan med stöd av stadgandet i 27 kap. 1 § rättegångsbalken; enligt detta kan sådant tvångsmedel användas bl. a. beträffande föremål, som skäligen kan antagas vara på grund av brott förverkat.

Enligt 56 § skall domstol i vissa fall kunna meddela tillstånd att sådant exemplar, som avses i 55 §, mot särskild ersättning till målsäganden göres tillgängligt för allmänheten eller eljest användes för avsett ändamål. För tillämpning av stadgandet förutsättes självfallet, att målsägandens motpart framställer yrkande därom. Kommittén har utgått från att dylikt yrkande normalt väckes i rättegång, i vilken målsäganden för talan om åtgärd enligt 55 §. Det framhålles emellertid, att hinder ej bör möta att talan om tillstånd enligt 56 § anställes utan samband med sådan rättegång. Några föreskrifter i nu berörda hänseenden har icke ansetts behöva upptagas i lagtexten.

Remissyttrandena. Förslaget att brott mot den upphovsrättsliga lagstiftningen skall läggas under allmänt åtal och därvid göras till angivelsebrott tillstyrkes eller lämnas utan erinran av det övervägande antalet remissinstanser.

Någon tvekan kommer till synes i *riksåklagarämbetets* yttrande. Ämbetet erinrar inledningsvis om att förevarande spörsmål var på tal redan i samband med 1931 års ändringar i författar- och konstverkslagarna. Enligt det till lagrådet remitterade förslaget skulle sålunda brott mot dessa lagar vara angivelsebrott. På hemställan av lagrådet upptogs emellertid icke något förslag härom i propositionen. Lagrådet framhöll i sitt yttrande, att det visserligen ur kulturell synpunkt vore av vikt, att det straffskydd, varmed man ville omgärda författarens befogenheter, icke bleve illusoriskt därigenom, att författare, som utsatts för intrång i sin rätt, till följd av svårigheter — måhända av ekonomisk art — som för honom kunde uppstå vid anställande av talan inför domstol, måste avstå från beivrande av rättskränkningen. Att märka vore emellertid, att den viktigaste av de befogenheter, som inginge i författarrätten, eller rättigheten att mångfaldiga verket, merendels av för-

fattaren överlåtits åt en förläggare och att anledning syntes saknas att bereda denne den hjälp, som låge i möjligheten att få talan utförd genom åtalsmyndighetens försorg. Lika litet syntes det lagrådet påkallat att lämna dylikt bistånd åt de starka sammanslutningar, som bildats av tonsättare för tillvaratagande av medlemmarnas rätt. Ur den angivna synpunkten föreläge därför enligt lagrådets mening icke något större behov att genomföra den föreslagna ändringen beträffande åtalsrätten, och ej heller i annat hänseende syntes skäl kunna anföras för att i Sverige, där i fråga om åklagarens åtalsplikt opportunitetsprincipen icke gällde, en sådan ändring vidtoges med avseende å brott, vilka i så hög grad som de ifrågavarande vore av privat natur. Ämbetet framhåller, att de av lagrådet anförda synpunkterna uppenbarligen även i dag förtjänar beaktande, samt uttalar vidare:

Härutöver må framhållas, att ett genomförande av kommitténs förslag att lägga brott mot den upphovsrättsliga lagstiftningen under allmänt åtal efter allt att döma kommer att medföra en högst betydande ökning av polis- och åklagarmyndigheternas redan nu mycket stora arbetsböda, främst därför att utredningarna i dessa mål bli både komplicerade och omfattande. Man kan vidare räkna med att åtalsskyldigheten i stor utsträckning kommer att av målsägandena användas som påtryckningsmedel för att få till stånd ekonomisk uppgörelse. I många fall läser angivelsen komma att återkallas sedan väl uppgörelse träffats. Uteslutet är icke, att anspråken på polis- och åklagarmakten i detta hänseende komma att sträckas mycket långt. Det är t. ex. tänkbart, att man från tonsättarehåll kommer att begära, att polisen skall kontrollera den musik, som utföres vid offentliga tillställningar. Givetvis kan ifrågasättas, om det är lämpligt att ha en åtalsregel som medför, att åklagaren i stor omfattning blir utnyttjad som indrivningsmyndighet för privata ekonomiska anspråk. Det kan i detta sammanhang erinras om att det var olägenheter av liknande slag, som medverkat till att förskingring av avbetalningsgods år 1934 gjordes till målsägandebrott från att tidigare i likhet med annan förskingring ha legat under allmänt åtal. Ett syfte med lagändringen angavs uttryckligen vara att man ville undvika att polis- och åklagarmyndigheterna användes för kostnadsfri inkassering av enskildas fordringar.

Har man emellertid, fortsätter ämbetet, accepterat grundtanken, att upphovsrätten i det moderna samhället är av den vikt, att den bör skyddas i paritet med de gamla sakrätterna — och denna grundsyn är enligt ämbetets mening riktig — synes det svårt att undgå att draga konsekvenserna därav i åtalshänseende och ge målsäganden möjlighet att påkalla det allmännas ingripande vid kränkningar av rätten. Att målsäganden härigenom får tillfälle att använda polis- och åklagarmakten som påtryckningsmedel, när han söker tillvarataga sina privata anspråk, förefaller ämbetet icke ägnat att väcka några allvarliga betänkligheter. Ämbetet anför härom:

För en äldre uppfattning, som strängt höll isär, å ena sidan, straffpåföljder och, å andra sidan, civila påföljder av brott, kunde måhända detta te sig stötande. Utvecklingen har emellertid alltmera tenderat mot att minska skillnaden mellan straff och skadestånd. Detta sammanhänger därmed, att den moderna kriminalpolitiken — vilken ser som straffrättens uppgift att förebygga brott — kommit att tillmäta skadeståndet en avsevärd brottsprevenan-

de effekt. (Jfr Strahl, Förberedande utredning angående lagstiftning på skadeståndsrättens område, SOU 1950: 16 s. 154—155.) Ur kriminalpolitisk synpunkt är det därför måhända det riktigaste, att målsäganden skall ha en sådan möjlighet att använda sig av polis- och åklagarmakten för att skaffa sig gottgörelse. Härutöver må framhållas, att målsäganden i många fall icke är ett större bokförlag eller en organisation utan upphovsmannen själv. I dylika fall medför uppenbarligen de nuvarande åtalsreglerna ej sällan, att det skydd, som rättsordningen avser att bereda åt upphovsmannen, blir otillfredsställande. Ämbetet vill i detta sammanhang understryka, att polis- och åklagarmakten har helt andra förutsättningar att genomföra en undersökning än en enskild målsägande, även om målsäganden har tillgång till advokathjälp. Därtill kommer, att själva utförandet av talan efter rättegångsbalkens genomförande blivit betydligt kostsammare än tidigare, något som bl. a. visat sig däri, att den målsäganden tillerkända subsidiära åtalsrätten i praktiken så gott som aldrig utövas.

På anförda skäl vill ämbetet icke i princip motsätta sig kommitténs förslag att systemet med angivelsebrott införes.

Viss tvekan inför förslaget anmäles även av *svenska tidningsutgivareföreningen*, som bl. a. understryker att detta kan medföra risk för utpressning.

Förslaget avstyrkes av *Stockholms rådhusrätt*, *föreningen Sveriges landsfogdar* och *svenska boktryckareföreningen*; i avstyrkande riktning uttalar sig också *föreningen Sveriges stadsfiskaler*. *Stockholms rådhusrätt* framhåller inledningsvis, att på immaterialrättens område för närvarande gäller att brottsligt intrång ligger under allmänt åtal allenast enligt varumärkeslagen och lagen med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens, medan enligt övriga författningar såsom patentförordningen, författarlagen, konstverkslagen, lagen om rätt till fotografiska bilder samt lagen om skydd för vissa mönster och modeller åtalsrätten är förbehållen målsäganden. I fortsättningen framhålles, att det förut berörda lagrådsyttrandet i 1931 års lagstiftningsärende alltjämt väger tungt; synpunkten att intresseorganisationerna har möjlighet att tillvarataga upphovsmännens rätt har i dagens samhälle än mer ökad betydelse. Rådhusrätten understryker vidare särskilt, att brott av hithörande slag i hög grad är att betrakta såsom varande av privat natur; det förhåller sig säkerligen så, att straffet här visat sig ha underordnad betydelse som sanktion. Enligt rådhusrättens erfarenhet framställes endast i ungefär hälften av förekommande auktorrättsmål yrkande om ansvar för påtalad kränkning. Ytterligare framhåller rådhusrätten, att det av kommittén för dess förslag anförda skälet att man i görligaste mån bör befria upphovsmannen från omfattande och kostsam utredning icke utan vidare kan lämnas obeaktat men att detta skäl icke, med hänsyn till det förut sagda, kan tillmätas någon avgörande betydelse. Rådhusrätten finner det slutligen synnerligen betydelsefullt, att man tager hänsyn till hur förlikningssituationen ter sig vid de båda olika åtalsregler om vilka här är fråga, och anför härom:

Därest bestämmelse om allmänt åtal gäller, torde åklagaren, sedan åtal väckts, icke kunna nedlägga sin talan, om efter målets anhängiggörande målsäganden och den tilltalade träffat förlikning. Målet måste alltså fort-

sättas till dom, oaktat de enskilda parterna i målet kunna ha intresse av att så icke sker. Därest åter regeln om målsägandens exklusiva åtalsrätt gäller, står förlikningsmöjligheten till buds för parterna ända fram till tiden för domen, och uppgörelsen hindrar målets fortsättande. Såsom kommittén uttalat äro tvister av upphovsrättslig natur sådana, att det ofta framstår såsom önskvärt med förlikning, och rådhusrätten anser sig med stöd av vunnit erfarenhet kunna göra det uttalandet, att domstolarna ha goda förutsättningar att i sådana mål åvägabringa godvillig uppgörelse mellan parterna.

På grund av det anförda finner rådhusrätten mycket starka skäl tala för att rätten till åtal alltjämt förbehålles åt målsäganden.

Några av de remissinstanser som i princip godtager förslaget, nämligen *Svea hovrätt*, *riksåklagarämbetet* och *Sveriges radio*, anser att såsom förutsättning för åtal bör gälla, utom att angivelse sker, att å t a l f i n n e s p å k a l l a t u r a l l m ä n s y n p u n k t. *Svea hovrätt* anser en begränsning av åklagarens åtalsplikt önskvärd särskilt i fall, där upphovsmannens intresse närmast är att göra ersättningsanspråk gällande. Vidare bör beaktas fall, där ett straffrättsligt beivrande endast är ett enskilt intresse. Detta torde i synnerhet gälla sådana kränkningar av den ideella rätten, som företter likhet med ärekränkingsbrotten. I anslutning härtill erinras om att enligt straffrättskommitténs förslag till brottsbalk för brott av sistnämnda slag skall gälla en åtalsregel av nu förevarande innehåll. Slutligen anför hovrätten att en sådan åtalsregel synes ändamålsenlig även av den anledningen, att åtalseftergift enligt 20 kap. 7 § första stycket 1. rättegångsbalken icke, om förslagets straffbestämmelser genomföres, kommer att kunna ske för hithörande brott, eftersom strafflatituden upptager fängelse. *Riksåklagarämbetet* framhåller, att det bör finnas möjlighet för åklagaren att underlåta åtal i bagatellfallen; som exempel nämnes att ett filmbolag vid en filminspelning av förbiseende använt en melodi utan tonsättarens tillstånd men efter påpekande av felet förklarar sig berett att lämna skäligt vederlag för utnyttjandet. Vid prövning huruvida åtal är påkallat ur allmän synpunkt bör emellertid även eljest gärningsmannens vilja att bereda målsäganden gottgörelse tillmätas stor betydelse. Den förordade regeln bör därför jämväl kunna åstadkomma en viss arbetsbesparing för åklagaren.

Att åtalsplikten begränsas på angivet sätt förordas också av *föreningen Sveriges landsfogdar* och *föreningen Sveriges stadsfiskaler*.

I anledning av kommitténs uttalande att målsägande, om kommitténs förslag genomföres, i åtskilliga fall på grund av regeln i 22 kap. 2 § rättegångsbalken kan få sina skadeståndsanspråk utförda genom åklagaren framhåller *riksåklagarämbetet*, att avsikten med berörda stadgande är, att målsäganden skall kunna få sin talan utförd genom åklagaren endast om hans anspråk är av mera enkel beskaffenhet och dess bevakande genom åklagaren kan ske utan att det inkräftar på dennes övriga tjänsteåligganden. Dessa förutsättningar torde endast i undantagsfall vara uppfyllda i fråga om skadeståndsanspråk av nu förevarande slag. Som regel torde det alltså icke kunna begäras att åklagaren här skall föra måls-

ägandens skadeståndstalan. Uttalanden i samma riktning göres av *hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms rådhusrätt* samt *statsåklagarna i Stockholm och Göteborg*.

Beträffande det av kommittén i 30 § tredje stycket upptagna stadgandet om talerätt vid överträdelse av testamentarisk föreskrift eller av stadgandet i 3 § hemställer *svenska bokförläggareföreningen*, att orden »eller av stadgandet i 3 §» utgår. Innan en förläggare investerar kapital i utgivningen av bearbetningar av en avliden författares verk, bör han ha möjlighet övertyga sig om att icke någon enskild intressent kommer att göra invändningar mot utgivningen. Det skulle han i många fall icke ha med den föreslagna avfattningen av stadgandet. Den enligt 51 § efter författarens död anordnade övervakningen mot förvanskning av litterära verk bör ur författarnas synpunkt kunna anses tillfyllest. Intresserade anförvanter har alltid möjligheten att anmäla missförhållanden till den övervakande myndigheten. *Akademien för de fria konsterna* anser, att i fråga om byggnadsverk avliden upphovsmans intressen bör tillvaratagas genom en institution, som har arkitektkårens förtroende.

I redaktionellt avseende anmärker *Stockholms rådhusrätt*, att orden »brott mot 53 §» i tredje stycket av förevarande paragraf bör ersättas av »brott mot denna lag».

Departementschefen. Intrång i upphovsrätt är för närvarande målsägandebrott; det får åtalas endast av målsäganden. Kommittén föreslår nu att sådant intrång göres till angivelsebrott, så att åklagare skall vara pliktig att väcka åtal, då målsäganden gör angivelse.

Förslaget har lämnats utan principiella invändningar av det stora flertalet remissinstanser; bl. a. har riksåklagarämbetet, som ägnat frågan en ingående prövning, uttalat att ämbetet — med visst förbehåll till vilket jag återkommer — icke vill motsätta sig denna lösning. Enligt min mening talar också övervägande skäl för kommitténs förslag. Detta utgör en naturlig konsekvens av grundtanken i den nya lagstiftningen att upphovsmannen bör erhålla ett förstärkt skydd. Intrång i upphovsrätt kan ofta medföra ekonomisk skada i samma utsträckning som vanliga förmögenhetsbrott och då det gäller beivrande härav bör upphovsmannen eller hans rättsinnehavare vara berättigad att erhålla det allmännas bistånd i samma utsträckning som andra målsägande, vilka genom brott tillfogas förmögenhetsförlust. Principiellt bör alltså gälla att ansvaret och kostnaderna för den utredning, som är nödvändig i mål av förevarande beskaffenhet, påläggas det allmänna. Ett särskilt skäl för denna ståndpunkt är att utredningen i hitthörande fall ofta är mera invecklad än vid vanliga förmögenhetsbrott och att man kan befara att målsägandena av detta skäl ej sällan drager sig för att själva inskrida. Att med nuvarande system sanktioner sålunda kan utbli även vid allvarliga överträdelser är uppenbarligen otillfredsställande. Jag kan i övrigt i denna del åberopa de skäl som kommittén och riksåklagarämbetet anfört.

Med hänsyn till de speciella förhållandena inom förevarande rättsområde bör emellertid, såsom kommittén föreslagit, allmänt åtal göras beroende av angivelse. Några remissinstanser har ansett, att såsom förutsättning för allmänt åtal därjämte bör gälla att åtal finnes påkallat ur allmän synpunkt. Främst avses härmed att bereda möjlighet att underlåta åtal i bagatellfallen. I huvudsak torde man här ha sådana fall för ögonen, där den felande gjort sig skyldig till oaktsamhet men denna är av lindrig art. Med departementsförslagets ståndpunkt att straff endast skall inträda vid grov oaktsamhet behövs dock icke någon särskild åtalsregel för detta fall. Det har också anförts, att åtal borde kunna underlåtas vid vissa kränkningar där ett straffrättsligt beivrande endast är ett enskilt intresse, varvid som exempel särskilt nämnts intrång i den ideella rätten. Skyddet för författare och konstnärer tillgodoser emellertid då det gäller den ideella rätten i betydande utsträckning jämväl allmänna kulturella synpunkter och det torde endast vara sällan som ett beivrande av intrång däri är enbart ett enskilt intresse. Jag finner därför icke tillräckliga skäl att uppställa en åtalsregel av nu diskuterat innehåll.

Enligt 22 kap. 2 § rättegångsbalken äger målsägande få sitt skadeståndsanspråk utfört genom åklagaren, om det kan ske utan olägenhet och anspråket ej finnes obefogat. Denna regel är självfallet också tillämplig vid intrång i upphovsrätt. Vid prövning huruvida de angivna förutsättningarna föreligger bör tydligtvis tillämpas samma normer som eljest.

I 30 § tredje stycket av sitt förslag har kommittén upptagit bestämmelse, att överträdelse av sådan testamentarisk föreskrift som avses i lagrummets andra stycke eller av stadgandet i 3 § städse må beivras av efterlevande make, skyldeman i rätt upp- och nedstigande led, adoptant, adoptivbarn eller syskon. En bestämmelse av detta innehåll, som i huvudsak lämnats utan erinran vid remissbehandlingen, bör upptagas i förevarande paragraf. Svenska bokförläggareföreningen har invänt, att de anhöriga ej bör äga talerätt vid överträdelse av 3 §; skyddet enligt 51 § i förslaget bör här enligt föreningens mening vara tillfyllest. Enligt min uppfattning har emellertid de anhöriga ett berättigat intresse att kunna inskrida i hithörande fall.

Såsom kommittén föreslagit bör vidare i förevarande paragraf upptagas stadgande, att överträdelse av förbud enligt 51 § anges till åtal av myndighet som där sägs.

De regler som av kommittén föreslagits beträffande talan om åtgärder avseende olagliga exemplar och om beslag synes ej ge anledning till erinran.

8 KAP.

Lagens tillämpningsområde

60 §.

Paragrafen, som i sak överensstämmer med 60 § kommittéförslaget, bestämmer det omedelbara tillämpningsområdet för lagens regler om upphovsrätt.

Gällande rätt. I gällande rätt återfinnes hithörande regler i 30 § författarlagen och 23 § konstverkslagen. Enligt dessa regler är nämnda lagar i första hand tillämpliga endast på verk av svensk medborgare samt på verk av utländsk medborgare, vilket först utgivits här i riket. Bestämmelserna i lagarna kan emellertid, under förutsättning av ömsesidighet, av Kungl. Maj:t förklaras delvis eller helt och hållet gälla även verk av annat lands medborgare samt verk, som först utgivits i samma land. I kravet på ömsesidighet göres undantag för alster av konsthantverk och konstindustri.

Förordnande med avseende å utlandet har av Kungl. Maj:t meddelats senast genom en kungörelse den 11 juni 1937 (nr 318). Förordnandet gäller dels, på grund av Bernkonventionen, länderna inom Bernunionen och dels, i anledning av ett år 1920 ingånget avtal med USA, detta land.

Kommittén. Kommittén framhåller, att man inom Bernunionen allmänt fasthåller vid principen, att medlemsstaterna genom sin lagstiftning bereder omedelbart skydd endast åt verk, vilka äger ursprung i det egna landet; utsträckning av skyddet till utländska verk anses icke böra ske annorledes än på grundval av ömsesidighet. Ett efter denna princip utformat stadgande, som anger på vilka verk lagens bestämmelser om upphovsrätt skall vara omedelbart tillämpliga, har av kommittén upptagits i första stycket av förevarande paragraf. I överensstämmelse med gällande rätt har här till en början nämnts verk av svensk medborgare och verk som först utgivits i Sverige. Vidare har, i enlighet med vissa bestämmelser i Världskonventionen om upphovsrätt och dess tilläggsprotokoll 1 ävensom i Förenta nationernas flyktingkonvention, upptagits verk av den som har sitt hemvist i Sverige samt verk av sådan statslös eller flykting, som här har sin vanliga vistelseort. Slutligen har, enligt en bestämmelse i Bernkonventionens Brysseltext, nämnts i Sverige utfört byggnadsverk samt konstverk, som infogats i här belägen byggnad.

Kommittén framhåller, att nu berörda begränsning ej bör gälla i fråga om bestämmelserna i 50 och 51 §§. I andra stycket har därför upptagits stadgande att dessa paragrafer skall äga tillämpning på varje verk som sägs i 1 §.

I 62 § har intagits bemyndigande för Kungl. Maj:t att, under förutsättning av ömsesidighet, meddela föreskrifter om lagens tillämpning med avseende å annat land.

Remissyttrandena. *Sveriges ungdomsförfattareförening* anser, att lagen omedelbart bör vara tillämplig ej endast på verk som anges i förevarande stadgande utan även på övriga på svenskt språk författade originalarbeten; härigenom skulle framför allt den finlandssvenska litteraturen, som har att kämpa med stora svårigheter, kunna beredas ett synnerligen välbehörligt stöd från rikssvenskt håll.

Departementschefen. Sveriges ungdomsförfattareförening har föreslagit, att till sådana verk av svenskt ursprung, på vilka lagens bestämmelser enligt första stycket i förevarande paragraf skall vara direkt tillämpliga, skall räknas alla på svenska språket författade originalarbeten, oavsett var verket först utgivits. Man har här särskilt avsett behovet att bereda skydd åt den finlandssvenska litteraturen. Att för detta ändamål utvidga stadgandet är emellertid ej erforderligt. Finland tillhör nämligen Bernunionen och Sverige är således enligt Bernkonventionen pliktigt att bereda skydd åt där utgivna arbeten oavsett hur förevarande stadgande utformas; detta sker genom förordnande enligt 62 §.

Vissa redaktionella jämkningar i den av kommittén föreslagna lagtexten torde böra vidtagas.

61 §.

Genom paragrafen, som motsvarar 61 § kommittéförslaget, regleras tillämpningsområdet för de i 5 kap. upptagna föreskrifterna.

Kommittén. Kommittén anför att här, liksom i 60 §, såsom grundläggande princip bör gälla, att föreskrifterna är omedelbart tillämpliga endast på sådana prestationer, som äger ursprung i Sverige; för utsträckning av skyddet till förmån för utländska intressen bör fordras ömsesidighet. I första hand bör föreskrifterna vara tillämpliga om den vars rätt är i fråga är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige eller är sådan statslös eller flykting, som här har sin vanliga vistelseort. Där skyddet, såsom i allmänhet är fallet beträffande grammofonskivor och liknande anordningar samt radio- och televisionsutsändningar, tillkommer ett företag, bör krävas att företaget är svenskt. En i enlighet härmed utformad regel har i kommitténs förslag upptagits i paragrafens första punkt.

Enligt 60 § skyddas litterära och konstnärliga verk även då de först utgivits i Sverige. I fråga om kataloger och reklamalster, som avses i 49 §, synes det också kommittén, med hänsyn till den likhet som föreligger mellan skyddet för sådana prestationer och skyddet för vissa slags litterära och konstnärliga verk, berättigat att genomföra samma princip. Däremot finner kommittén det mera tveksamt, om motsvarande bör gälla i fråga om

inspelningar, som avses i 45, 46 och 48 §§. Kommittén hänvisar till de pågående arbetena att genomföra en internationell reglering av hithörande frågor och framhåller att man ännu ej kan bedöma vilka prestationer, som härvid kommer att anses omedelbart hänförliga under de särskilda ländernas lagstiftning. Innan en internationell lösning genomförts, synes det kommittén försiktigast att begränsa skyddsreglernas tillämpning så, att de icke i något fall gäller för utländska intressen. Med hänsyn till det anförda skall enligt andra punkten i förevarande paragraf utgivning i Sverige medföra tillämplighet av skyddsreglerna allenast såvitt angår arbete som i 49 § sägs.

Remissyttrandena. Den i stadgandet föreslagna principiella begränsningen av det omedelbara tillämpningsområdet för skyddsföreskrifterna i 5 kap. till prestationer, som äger ursprung i Sverige, har i allmänhet icke föranlett erinran i remissvaren.

Sveriges radio framhåller, att man i förslaget vid fastställande av vilka verk som skall anses ha ursprung i Sverige gått efter den skyddssökandes nationalitet (nationalitetsprincipen). Vad angår de prestationer, som avses i 45—48 §§, synes man dock i det internationella konventionsarbetet i allmänhet förorda en annan princip, nämligen att skydd åtnjutes inom ett land för sådana prestationer som företagits inom detta land, oavsett konstnärens eller fabrikantens nationalitet (territorialitetsprincipen). Sveriges radio föreslår, att sistnämnda princip lägges till grund för skyddet enligt de angivna paragraferna. Härigenom skulle man undvika en framtida, besvärlig omläggning av den svenska lagen på denna punkt; även av praktiska skäl är denna princip att föredraga.

Svenska musikerförbundet anser, i överensstämmelse med sin uppfattning om grunden för rättsskyddet för utövande konstnärer, att ersättning vid offentlig återgivning av inspelningar och radioutsändningar principiellt bör utgå även där prestationen är av utländskt ursprung. I avvaktan på att frågan löses konventionsvägen, bör lagen innehålla föreskrift om att för dylik prestation skall utgå samma ersättning som om prestationen varit av inhemskt ursprung.

Svenska gruppen av the international federation of the phonographic industry och Stockholms handelskammare har uttalat önskemål i fråga om tillämpningsområdet för skyddsföreskrifterna beträffande grammofoonskivor; härom hänvisas till 46 §.

Departementschefen. I fråga om tillämpningsområdet för bestämmelserna i 45—48 §§ om skydd för utövande konstnärer, grammofonfabrikanter och radioföretag synes i överensstämmelse med kommitténs förslag böra gälla den upphovsrättsliga principen att skyddet i första hand begränsas till prestationer med ursprung i Sverige; för utsträckning till förmån för utländska intressen bör fordras ömsesidighet. Företrädare för grammofonindustrien har gjort gällande, att tillämpningsområdet härigenom bleve alltför inskränkt och att skyddet bör gälla samtliga grammofonskivor som omfattas

av de svenska grammofonbolagens verksamhet i Sverige, oavsett deras ursprung. Det är dock en allmän uppfattning inom andra länder, där grammofonindustrien åtnjuter likartade rättigheter, att skyddet icke bör gälla för utländska intressen utan att ömsesidighet föreligger. Principen torde anses ha värde som ett medel att förmå länder utan rättsskydd att vidtaga åtgärder för att genomföra ett sådant. Den ligger också till grund för de förslag till en internationell reglering av området som framkommit. Med hänsyn till det anförda synes den böra upprätthållas även för svensk rätts del.

Även svenska musikerförbundet har riktat kritik mot att skyddet för utländska inspelningar gjorts beroende av ömsesidighet. Denna ståndpunkt torde emellertid sammanhånga med förbundets uppfattning att ersättning vid återgivning av inspelningar städse bör gå till de svenska musikernas organisationer — oberoende av inspelningens ursprung — och torde icke kunna göras gällande, om man, såsom enligt föreliggande förslag, principiellt endast erkänner individuella ersättningsanspråk.

Då det gäller att fastställa vilka prestationer som skall anses ha ursprung i Sverige, har kommittén ansett huvudregeln böra vara att man, liksom i upphovsrätten, går efter den skyddssökandes nationalitet (nationalitetsprincipen). I framkomna förslag till internationell reglering av ämnet synes man emellertid numera allmänt vilja förorda en annan princip, nämligen att skydd åtnjutes inom ett land för sådana prestationer som företagits inom detta (territorialitetsprincipen). I praktiken leder de båda principerna oftast till samma resultat. Med hänsyn till nämnda tendenser i det internationella arbetet synes det emellertid, såsom Sveriges radio framhållit, lämpligast att lägga territorialitetsprincipen till grund; att så sker har också vid det nordiska upphovsrättsmötet 1957 förordats av de danska, finska och svenska delegerade. Även av praktiska skäl är denna princip att föredraga; den är bl. a. lättare att tillämpa, då det gäller prestationer av flera samverkande konstnärer.

Vad beträffar skyddet för framställare av sådana kataloger och reklamalster, som avses i 49 §, bör detta i enlighet med kommitténs förslag, som vid remissbehandlingen lämnats utan erinran, följa samma tillämpningsregler som det upphovsrättsliga skyddet.

62 §.

I paragrafen, som överensstämmer med 62 § kommittéförslaget, har upptagits föreskrifter angående lagens tillämpning med avseende å utlandet.

Kommittén. Såsom framgår av 60 och 61 §§ skall lagens bestämmelser i första hand gälla endast till förmån för sådana verk och andra skyddade prestationer, som äger ursprung i Sverige. För tillämpning med avseende å utlandet skall liksom hittills krävas av Kungl. Maj:t, under förutsättning av ömsesidighet, meddelat förordnande. I förevarande paragraf har kommittén upptagit bemyndigande för Kungl. Maj:t i detta ämne.

Kommittén erinrar i detta sammanhang om att revisionen av den svenska upphovsrättsliga lagstiftningen bl. a. avser att möjliggöra Sveriges anslutning till Bernkonventionen i dess i Bryssel år 1948 reviderade lydelse samt till Världskonventionen om upphovsrätt och dess tre tilläggsprotokoll. Med stöd av den i förevarande paragraf lämnade fullmakten skall Kungl. Maj:t äga utfärda härför erforderliga tillämpningsföreskrifter. I anslutning härtill framhåller kommittén, att det vid 60 § nämnda avtalet mellan Sverige och USA av år 1920 torde komma att ersättas av Världskonventionen i och med att Sverige tillträder denna; konventionen har redan biträtts av USA.

Med stöd av bemyndigandet i förevarande paragraf skall Kungl. Maj:t även kunna förklara de i 5 kap. upptagna föreskrifterna tillämpliga med avseende å annat land, under förutsättning av ömsesidighet. Vad först angår de till skydd för utövande konstnärer, grammofonfabrikanter och radioföretag givna bestämmelserna (45—48 §§) är, såsom i motiveringen till dessa anförts, en internationell konvention på området under arbete; de nämnda bestämmelserna har anpassats efter hittills föreliggande utkast i ämnet. Om en konvention genomföres, får, uttalar kommittén, närmare övervägas huruvida den svenska lagstiftningen på området är så utformad, att den möjliggör anslutning, eller om den för sådant ändamål kan behöva jämkas i vissa avseenden. På grund av bemyndigandet skall Kungl. Maj:t i allt fall äga möjlighet att med särskilda länder sluta de överenskommelser om ömsesidigt skydd, som kan befinnas påkallade med hänsyn till svenska intressen. Beträffande särskilt det i 47 § kommittéförslaget upptagna ersättnings-systemet erinrar kommittén om att en viss motsvarighet därtill finns i åtskilliga västeuropeiska länder. Då systemet emellertid, såvitt angår de utövande konstnärernas rätt, icke i något av dessa länder synes vara lagstadgat, torde enligt kommitténs mening för närvarande saknas förutsättning att meddela föreskrift om tillämpning av de svenska bestämmelserna med avseende å annat land. Vad härefter angår skyddet i 49 § för kataloger m. m. synes enligt kommitténs mening saknas förutsättningar att ingå överenskommelser med andra länder än de nordiska.

I andra punkten av förevarande paragraf har kommittén upptagit stadgande, att Kungl. Maj:t skall äga meddela föreskrift om tillämpning på verk, som först utgivits av mellanfolklig organisation, samt på icke utgivet verk, som dylik organisation äger utge. Stadgandet är föranlett av vissa bestämmelser i Världskonventionens tilläggsprotokoll 2.

Remissyttrandena. I anslutning till sitt yttrande beträffande 46 § framför *svenska gruppen av the international federation of the phonographic industry* erinringar mot att utsträckning av skyddet för gramfonskivor till utländska produkter skall ske i den ordning som föreslagits i förevarande stadgande. Skulle icke, såsom gruppen yrkat, skyddet förklaras omedelbart gälla samtliga grammofonskivor som omfattas av de svenska grammofonbolagens verksamhet i Sverige, synes det enklare och ändamålsenligare med en bestämmelse, att grammofonskivor som framställts i annat

land skall åtnjuta skydd i Sverige enligt 46 och 47 §§ eller endera av dessa paragrafer, om här framställda grammofonskivor åtnjuter motsvarande skydd i berörda land. Det bör härvid icke ha någon betydelse, om sistnämnda skydd åtnjutes på grund av bestämmelser i landets upphovsrättsliga lagstiftning eller i dess lagstiftning mot illojal konkurrens eller eventuellt på annat sätt, exempelvis genom privaträttsliga avtal mellan radion och grammofonbolagen i landet.

Frågan beröres även av *Sveriges industriförbund*, som framhåller att möjligheterna att med stöd av förevarande stadgande bereda skydd för utländska inspelningar är i viss mån begränsade, eftersom lagstiftningen i åtskilliga andra länder torde sakna motsvarighet till de rättsregler som nu föreslås för Sveriges del. Förbundet ifrågasätter om icke ett vidgat rättsskydd skulle, såsom i vissa andra länder, kunna åvägabringas genom lagstiftningen mot illojal konkurrens och föreslår utredning härom.

Departementschefen. Såsom berörts vid 60 och 61 §§ bör lagens bestämmelser om upphovsrätt och om denna närstående rättigheter gälla med avseende å främmande stat endast på grundval av ömsesidighet. Prövningen huruvida erforderliga förutsättningar för utsträckning av skyddet till annat land föreligger bör, såsom kommittén föreslagit, ankomma på Kungl. Maj:t. Bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela förordnande i ämnet har upptagits i förevarande paragraf.

Grammofonindustrien har ansett att skyddet för grammofonskivor o. dyl. bör gälla beträffande produkter från främmande stat redan då ömsesidighet faktiskt föreligger; det skulle alltså icke erfordras förordnande av Kungl. Maj:t. Tillräckliga skäl att här stadga annan ordning än eljest synes emellertid icke föreligga.

Såsom förut berörts är avsett att Sverige, med genomförandet av den nya lagstiftningen, skall ansluta sig till Bernkonventionen i dess i Bryssel år 1948 reviderade lydelse och till Världskonventionen om upphovsrätt. Denna fråga torde komma att anmälas av chefen för utrikesdepartementet. Med stöd av bemyndigandet i förevarande paragraf äger Kungl. Maj:t utfärda de tillämpningsföreskrifter som blir erforderliga vid ett tillträde till konventionerna.

Även då det gäller det i 5 kap. stadgade skyddet för utövande konstnärer, grammofonfabrikanter och radioföretag föreligger såsom tidigare berörts planer på att åstadkomma en internationell reglering. I avvaktan på genomförandet härav torde det vara lämpligt att Sverige ingår separata överenskommelser med vissa länder såvitt angår skydd för utövande konstnärer och grammofonindustrien. Vid prövning huruvida ömsesidighetskravet i förhållande till visst land kan anses uppfyllt, bör det anses tillräckligt att ett skydd likartat med det som nu föreslås för svensk rätts del faktiskt beredes i detta land; det bör icke utgöra något hinder att den rättsliga grunden eventuellt är en annan.

9 KAP.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

63—64 §§.

Paragraferna motsvarar 63—64 §§ kommittéförslaget.

Kommittén. I 63 § bör enligt kommitténs förslag upptagas bestämmelse om tidpunkt för den nya lagens ikraftträdande och i 64 § stadgande, att genom den nya lagen upphäves 1919 års författar- och konstverkslagar ävensom gällande lagstiftning om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk.

Det må i detta sammanhang anmärkas, att konstverkslagen i sin 8 a § innehåller vissa bestämmelser mot signaturförfalskning, vilka enligt kommitténs mening icke bör överföras till nya lagen. Enligt första stycket första punkten i detta lagrum gäller förbud mot att utan tillstånd av konstnären själv anbringa hans signatur å konstverk. I andra punkten stadgas, att om verk av grafisk konst är tillkommet genom avtryck från platta av metall, sten, trä eller annat material, signering ej må av annan verkställas, ändå att konstnären därtill samtyckt. Enligt andra stycket må å efterbildning av konstverk ej i något fall konstnärens signatur anbringas på sådant sätt, att därav kan uppkomma förväxling mellan efterbildningen och originalverket. Kommittén uttalar, att bestämmelserna i första stycket första punkten och i andra stycket i huvudsak förlorat självständig betydelse sedan år 1948 i 12 kap. 5 § strafflagen införts en allmän straffbestämmelse mot signaturförfalskning. Rörande specialregeln i första stycket andra punkten om s. k. grafiska blad anför kommittén, att denna får ses mot bakgrunden av vissa missförhållanden vid tiden för regelns tillkomst. I förarbetena framhölls, att det i ett eller annat fall förekommit att etsade och graverade plåtar av konstnären överlåtits med generell rätt till reproduktion och att konstnären därvid även lämnat förvärvaren rätt att signera avtrycken. Ur synpunkten av allmänhetens intresse syntes det nödigt, att varje rättsverkan fränkandes en dylik förhandsöverlåtelse av signeringsrätten. Enligt kommitténs mening har förfaranden av nu berört slag emellertid utgjort en tidsföreteelse — originaltroga exemplar av etsningar och andra grafiska blad framställs i våra dagar genom fotografiska reproduktionsmetoder — och något praktiskt behov av att bibehålla den nuvarande specialregeln, som gäller framställning med hjälp av originalplåtar o. dyl., torde därför enligt kommitténs mening knappast föreligga.

Remissyttrandena. *Statens konstråd* kan icke dela kommitténs uppfattning att specialregeln rörande grafiska blad skulle ha förlorat praktisk betydelse. Det finns alltså en urskiljbar skillnad mellan ett grafiskt blad, som

framställts genom avtryck från originalplattan, och en fotografisk reproduktion av ett sådant blad. Även om denna skillnad endast kan uppfattas vid en mer eller mindre ingående expertundersökning, är det dock den som gör att den s. k. originalgrafiken kan behålla sitt värde på konstmarknaden. Utslutet är därför ingalunda, att det just är det i specialregeln uppställda förbudet mot överlåtelse av signeringsrätt, som gjort det möjligt för kommittén att beteckna sådana överlåtelser som en tidsföreteelse, att förbudet med andra ord haft och alltså har den därmed avsedda effekten. Det synes dock konstrådet tveksamt huruvida förbudet lämpligen bör bibehållas i en ny lag om upphovsrätt till bl. a. konstnärliga verk. Systematiskt innebär det en oformlighet att i en lag, som är avsedd att reglera konstnärernas rättigheter, även stadga ett mot dem riktat förbud. Enligt konstrådets mening måste ett förfarande i strid mot det nu gällande förbudet anses innebära ett visst mått av oärlighet mot den konstköpande allmänheten, nära besläktat med sådant vilseledande, som enligt 21 kap. 1 och 2 §§ strafflagen föranleder straff för bedrägeri eller bedrägligt beteende. Att upphäva straffet för förfarandet och alltså göra detta tillåtligt synes konstrådet motbjudande.

Departementschefen. Den nya lagen torde böra träda i kraft den 1 juli 1960.

En särskild bestämmelse synes påkallad beträffande stadgandet i 51 § om rätt för domstol att efter upphovsmannens död meddela förbud mot att ett verk återges på ett sätt som kränker den andliga odlingens intressen. Såvitt gäller återgivande i tryckt skrift bör stadgandet, i enlighet med vad jag i det följande kommer att föreslå, kompletteras med en ändring av tryckfrihetsförfordningen. I nämnda del bör stadgandet därför ej träda i kraft, förrän berörda ändring genomförts. Lämpligt synes vara att ikraftträdandet göres beroende av särskilt förordnande därom av Kungl. Maj:t.

Den nya lagen ersätter 1919 års författar- och konstverkslagar, som alltså bör upphävas. Detsamma gäller lagen den 14 december 1956 (nr 590) om skydd för vissa kartor samt lagen den 1 mars 1957 (nr 32) om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk.

Såsom kommittén anfört saknas efter revisionen av strafflagens bestämmelser om förfalskningsbrott anledning att bibehålla bestämmelserna i 8 a § konstverkslagen mot förfalskning av signatur å konstverk m. m. Vad angår det i samma paragraf upptagna förbudet mot överlåtelse av signeringsrätt beträffande grafiska blad har kommittén jämväl föreslagit att någon motsvarighet ej skall upptagas i nya lagen, när förbudet numera knappast torde ha någon praktisk betydelse. Statens konstråd har på denna punkt givit uttryck åt en annan uppfattning och framhållit, att det måhända just är det gällande förbudet som medfört att icke önskvärda förfaranden på området numera icke förekommer i nämnvärd omfattning. Såsom även konstrådet anfört skulle det emellertid vara oformligt att upptaga en bestämmelse i ämnet i förevarande lag, och en särlagstiftning bör enligt min mening genomföras, först om erfarenheten ådagalägger att behov därav verkligen föreligger.

65—67 §§.

Paragraferna överensstämmer i huvudsak med 65—67 §§ kommittéförslaget.

Kommittén. Inom kulturländerna är det, framhåller kommittén, en allmänt antagen grundsats, att nya lagar på upphovsrättens område principiellt tillämpas på samtliga verk, alltså även på sådana som tillkommit före den nya lagen. Med ett i någon mån missvisande uttryck säges den upphovsrättsliga lagstiftningen äga tillbakaverkande kraft. Principen, som redan är erkänd i svensk rätt, bör enligt kommitténs mening läggas till grund för övergångsbestämmelserna till den nu föreslagna lagen. Ett stadgande av denna innebörd har upptagits i 65 §.

Regeln innebär bl. a., att där den nya lagen utvidgar tillämpningsområdet till förut oskyddade objekt, skydd kommer att åtnjutas för sådana, även om de tillkommit före ikraftträdandet. Vidare blir de nya bestämmelserna om rättens innehåll tillämpliga även på äldre verk. Motsvarande gäller angående beräkning av skyddstidens längd; efter den nya lagens ikraftträdande avgöres frågan, hur länge ett visst verk är skyddat, städse med ledning av dess bestämmelser härom. Det sist sagda innebär, att skyddet kommer att återupplivas för vissa verk, som enligt nuvarande bestämmelser redan hunnit bli fria eller kommer att bli fria före den nya lagens ikraftträdande; på grund av lagstiftningen om provisorisk förlängning av skyddstiden gäller detta dock i huvudsak endast andra verk än litterära och musikaliska. Kommittén framhåller, att det kan diskuteras om man bör godtaga ett sådant återupplivande; det kan invändas att ett dylikt kan medföra svårigheter för lojala företag för utnyttjande av ett verk, vilka planerats eller påbörjats med den utgångspunkten att verket vore fritt. Enligt kommitténs mening är detta emellertid en specialfråga, som bör lösas genom särskilda övergångsbestämmelser. För sådana fall, då vid lagens ikraftträdande ett verk icke är föremål för utnyttjande och förberedelser därtill ej heller vidtagits, synes hinder ej föreligga att återuppliva upphovsmannens rätt för den tid, som återstår av normal skyddstid enligt den nya lagen. Enligt kommitténs mening bör alltså icke i förevarande avseende stadgas något undantag från regeln i 65 §.

Kommittén uttalar vidare, att exemplar som framställts före ikraftträdandet bör fritt få spridas och visas. Dock bör även beträffande sådana exemplar tillämpas vad i 23 § kommittéförslaget stadgas om uthyrning av exemplar av musikaliskt verk och om bemyndigande för Kungl. Maj:t att föreskriva om viss avgift. Ett stadgande av förevarande innehåll har av kommittén upptagits i 66 §.

Slutligen behandlar kommittén den förut berörda frågan om specialbestämmelser till skydd för sådana företag som vid lagens ikraftträdande redan påbörjat verksamhet för utnyttjande av ett visst verk, vilket dessförinnan var fritt men efter ikraftträdandet blir skyddat. Kommittén framhåller, att regler i ämnet av olika skäl bör begränsas till verksamhet för mångfaldigande

och att de bör utformas schematiskt. Enligt dess mening bör principen vara, att om verksamheten vid ikraftträdandet resulterat i framställning av trycksatser, klichéer, formar eller andra hjälpmedel, som kan användas endast för mångfaldigande av visst verk, dessa hjälpmedel fritt får användas för sitt ändamål. Att företagaren under obegränsad tid skulle ha rätt att använda hjälpmedlen skulle emellertid enligt kommitténs mening kunna föranleda missbruk. Rätten bör därför endast gälla under viss tid, förslagsvis ett år. Beträffande spridning av exemplar som framställts under övergångsfristen bör 66 § äga motsvarande tillämpning. Bestämmelser med det innehåll som nu angivits har av kommittén upptagits i 67 §. Då det förklaras fritt att i vissa fall använda hjälpmedel för mångfaldigande, avses härmed i första hand att verksamheten får bedrivas utan eljest erforderligt tillstånd. Är fråga om framställning, som på grund av den nya lagens regler om s. k. tvångslicens i vissa fall må företagas utan tillstånd men mot skyldighet att till upphovsmannen utge ersättning, innebär stadgandet att sådan ersättning ej behöver erläggas.

Remissyttrandena. *Svenska försäljnings- och reklamförbundet* anser, att den nya lagen i princip icke bör få tillbakaverkande kraft när det gäller alster, vilka varit skyddade genom tidigare lagstiftning; endast i fråga om skyddstidens längd synes ett undantag böra göras från denna princip. *Länsstyrelsen i Uppsala län* ifrågasätter om skydd bör återupplivas för verk, som redan hunnit bli fria eller kommer att bli fria före den nya lagens ikraftträdande; har ett verk blivit fritt, synes det av principiella skäl knappast lämpligt att förfoganderätten däröver åter underkastas inskränkande bestämmelser. Även *svenska tidningsutgivareföreningen* och *svenska slöjdföreningen* anmäler tvekan mot förslagets ståndpunkt i denna del.

Svenska bokförläggareföreningen anser att fristen för användning av trycksatser m. m. bör göras avsevärt mycket längre än ett år. Särskilt i fråga om skolböcker, där trycksatserna ofta hålles stående längre tid, förefaller det betydelsefullt att den prisfördyring den nya lagen kommer att medföra först successivt får göra sig gällande. Även övergångsbestämmelserna till 1919 års lagar innehöll regler om rätt att använda redan framställda klichéer och andra hjälpmedel för mångfaldigande, men någon tidsinskränkning stadgades då icke. *Svenska försäljnings- och reklamförbundet* finner en övergångstid av fem år vara ett absolut minimum. *Svenska boktryckareföreningen* menar att någon tidsbegränsning icke bör stadgas; fristen bör i varje fall icke understiga 10 år. Mot en tidsbegränsning uttalar sig också *svenska slöjdföreningen* och *svenska tidningsutgivareföreningen*.

Departementschefen. I enlighet med vad som är allmänt godtaget inom den upphovsrättsliga lagstiftningen bör den nya lagen i princip äga tillämpning jämväl med avseende å litterärt eller konstnärligt verk, som tillkommit före ikraftträdandet. Det kan visserligen diskuteras, om man i fall då den nya lagen stadgar längre skyddstid än som nu gäller, bör draga även den kon-

sekvensen av berörda princip, att skyddet återupplivas för verk vilka enligt gällande skyddstidsbestämmelser hunnit bli fria men som enligt de nya bestämmelserna alltjämt skulle vara skyddade. Jag finner emellertid i likhet med det stora flertalet remissinstanser övervägande skäl tala för kommitténs ståndpunkt att man bör likställa dessa fall med sådana, då förut helt oskyddade objekt föres in under skyddet.

Även i övrigt biträder jag i huvudsak kommitténs förslag. Sista punkten i 66 § om uthyrning av exemplar av musikaliskt verk bör dock modifieras med hänsyn till den avfattning som 23 § erhållit i departementsförslaget. Vad angår den i 67 § angivna fristen för användning av äldre trycksatser m. m. har flera remissinstanser ansett att någon tidsbegränsning ej bör gälla eller att fristen i varje fall bör göras avsevärt längre än ett år. Tidsbegränsning synes emellertid erforderlig för att förebygga missbruk och av samma skäl bör fristen icke göras alltför lång. Den synes dock böra vara något längre än kommittén föreslagit och jag vill för min del förorda att den bestämmes till två och ett halvt år eller till utgången av år 1962.

68 §.

Paragrafen överensstämmer med 68 § kommittéförslaget.

Kommittén. Enligt 5 § författarlagen skall utgivare av tidning, tidskrift eller annat verk, som består av självständiga bidrag från särskilda medarbetare, anses såsom författare till verket som en helhet betraktat; är utgivare till sådant samlingsverk ej känd, betraktas verkets förläggare såsom utgivare. Bestämmelserna har ej bibehållits i förslaget; enligt 5 § däri gäller att den som sammanställt verket städse är ursprunglig bärare av rätten. Kommittén framhåller, att om särskild övergångsbestämmelse ej meddelades, här i ett eller annat fall kunde uppstå rättsförluster. I första stycket av förevarande paragraf har kommittén därför upptagit stadgande att beträffande här avsedda verk, som utgivits före den nya lagens ikraftträdande, upphovsrätt enligt 5 § skall tillkomma utgivaren eller, om han ej är känd, förläggaren.

I fråga om skyddstiden innebär stadgandet att denna skall vara 50 år från utgivarens eller förläggarens dödsår. Har såsom utgivare angivits offentlig undervisningsanstalt eller akademi eller ock bolag, förening eller annan samfällighet eller om, där utgivare ej är känd, dylik samfällighet är förläggare, bör skyddstiden enligt kommitténs mening, i anslutning till äldre rätt, beräknas på samma sätt som för anonyma och pseudonyma verk. En bestämmelse härom har upptagits i paragrafens andra stycke.

Remissyttrandena. *Publicistklubben* inlägger en bestämd gensaga mot att upphovsrätt till tidningar och andra hithörande alster förklaras tillkomma utgivaren. Termen torde i allmänhet åsyfta ansvarige utgivaren enligt tryckfrihetsförordningen, men det kan knappast komma i fråga att upphovsrätt

till en tidning skall tilläggas den som händelsevis varit ansvarig utgivare för tidningen. *Svenska tidningsutgivareföreningen* förutsätter att med utgivare i förevarande fall menas tidningens ägare. I övrigt hänvisas till dessa remissinstansers yttranden vid 5 §.

Departementschefen. Med anledning av vad publicistklubben och svenska tidningsutgivareföreningen anfört vill jag understryka, att det här endast är fråga om att övergångsvis fastslå gällande rättsläge. Stadgandet torde böra utformas i överensstämmelse med kommitténs förslag.

69 §.

Paragrafen motsvarar 69 § första stycket kommittéförslaget.

Kommittén. Den nya lagens bestämmelser om förlagsavtal och om vissa andra former för överlåtelse av upphovsrätt är, liksom de allmänna bestämmelserna om sådan överlåtelse i 27—29 §§, delvis av annat innehåll än motsvarande föreskrifter i gällande rätt och är i andra fall helt nya. Kommittén uttalar att de nya bestämmelserna enligt allmänna rättsgrundsatser principiellt icke bör användas på avtal om överlåtelse som tillkommit dessförinnan. Såsom huvudregel bör därför gälla, att äldre lag skall tillämpas på dessa. Dock bör 29 § lända till efterrättelse även i fråga om sådant avtal; beträffande stadganden av denna typ brukar retroaktiv verkan allmänt föreskrivas. Bestämmelser i angivna hänseenden har i kommitténs förslag upptagits i 69 § första stycket.

I andra stycket har föreslagits stadgande, att i fall då överlåtelse av upphovsrätt innefattar sådan utvidgning av rätten, som sker genom den nya lagen, överlåtelsen i denna del skall vara giltig allenast såframt vid överlåtelsen utvidgningen blivit bestämt angiven och kunnat bedömas vara sannolik. Stadgandet står i överensstämmelse med principen i 27 § andra stycket kommittéförslaget.

Remissyttrandena. Mot bestämmelsen i andra stycket framföres erinringar i några remissyttranden. *Svenska bokförläggareföreningen* framhåller, att stadgandet bl. a. skall tillämpas på den föreslagna förlängningen av skyddstiden från 30 till 50 år. Enligt föreningens mening är det orimligt, att överlåtelse av rätt under den förlängda skyddstiden för att kunna godkännas skall ha blivit bestämt angiven. Föreningen hemställer därför att stadgandet uteslutes; detta är så mycket mer påkallat, som dess syfte tillräckligt torde kunna tillgodoses genom rimlig jämkning med stöd av bestämmelserna i förslagets 29 §. I föreningens yrkande instämmer *Stockholms handelskamare*.

Styrelsen för Sveriges advokatsamfund befarar, att stadgandet under en längre övergångstid kan medföra kaotiska förhållanden särskilt för konstindustrien. Genom den föreslagna förlängningen av skyddstiden kommer åt-

skilliga bruksföremål o. dyl., vilkas skydd enligt nu gällande rätt upphört eller snart upphör, att få skyddet återupplivat eller förlängt för avsevärd tid. Industriföretagen har säkerligen icke varit så förutseende, att de tecknat sådana avtal med sina konstnärer att överlåtelse av den nu aktuella utvidgningen av rätten blivit »bestämt angiven». Upphovsmannen respektive hans rättsinnehavare skulle därför efter den nya lagens ikraftträdande eller kort tid därefter kunna förbjuda vederbörande företag att i fortsättningen tillverka varan och kunna överlåta tillverkningen på en konkurrent. Företagen har emellertid ett berättigat intresse att behålla upphovsrätten till sina produkter. Samma synpunkter torde även gälla på andra områden. I anslutning till sitt förslag vid 27 § föreslår styrelsen att frågan löses på det sättet, att den som ursprungligen förvärvat verket skall ha en ovillkorlig option att förvärva den rätt som utvidgningen avser men att han skall vara skyldig att erlagga ersättning härför.

Departementschefen. Stadgandet i kommittéförslagets första stycke synes ej ge anledning till erinran. Däremot bör andra stycket, av samma skäl som anförts för uteslutning av 27 § andra stycket kommittéförslaget, ej upptagas i lagen.

Något behov av sådana bestämmelser om optionsrätt, som advokatsamfundets styrelse förordat, har ej ansetts föreligga vid tidigare genomförda revisioner av upphovsrätten, ehuru även genom dessa i olika hänseenden införts skydd för objekt som dessförinnan kunnat vara fria. Enligt min mening är ej heller anledning antaga, att de ändringar som nu föreslås skulle medföra behov i detta hänseende.

70 §.

Paragrafen överensstämmer i sak med 70 § kommittéförslaget.

Kommittén. Enligt 10 § tredje stycket konstverkslagen gäller, att om porträttbild utförts efter beställning, den ej må efterbildas utan tillstånd av beställaren eller, efter dennes död, av hans efterlevande make och arvingar. Någon motsvarighet till regeln har icke upptagits i förslaget; det har ansetts riktigare, att beställaren här skyddar sina intressen genom uttryckligt förbehåll. Då sådant förbehåll hittills icke varit erforderligt i något fall, bör emellertid enligt kommitténs mening i övergångshänseende stadgas, att äldre porträtt icke får efterbildas utan beställarens tillstånd.

Departementschefen. Det föreslagna stadgandet har lämnats utan erinran i yttrandena och torde böra upptagas i lagen.

71 §.

Paragrafen motsvarar 71 § och 72 § första stycket kommittéförslaget.

Kommittén. Kommittén har i 71 § upptagit stadgande, att bestämmelserna i 65—67 §§ skall äga motsvarande tillämpning med avseende å rättighet, som skyddas genom föreskrift i 5 kap. Vad angår utövande konstnärer och grammofonfabrikanter (45—47 §§) skall skyddet mot kopiering av inspelningar och rätten till ersättning för grammofonmusik i radio sålunda kunna göras gällande även beträffande inspelningar, som tillkommit före den nya lagen. Den som redan framställt kopior — grammofonskivor, filmband o. s. v. — av en enligt den nya lagen skyddad inspelning skall emellertid äga fritt sprida dessa, och den som förfärdigat exempelvis en matris för tillverkning av grammofonskivor, återgivande ett visst framförande, skall äga använda denna för framställning under viss övergångstid samt sprida sålunda framställda exemplar. I fråga om radioutsändningar (48 §) saknar övergångsbestämmelserna praktisk betydelse. Beträffande kataloger och reklamalster (49 §) innebär bestämmelserna, att skyddet mot eftergörande åtnjutes även för arbeten som tillkommit före den nya lagen; dock får den som redan framställt exemplar av sådana arbeten fritt sprida dessa, och den som tillverkat klichéer o. s. v. för dylik framställning får använda dessa för avsett ändamål under viss övergångstid samt sprida sålunda framställda exemplar.

I 72 § första stycket har kommittén föreslagit en övergångsbestämmelse rörande föreskrifterna i 45 § i vad dessa innebär reglering av avtal om inspelning av utövande konstnärers framträdande. Enligt kommitténs mening bör här, liksom beträffande avtal om överlåtelse av upphovsrätt, gälla principen att bestämmelserna icke skall äga tillämpning på avtal som tillkommit före den nya lagen; dock bör även här göras undantag för 29 §. I enlighet med denna ståndpunkt uttalas i det föreslagna stadgandet, att 69 § första stycket skall äga motsvarande tillämpning beträffande äldre inspelningsavtal.

Till 72 § andra stycket kommittéförslaget har förts stadgande, att avtal, varigenom utövande konstnär före ikraftträdandet förfogat över rätt till ersättning enligt 47 §, skall vara utan verkan. Kommittén framhåller, att möjligheterna av en sådan rätts införande i regel måste ha legat helt utanför vad parterna kunnat räkna med. I överensstämmelse med den i 27 § andra stycket kommittéförslaget angivna principen bör därför rättsverkan frånkännas sådana överlåtelser.

Remissyttrandena. Beträffande 71 § framhåller *svenska tidningsutgivareföreningen*, att skyddet för reklamalster — som avstyrkes av föreningen — i varje fall ej bör tillämpas på arbeten som tillkommit före den nya lagen.

I anslutning till 72 § uttalar *konserterföreningen i Stockholm*, att det beträffande äldre inspelningar är nödvändigt att frågan om fördelning mellan flera medverkande artister (orkestrar, ensembler o. dyl.) av ersättning enligt 47 § i förslaget avgöres av skiljenämnd eller liknande organ enligt 52 §.

Departementschefen. De av kommittén i 71 § och 72 § första stycket föreslagna övergångsbestämmelserna rörande föreskrifterna i 5 kap. synes ej föranleda erinran. Anledning att, såsom yrkats i ett remissvar, uppställa särskilda övergångsregler rörande reklamalster föreligger enligt min mening icke.

I sitt förslag har kommittén i 72 § andra stycket upptagit stadgande, att avtal varigenom konstnären före ikraftträdandet förfogat över rätt till ersättning enligt 47 §, skall vara utan verkan. Då såsom kommittén framhållit möjligheten av en sådan rätts införande i regel måste ha legat helt utanför vad parterna räknat med, bör också dylika överlåtelser i allmänhet icke äga verkan. Det kan emellertid förutsättas att konstnärerna för tillvaratagande av sina rättigheter kommer att överlåta dessa på organisationer, och en överlåtelse av detta speciella slag måste självfallet vara giltig även om den ingås före ikraftträdandet. Den av kommittén föreslagna regeln går därför för långt. Enligt min mening erfordras knappast någon särskild regel i ämnet. Det behov av rättsskydd som finns torde i tillräcklig grad vara tillgodosett genom jämningsregeln i 29 §. Det föreslagna stadgandet har därför fått utgå.

I ett yttrande har framhållits att beträffande äldre inspelningar frågan om fördelning mellan flera medverkande artister av ersättning enligt 47 § bör avgöras i den ordning som anges i 52 §. Det torde emellertid kunna förutsättas att dylika spörsmål kommer att lösas organisationsvägen, och lagbestämmelser i ämnet synes icke var erforderliga.

Förslaget till lag om rätt till fotografisk bild

Kommittén. Av skäl som anförts vid 10 § i förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk har kommittén ansett bestämmelser om skydd för fotografier alltjämt böra upptagas i en särskild lag, vilken omfattar samtliga fotografier, oberoende av deras art eller kvalitet; i enlighet härmed har fotografier generellt undantagits från tillämpningsområdet för lagen om upphovsrätt. En förutsättning för denna lösning har ansetts vara, att de fotografirättsliga reglerna utformas så, att de tillgodoser det skyddsbehov som gör sig gällande för de kvalificerade fotografiernas del. Kommitténs förslag till ny lagstiftning på området innebär därför, att reglerna närmats till de upphovsrättsliga skyddsföreskrifterna och i väsentliga avseenden erbjuder samma skydd som dessa; den viktigaste avvikelser är, att skyddstiden för fotografier alltjämt ansetts böra sättas kortare än för litterära och konstnärliga verk.

Förslaget har rubricerats Lag om rätt till fotografisk bild. Vid dispositionen har följts samma principer som i förslaget till lag om upphovsrätt. Då reglerna hänför sig till en enda typ av skyddsobjekt, har de emellertid kun-

nat göras enklare än i sistnämnda förslag och deras antal har kunnat inskränkas. Någon indelning i kapitel har icke ansetts nödvändig.

De inledande bestämmelserna i kommitténs förslag behandlar rättens föremål, subjekt och innehåll (1—2 §§). Efter ett par stadganden, upptagande en presumptionsregel och en bestämning av det i förslaget använda begreppet »offentliggjord fotografisk bild» (3—4 §§), följer en rad bestämmelser om inskränkningar i rätten. Sålunda ges regler om framställning för enskilt bruk (5 §), om fotokopiering inom arkiv och bibliotek (6 §) samt om rätt att återge fotografier i kritisk eller vetenskaplig framställning (7 §) och i skolböcker m. m. (8 §). Särskilda bestämmelser meddelas om visning av fotografier (9 §) och om beställningsarbeten (10 §). Hithörande föreskrifter avslutas med ett stadgande om rätt att återge fotografier i rättsvårdens och den allmänna säkerhetens intresse (11 §). Följande paragraf innehåller en regel om skyddstiden (12 §). Efter en bestämmelse, som behandlar i vilken ordning vissa ersättningsfrågor skall avgöras (13 §), följer ansvars- och skadeståndsregler samt vissa processuella föreskrifter (14—19 §§). I en särskild paragraf stadgas om lagens tillämpningsområde (20 §). Förslaget avslutas med övergångsbestämmelser.

Remissyttrandena. Såsom vid 10 § i förslaget till lag om upphovsrätt anförts har det stora flertalet remissinstanser godtagit kommitténs ståndpunkt, att skyddet för fotografier bör regleras i en särskild lag. Kommitténs förslag till lag i ämnet har i allmänhet icke föranlett mera principiella invändningar. *Svenska tidningsutgivareföreningen, svenska annonsörers förening och föreningen svenska affischtecknare* anser emellertid att förslaget ger ett alltför vidsträckt skydd; sistnämnda förening ifrågasätter om detta lagstiftningsområde icke borde bli föremål för omprövning.

Av de remissinstanser, som anser att kvalificerade fotografier bör skyddas i upphovsrätten, menar *konsultativa reklambyråers förbund* att ny lagstiftning för övriga fotografier icke är erforderlig; förbundet finner det synnerligen angeläget att gällande fotografilag bibehålles oförändrad. Även *Stockholms handelskammare* ifrågasätter om icke denna lag erbjuder tillräckligt skydd. Övriga hithörande remissinstanser gör ej mera principiella invändningar mot kommitténs förslag.

Departementschefen. Såsom jag anförts vid 10 § i förslaget till lag om upphovsrätt har jag funnit övervägande skäl tala för att man, i likhet med vad kommittén föreslagit, låter lagstiftningen om rätt till fotografisk bild uttömmande reglera rätten till alla slags fotografier, alltså även sådana kvalificerade bilder som i princip kan jämföras med de inom upphovsrätten skyddade verken. En förutsättning för denna lösning är att fotografilagstiftningen utformas så, att den erbjuder tillräckligt skydd även för de kvalificerade alstren. Reglerna bör därför, såsom kommittén förordat, i olika hänseenden närmast till de upphovsrättsliga.

Kommitténs med angivna utgångspunkt upprättade förslag har i allmän-

het icke mött principiella erinringar vid remissbehandlingen och bör enligt min mening läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Endast vissa smärre jämkningar torde påkallas.

1 §.

I paragrafen, som överensstämmer med 1 § första stycket kommittéförslaget, behandlas fotografirättens föremål och innehåll.

Gällande rätt. Enligt 1 § gällande fotografilag skyddar lagens bestämmelser rätten till bild, som framställts genom fotografi. Till fotografi hänföres jämväl annat, fotografi liknande förfarande. Enligt 2 § har den som framställt en fotografisk bild uteslutande rätt att genom fotografi mångfaldiga den. Fotografen har även uteslutande rätt att genom kinematografi offentligen förevisa av honom framställda fotografiska bilder. Såsom kinematografi anses jämväl annat, kinematografi liknande förfarande.

Kommittén. I kommitténs förslag har såsom föremål för rätten angivits fotografisk bild. Med uttrycket får, uttalar kommittén, i överensstämmelse med tekniskt språkbruk förstas bild, som uppkommit genom inverkan av ljus på därför känsliga ämnen. I allmänhet är fråga om synligt ljus, men även bilder som uppkommit under inverkan av annan strålning, såsom ultraröd eller ultraviolett sådan, röntgenstrålar o. s. v., är att hänföra under lagen. Vanligen upptages bilden på ett negativ av glas eller celluloid. Med hjälp av negativet framställes färdiga bilder genom fotokemiskt förfarande (vanliga kopior, förstoringar, diapositiv o. s. v.). Negativet kan vidare läggas till grund för framställning av bilder genom fotomekaniskt förfarande (ljustryck, djuptryck, autotypi, fototypi o. s. v.). Oberoende av framställnings sättet utgör de färdiga bilderna ur rättslig synpunkt mångfaldigade exemplar av den fotografiska bild, som upptagits på negativet, och åtnjuter på grund härav samma skydd som tillkommer denna; kommittén hänvisar här till vad som i det följande anföres om rättens innehåll. Skydd åtnjutes även för bilder, som direkt och utan förmedling av negativ upptages på ljuskänsligt papper o. dyl.

I gällande fotografilag likställes med fotografi, i anslutning till en bestämmelse i Bernkonventionen, »annat, fotografi liknande förfarande». Av lagens förarbeten framgår att här avses fotomekaniska förfaranden, d. v. s. framställning med hjälp av kliché o. dyl. I förarbetena anfördes att bestämmelsen är överflödiga, då på detta sätt framställda bilder åtnjuter skydd såsom mångfaldigade exemplar av den ursprungliga fotografiska bilden. Det ansågs emellertid lämpligt att upptaga konventionens formulering för att vinna formell överensstämmelse mellan den inhemska och den internationella rätten. Av samma skäl har kommittén ansett en motsvarande bestämmelse böra inflyta i den nya lagen; i sitt förslag har kommittén upptagit den såsom andra stycke i förevarande paragraf.

Enligt förslaget skyddas fotografisk bild, liksom för närvarande, oberoende av vad den återger. Under lagen är sålunda att hänföra icke blott fotografier av personer, naturscenerier, händelser o. dyl. utan även fotografier av föremål, konstverk o. s. v. I sakens natur ligger dock, uttalar kommittén, att fotografiska kopior i originalstorlek av affärshandlingar, ritningar o. dyl. knappast kan anses som »bilder» och därför icke är föremål för skydd. Där- emot torde s. k. mikrokopior av handlingar principiellt böra anses som skyddade.

Kommittén framhåller, att det utan särskilt stadgande torde vara klart att fotografisk bild är skyddad även där upptagningen sker på film, avsedd för kinematografisk visning.

Härefter övergår kommittén till frågan om fotografirättens innehåll. Enligt kommittén gör sig här, liksom inom upphovsrätten, två huvudsynpunkter gällande. Fotografen bör erhålla rättsliga möjligheter att ekonomiskt utnyttja sitt alster. Han är dessutom, där fråga är om mera kvalificerade produkter, i behov av skydd för vissa ideella intressen som han knyter till alstret. I förevarande paragraf upptages regler om rättens innehåll i det förra avseendet; bestämmelser som väsentligen avser att skydda de ideella intressena har förts till 2 §.

I fråga om den ekonomiska rätten framhålles, att i stort sett samma synpunkter gör sig gällande som vid motsvarande spörsmål inom upphovsrätten. Kommittén hänvisar till den utläggning av ämnet, som givits under 2 § i förslaget till lag om upphovsrätt, samt uttalar att vad där anförts, tillämpat på nu förevarande område, innebär att ett fotografi kan ekonomiskt utnyttjas i huvudsak på två olika vägar: genom att det mångfaldigas i olika former (fotografiska kopior, film, tryck o. s. v.) och genom att det visas för allmänheten (skioptikon, film o. s. v.). Principiellt bör båda dessa huvudformer för utnyttjande förbehållas åt fotografen. I enlighet härmed har denne i förslaget förklarats äga uteslutande rätt att framställa exemplar av bilden och att visa den offentligt.

Vad angår befogenheten att framställa exemplar av bilden motsvarar denna den nuvarande rätten att genom fotografi mångfaldiga bilden. Att uttrycket mångfaldiga ersatts med orden »framställa exemplar av» innebär, framhåller kommittén, icke någon ändring i sak; härmed avses blott, liksom i förslaget till lag om upphovsrätt, att göra klart att framställning även av ett enda exemplar principiellt omfattas av rätten. Däremot föreligger en utvidgning såvitt angår de metoder för mångfaldigande som avses. För närvarande gäller fotografens rätt endast mångfaldigande genom fotografi. De fotografiska metoderna, under vilka är att hänföra även fotomekaniska förfaranden såsom djuptryck, fotogravyr o. s. v., är också de mest betydelsefulla. Fotografier användes emellertid ofta, särskilt inom reklambranschen, såsom förlaga för teckningar av olika slag. Även andra former för efterbildning kan tänkas; ett fotografi kan återges genom etsning eller annat grafiskt förfarande eller genom målning. Samtliga dessa fall bör enligt kommitténs mening omfattas av rätten och täckes av den valda generella formuleringen.

ringen. För att underlätta förståelsen av stadgandet har i lagtexten såsom exempel på olika fotografen förbehållna framställningsmetoder nämnts fotografi, tryck och teckning.

Befogenheten att offentligt visa den fotografiska bilden innebär en utvidgning av den för närvarande gällande rätten att visa sådana bilder genom kinematografi. Ej heller i denna del finns enligt kommittén anledning att begränsa rätten med hänsyn till sättet för återgivningen. Även andra metoder för visning än kinematografi är av ekonomisk betydelse, exempelvis visning i skioptikon i samband med föredrag eller visning i television. I betraktande kommer även att fotografen, innan hans bild offentliggjorts, bör vara skyddad mot att den överhuvudtaget visas för allmänheten. Förslagets generella formulering täcker alla nu avsedda fall.

Rätten har principiellt ansetts icke böra omfatta utställning av offentliggjorda bilder; av lagtekniska skäl har inskränkningen härutinnan förts till ett särskilt stadgande i 9 § av kommittéförslaget.

I ett tredje stycke av förevarande paragraf av kommittéförslaget har uttalats, att framställaren av fotografisk bild i förslaget kallas fotograf.

Remissyttrandena. Frågan om rättens föremål behandlas av några remissinstanser. *Styrelsen för konstnärernas riksorganisation* framhåller, att genom klichétryck o. dyl. åstadkomna reproduktioner av konstverk enligt förslaget skyddas som fotografiska bilder. Att skyddet sålunda skall gälla gängse reproduktionsförfaranden kan icke anses motiverat. Enligt förslaget skulle reproduktionsföretaget kunna hindra konstnären att utöva sin rätt till reproduktionerna. En avgränsning av begreppet bild är ofrånkomlig; styrelsen vill bestämt understryka, att skydd icke bör tillkomma ett återgivande, som helt saknar självständigt bildmässigt uttryck. I styrelsens yttrande instämmer *föreningen svenska tecknare*

I den i motiven berörda frågan om skydd för fotografier av handlingar uttalar *styrelsen för Sveriges advokatsamfund* att sådana fotografier icke i något fall bör vara skyddade, vare sig de är i originalformat eller i annat format. I samma riktning yttrar sig *styrelsen för konstnärernas riksorganisation*, *föreningen svenska tecknare* och *föreningen svenska affischtecknare* ävensom *svenska försäljnings- och reklamförbundet*, vilket anser att en bestämmelse härom bör intagas i lagen.

Vad angår rättens innehåll hemställer *svenska fotografernas förbund* och *bildleverantörernas förening*, att fotografens ensamrätt att visa bilden offentligt utvidgas till en generell rätt att göra bilden tillgänglig för allmänheten. Hans ideella intressen kräver att han i varje särskilt fall äger bestämma, om han överhuvudtaget vill utge bilden. Många skäl kan föranleda att han ej vill det, även om han håller den kvar i sitt arkiv.

Styrelsen för konstnärernas riksorganisation och *föreningen svenska tecknare* anser den av kommittén föreslagna utvidgningen av rätten till att omfatta även återgivande på annat sätt än genom fotografi lämna rum för tolkningssvårigheter i de talrika fall, då en konstnär hämtar ett visst verklighets-

stoff från fotografier; även i detta fall synes en avgränsning av begreppet bild ofrånkomlig. *Föreningen svenska affischtecknare* diskuterar samma fråga; för sin del förutsätter föreningen att absolut identitet mellan bild och teckning måste föreligga för att bilden skall anses eftergjord. *Svenska försäljnings- och reklamförbundet* behandlar spörsmålet ur reklamens synpunkter och anför:

Förslaget innebär en betydande utvidgning av fotografens rätt jämfört med nu gällande lag, enligt vilken fotografens uteslutande rätt gäller endast mångfaldigande genom fotografi. Alltjämt synes emellertid avsikten vara att fotografen icke skall ha något skydd för själva bildinnehållet, verket. Det står sålunda i princip förtfarande envar fritt att taga en identiskt likadan bild som en annan fotograf tidigare framställt. Ur reklamens synpunkt förefaller denna uppläggning av skyddet icke alldeles tillfredsställande. En original och konstnärligt högtstående fotografisk skapelse i en annons eller annan reklam synes nämligen härigenom icke åtnjuta skydd mot efterbildning. Ett problem, som uppkommer i och med att icke blott mångfaldigande genom fotografi utan även »framställande av exemplar» genom »teckning eller annat förfarande» faller inom skyddssfären, synes vara hur likhetsgraden skall bestämmas. Såvitt förbundet kunnat finna har kommittén med lätt hand förbigått detta icke minst för reklamen viktiga problem. Utan kännedom om hur kommittén tänkt sig lösa detta, finner förbundet det svårt att taga någon definitiv ställning till den utvidgning av skyddet, som kommittén sålunda föreslagit. Förbundet vill emellertid betona att det synes betänkligt att förbjuda avtecknande av helt »triviala» fotografiska bilder och menar att skyddet för fotografi mot efterritning under alla förhållanden måste begränsas till att avse särpräglade (högklassiga) fotografiska alster.

Statens konstråd understryker att en konstnär, oaktat förslaget icke upp-tager motsvarighet till 4 § andra stycket i förslaget till lag om upphovsrätt, måste anses äga att i fri anslutning till ett fotografi framställa ett nytt och självständigt verk.

Svenska försäljnings- och reklamförbundet anför i fråga om r ä t t e n s s u b j e k t:

Innehavare av fotografirätten är enligt förslaget »den som framställt fotografisk bild». Härmed avses väl i första hand den, som ställt in kameran samt utlöst slutaren. I praktiken kan emellertid säkerligen tvekan uppstå vem som är att anse såsom fotograf. Som exempel kan anges, att det inom reklamen ofta förekommer att bildarrangemanget ombesörjes av en icke-fotograf i samråd och samarbete med yrkesfotografen. Om förbundet förstått motiven rätt, torde i regel den som arrangerat bilden sakna all rätt, eftersom själva bildinnehållet icke åtnjuter skydd.

Förbundet framhåller, att det anförda utgör ytterligare ett argument för dess uppfattning att vissa fotografier bör skyddas i upphovsrätten.

Svenska bokförläggareföreningen anser, att såsom villkor för skydd bör stadgas att originalfotografier på baksidan är försedda med anteckning om fotografens namn och adress samt framställningsåret.

Departementschefen. I den nya lagstiftning till skydd för fotografier som nu skall genomföras bör i enlighet med kommitténs förslag skyddsobjektet,

i anslutning till gällande rätt, anges som fotografisk bild. Begreppet är på sätt kommittén utvecklat rent tekniskt; principiellt ställes icke någon fordran på viss kvalitet hos bilden. En viss begränsning ligger emellertid i kravet att produkten skall utgöra en »bild». Som kommittén anfört undantages härigenom från skydd vanliga ljuskopior och liknande kopior av ritningar och handlingar; gemensamt för här avsedda fall är att den fotografiska metoden användes som medel för rent mångfaldigande. Det kunde ifrågasättas om man icke, såsom yrkats i några remissyttranden, i tydlighetens intresse borde uppställa uttryckligt undantag i detta hänseende. Det är likväl förenat med vissa svårigheter att i lagtext avgränsa det undantag man här avser. Att helt allmänt låta detta avse fotografier av ritningar och handlingar skulle föra för långt; om speciella metoder använts, exempelvis i syfte att för forskningsändamål framhäva detaljer, tydliggöra tillägg och överstrykningar o. dyl., bör fotografiet vara skyddat. Med hänsyn härtill och då något praktiskt behov av ett stadgande i ämnet knappast torde föreligga, anser jag ett sådant, liksom hittills, kunna undvaras. Jag anser icke heller anledning finnas att, på sätt yrkats från konstnärshåll, från skydd utesluta fotografier av skulpturer, målningar och andra konstverk eller reproduktioner framställda med hjälp av sådana fotografier.

Såsom kommittén anfört är lagen tillämplig även då bilden upptages på film, avsedd för kinematografisk visning. Utan särskilt stadgande torde vara tydligt att den också är tillämplig på sådan upptagning av bild på elektromagnetiskt band, som inom televisionen väntas få användning vid sidan av upptagning på film.

I kommitténs förslag har, i anslutning till gällande rätt, jämväl intagits stadgande, att som fotografisk bild anses även bild som framställs genom ett med fotografi jämförligt förfarande. Tillägget anknyter till en motsvarande bestämmelse i Bernkonventionen. I förslaget har uttrycket fotografisk bild emellertid en så vid innebörd, att tillämpningsområdet även utan dylikt tillägg motsvarar vad som föreskrives i konventionen, och det berörda stadgandet synes därför kunna utgå.

Vad härefter angår rättens innehåll bör, i enlighet med kommitténs förslag, fotografen tillerkännas uteslutande rätt att framställa exemplar av bilden och att visa den offentligt. Rätten att framställa exemplar avser icke blott, såsom i gällande lag, mångfaldigande genom fotografi utan även mångfaldigande på andra sätt; i lagtexten har utom fotografi såsom praktiskt viktiga exempel nämnts tryck och teckning. Denna utvidgning av rätten har vid remissbehandlingen väckt kritik hos företrädare för konstnärerna, vilka anser att skyddet kan komma att utgöra hinder för deras legitima behov av att hämta visst verklighetsstoff från fotografier. Representanter för reklambranschen finner likaledes utvidgningen betänkelig såvitt gäller fotografier av enklare typ men anser å andra sidan skyddet otillräckligt i fråga om högklassiga fotografier, då ju själva bildinnehållet icke kommer att skyddas. Av praktiska skäl bör dock samma regler gälla för alla slags fotografier. Enligt min mening är det härvid välmotiverat att genomföra ett skydd mot

obehörigt avtecknande o. dyl., ett skydd som för fotograferna är av stort värde. Några praktiska svårigheter att tillämpa de nya reglerna torde knappast behöva befaras. Självfallet måste det stå envar fritt att genom fotografi, teckning eller på annat sätt, konstnärligt eller icke konstnärligt, återge föremål, situationer, landskapsbilder o. s. v. utan hinder av att de tidigare upptagits på ett fotografi. Detta innebär att motivet för ett fotografi aldrig i och för sig kan ånjuta skydd enligt fotografilagen. Det är också klart att det måste vara tillåtet för konstnärer att skaffa sig verklighetsstoff genom att studera andras fotografi. Det ligger därför i sakens natur att ett skydd mot efterbildning av fotografi genom ritning o. dyl. icke i regel kan avse mer än ett direkt kopierande av själva fotografiet eller ett eftergörande med ändringar som uppenbarligen blott avser att beslöja ett sådant direkt kopierande. Göres längre gående ändringar, föreligger i allmänhet icke ett efterbildande av fotografiet utan ett återgivande av motivet; sådant är tillåtet, eftersom fotografen, såsom nämnts, icke har någon ensamrätt till detta.

Vad härefter beträffar rätten att visa bilden offentligt innebär även den en utvidgning i förhållande till gällande lag, där motsvarande befogenhet blott gäller visning genom kinematografi; enligt förslaget avses jämväl visning exempelvis genom skioptikon eller television. Företrädare för fotograferna har yrkat att rätten i denna del, på samma sätt som motsvarande befogenhet inom upphovsrätten, utformas som en generell rätt att göra bilden tillgänglig för allmänheten; fotografen skulle härigenom få kontroll även över olika spridningsåtgärder. Beträffande fotografier är det emellertid en enklare utväg att, såsom kommittén föreslagit, bereda skydd i detta hänseende genom speciella straffbestämmelser; se härom vid 17 §. I praktiken blir skyddet i stort sett detsamma enligt de båda metoderna.

Rätten till fotografisk bild skall enligt förslaget, liksom för närvarande, tillkomma den som framställt bilden. I allmänhet är självfallet att såsom fotograf anse den person som manövrerat själva kameran, som »tagit bilden». Om någon annan anvisat eller arrangerat motivet bör detta icke medföra att denne erhåller någon rätt till bilden, eftersom enligt vad förut utvecklats rätten icke avser motivet. Understundom kan tänkas att ansvaret för kameraarbetet är fördelat på flera personer; dessa får då gemensamt rätt till bilden.

I förslaget kallas den som framställt bilden för fotograf. Det torde icke vara nödvändigt att, såsom skett i kommitténs förslag, särskilt uttala detta förhållande i lagtexten.

Att, såsom i ett remissvar förordats, göra skyddet beroende av vissa formaliteter skulle strida mot Bernkonventionen, och jag kan icke biträda detta förslag.

2 §.

Paragrafen, som i sak överensstämmer med 2 § kommittéförslaget, behandlar fotografens ideella rätt.

Gällande rätt. Generella bestämmelser i ämnet saknas i gällande fotografilag. En specialbestämmelse om fotografers namn återfinnes i 4 § andra stycket; här stadgas, i anslutning till bestämmelser om rätt att mångfaldiga fotografi i vetenskapliga framställningar, skolböcker m. m., att då fotografi sålunda användes, fotografens namn och hemvist, därest uppgift därom finnes på bilden, skall anges vid avbildningen.

Kommittén. Enligt kommittén bör i förslaget upptagas motsvarighet till bestämmelserna om upphovsmans ideella rätt i 3 § första och andra styckena i förslaget till lag om upphovsrätt. I fråga om mera kvalificerade fotografier kräves detta av Bernkonventionen i dess i Bryssel 1948 antagna lydelse. Ett stadgande i ämnet, som utformats i nära anslutning till de nämnda bestämmelserna, har influtit i förevarande paragraf. Enligt första stycket skall, då exemplar av fotografisk bild framställs eller bilden visas offentligt, fotografen anges i överensstämmelse med vad god sed kräver. I andra stycket stadgas, att bilden icke må ändras eller visas offentligt på ett sätt som är kränkande för framställarens anseende som fotograf. Sistberörda bestämmelse torde enligt kommittén i praktiken icke bli av större betydelse. Det har dock synts motiverat att bereda möjlighet till ingripande exempelvis i sådana fall, då framstående konstnärliga fotografier användes som »blickfång» vid skyltning med tvivelaktiga varor eller som illustrationer till pornografiska alster.

Det har icke ansetts föreligga anledning att uppställa motsvarighet till 3 § tredje stycket i förslaget till lag om upphovsrätt.

Remissyttrandena. Svenska tidningsutgivareföreningen förutsätter att »god sed» för tidningarnas del motsvarar tillämpad praxis. Enligt gällande överenskommelse med fotograforganisationerna »förklarar sig tidningarna och tidskrifterna villiga att medverka till att fotografens eller bildleverantörens namn eller signatur anges vid publicerandet av bilder av mera fotografiskt-konstnärligt värde». Varje krav på att härutöver ange fotografens namn måste avvisas. Vad beträffar ändringsförbudet framhålles de svårigheter av redaktionell och teknisk art, som en tillämpning av stadgandet måste medföra för tidningarna; föreningen hänvisar här till sitt yttrande vid 3 § i förslaget till lag om upphovsrätt. *Publicistklubben* anser god sed inom tidningsvärlden icke innebära att fotografen behöver anges i normala fall. Stundom kan fotografen ha ett motsatt intresse, nämligen att få utnyttja sin grundlagsskyddade rätt till anonymitet. Den närmare innebörden av uttrycket »god sed» torde få göras avhängig av de branschnormer, som tillämpas på området. Det måste tillses att någon kollision mellan tryckfrihetsrättsliga och auktorrättsliga principer icke uppkommer.

Svenska fotografernas förbund och bildleverantörernas förening hemställer att stadgandet kompletteras med en bestämmelse motsvarande 3 §

tredje stycket i förslaget till lag om upphovsrätt. Fotografens ideella rätt bör i princip vara oöverlåtbar; han kan lika ofta som andra upphovsmän, kanske oftare, bli föremål för ekonomisk press.

Departementschefen. Såsom kommittén anfört bör i den nya lagen intagas bestämmelser till skydd för fotografers ideella rätt, i huvudsak överensstämmande med 3 § i förslaget till lag om upphovsrätt. Angående innebörden av hänvisningen till god sed i första stycket gäller vad därom anförts vid nämnda paragraf.

Liksom kommittén anser jag det dock icke erforderligt att uppställa motsvarighet till regeln i tredje stycket av sagda paragraf om viss begränsning i möjligheten att efterge den ideella rätten. Sådana särskilda förhållanden som beträffande litterära och konstnärliga verk motiverar en dylik regel synes i stort sett icke föreligga då det gäller fotografier.

3 §.

Paragrafen är likalydande med 3 § kommittéförslaget.

Kommittén. Kommittén har här upptagit stadgande, att såsom fotograf anses, där ej annat visas, den vars namn, firma eller allmänt kända signatur på sedvanligt sätt anges på exemplar av bilden eller då denna visas offentligt. Stadgandet motsvarar 7 § första stycket i förslaget till lag om upphovsrätt. Att även angivande av firma förklarats grunda presumption motiveras med hänvisning till att utövandet av fotografyrket betraktas som rörelse och därför ofta drives under firma. Däremot har icke ansetts behövt att i texten omnämna angivande av pseudonym, eftersom det knappast förekommer att fotografer är verksamma under sådan.

Departementschefen. Det föreslagna stadgandet, som lämnats utan erinran i remissvaren, torde böra upptagas i lagen.

4 §.

Paragrafen är likalydande med 4 § kommittéförslaget.

Kommittén. Till skydd för fotografens ideella rätt har beträffande förslagens regler om rätt att fritt återge fotografisk bild i allmänhet såsom förutsättning uppställts, att bilden är offentliggjord. En bestämning av detta begrepp har upptagits i förevarande paragraf. I enlighet med motsvarande definition i 8 § i förslaget till lag om upphovsrätt skall fotografisk bild anses offentliggjord, då den lagligen gjorts tillgänglig för allmänheten; i regel förutsättes alltså, att fotografen samtyckt till åtgärden. Såsom praktiskt viktiga exempel nämnes i lagtexten, att bilden utgivits eller utställts offentligt. Ett annat i praktiken viktigt fall är, att fotografiet överlämnats till en kommersiellt driven bildbyrå eller till ett för allmänheten tillgängligt bildarkiv.

Departementschefen. Förevarande stadgande i förslaget har lämnats utan erinran i remissvaren och torde böra upptagas i lagen.

5 §.

Paragrafen, som överensstämmer med 5 § kommittéförslaget, behandlar rätten att framställa exemplar för enskilt bruk.

Gällande rätt. Enligt 3 § gällande fotografilag är tillåtet för envar att utan fotografens tillstånd mångfaldiga fotografisk bild till sitt enskilda bruk.

Kommittén. I förslaget har rätten, på motsvarande sätt som skett i 11 § i förslaget till lag om upphovsrätt, inskränkts till att avse enstaka exemplar. Däremot har icke upptagits någon motsvarighet till det i nämnda stadgande uppställda villkoret för rätten, att verket skall ha offentliggjorts. Kommittén framhåller att offentliggörande i fråga om fotografier icke är något regel- mässigt och normalt; en inskränkning av den enskildes kopieringsrätt till enbart offentliggjorda fotografier skulle draga alltför snäva gränser för denna.

Liksom 11 § i förslaget till lag om upphovsrätt är den föreslagna bestämmelsen tillämplig även då den enskilde låter mångfaldigandet ske genom annan. De nordiska fotografförbunden har hemställt, att stadgandet i detta hänseende måtte inskränkas, så att mångfaldigande genom annan skulle förutsätta tillstånd av fotografen, om sådant tillstånd utan större omgång kunde inhämtas. Därvid har framhållits, att det ofta förekommer att en person hos en första klassens ateljé beställer en enda bild och därefter hos en billigare fotograf låter taga kopior härav för ett lägre pris. Dessa är av lägre kvalitet, eftersom de framställts utan hjälp av det ursprungliga negativet. Då de eftergjorda kopiorna återge originalets signatur, bibringas allmänheten föreställningen att fotografen bär ansvaret för dessa och förhållandet kan menligt inverka på fotografens yrkesanseende. Enligt kommitténs mening saknas icke fog för det sålunda framställda önskemålet. Av praktiska skäl synes det dock kommittén icke möjligt att tillgodose detta; att införa en generell regel i föreslagen riktning skulle medföra onödigt hinder vid mångfaldigande för enskilt bruk av ordinära fotografier, och att uppställa särskilda regler för konstnärligt mera högtstående fotografier skulle i tillämpningen vålla svåra gränsdragningsproblem.

Remissyttrandena. *Svenska fotografernas förbund och bildleverantörernas förening* anser att rätt enligt stadgandet endast bör gälla fotografi som offentliggjorts. Det kan inträffa att fotografen lånar ut en icke offentliggjord bild, och någon rätt för låntagaren att för enskilt bruk kopiera en sådan bild bör icke finnas. Ett uttalande i samma riktning göres av *länsstyrelsen i Uppsala län*.

De båda förstnämnda remissinstanserna hemställer, att stadgandet kom-

pletteras med bestämmelse, att om mångfaldigande skall ske genom annan, tillstånd skall erfordras från fotografen, där sådant tillstånd utan större omgång kan inhämtas.

Svenska tidningsutgivareföreningen anser begränsningen till enstaka exemplar vara överflödig.

Styrelsen för Sveriges advokatsamfund hänvisar beträffande paragrafen till de erinringar styrelsen framfört mot 11 § i förslaget till lag om upphovsrätt.

Departementschefen. Såsom kommittén föreslagit bör den för närvarande gällande rätten att kopiera fotografier för enskilt bruk begränsas så att den endast avser framställning av enstaka exemplar. Företrädare för fotograferna har framställt önskemål om att begränsningar skall genomföras i ytterligare ett par hänseenden. De skäl som kommittén anfört häremot synes emellertid bärande, och jag anser mig därför ej kunna tillmötesgå dessa önskemål.

6 §.

Paragrafen överensstämmer med 6 § kommittéförslaget.

Kommittén. Kommittén har här upptagit stadgande, att arkiv och bibliotek, med Konungens tillstånd och på de villkor, som däri anges, må för sin verksamhet framställa exemplar av fotografisk bild. Stadgandet utgör en parallell till 12 § i förslaget till lag om upphovsrätt och motiveras framför allt därav, att åtskilliga av de objekt, som enligt nämnda stadgande skall kunna fotograferas av arkiv och bibliotek, utom litterära och konstnärliga verk innehåller även fotografiska bilder. Detta gäller icke minst tidningar och tidskrifter.

Remissyttrandena. *Svenska fotografernas förbund* och *bildleverantörernas förening* anser, att kopieringsrätt enligt stadgandet endast bör kunna meddelas åt offentliga arkiv och bibliotek och hemställer att detta anges i lagtexten. I denna bör också intagas föreskrift, att kopior endast får framställas för internt bruk och för utlåning; det har förekommit att arkiv utan tillstånd kopierat fotografier för reklamändamål.

Styrelsen för Sveriges advokatsamfund hänvisar beträffande paragrafen till de erinringar styrelsen framfört mot 12 § i förslaget till lag om upphovsrätt.

Departementschefen. I fråga om de invändningar mot förevarande paragraf i förslaget som vid remissbehandlingen framförts från ett par håll får jag hänvisa till vad jag uttalat vid 12 § i förslaget till lag om upphovsrätt. Stadgandet torde böra upptagas i lagen i överensstämmelse med kommitténs förslag.

7 §.

Paragrafen, som motsvarar 7 och 8 §§ kommittéförslaget, behandlar rätten att återge fotografi i kritisk eller vetenskaplig framställning samt i skolböcker o. dyl.

Gällande rätt. Enligt 4 § första stycket gällande fotografilag är tillåtet att i vetenskaplig framställning eller i skrift, som är avsedd att tjäna till bruk vid undervisning, till förklaring av texten mångfaldiga fotografisk bild, som utgivits eller varit offentligen utställd.

Kommittén. Kommittén har i 7 § av sitt förslag upptagit stadgande, att i kritisk eller vetenskaplig framställning må i anslutning till texten återges offentliggjord fotografisk bild; återges i populärvetenskaplig framställning ett flertal bilder av samma fotograf, äger han rätt till ersättning. Stadgandet har utformats efter förebild av motsvarande bestämmelse i 14 § andra stycket i förslaget till lag om upphovsrätt. I 8 § av sitt förslag har kommittén upptagit stadgande, att i arbete till bruk vid undervisning må i anslutning till texten intagas offentliggjord fotografisk bild. På motsvarande sätt som i 16 § i förslaget till lag om upphovsrätt föreslås att fotografen skall äga rätt till ersättning. Däremot har det icke ansetts behövt att upptaga motsvarighet till det där stadgade villkoret för lånerätt, att viss tid förflutit efter verkets offentliggörande.

Remissyttrandena. Svenska fotografernas förbund och bildleverantörernas förening anser, att lånerätten enligt 7 § kommittéförslaget bör begränsas till återgivning i vetenskapliga framställningar, så att den ej får åberopas beträffande kritiska eller populärvetenskapliga arbeten. Tillåtes återgivning i kritiska framställningar, kan befaras att stadgandet kommer att åberopas för återgivning i vanliga reportage, om dessa blott innehåller en del kritiska jämförelser. Vad angår populärvetenskapliga framställningar är detta begrepp mycket mångtydigt; varje författare kan ge sitt arbete en anstrykning av populärvetenskap. Skall överhuvudtaget lånerätt stadgas till förmån för populärvetenskapliga framställningar, bör rätten begränsas till enstaka bilder. Förslaget kan medföra att en förläggare utger en populärvetenskaplig bok om exempelvis fotografi, där förläggaren utan att inhämta tillstånd och utan att betala ersättning illustrerar boken med en å två bilder från en stor del av landets bästa fotografer. De återgivna bilderna kan t. o. m. hämtas ur en av fotografen utgiven bildbok, vilken genom återgivningen helt eller delvis kan mista sitt nyhetsvärde. Redan nu finns tendenser till sådana utgåvor. Under alla förhållanden bör fotografen ha rätt till honorar för varje bild, som med stöd av lånerätten intages i populärvetenskapligt verk. Beträffande lånerätten enligt 8 § kommittéförslaget framhålles, att man bör bibehålla det nuvarande villkoret att det arbete, vari återgivningen sker, skall vara avsett att tjäna till bruk vid undervisning. Vidare bör stadgas samma

bestämmelse om karenstid, som enligt 16 § i förslaget till lag om upphovsrätt skall gälla för konstverk. Det är ännu mera angeläget med karenstid för fotografier än för konstverk, eftersom fotografier ofta har ett nyhetsvärde, vilket genom publicering i skolböcker o. dyl. försvinner eller nedsättes. I fråga om båda paragraferna framföres önskemål om att man bibehåller den nuvarande formuleringen att återgivningen skall ske »till förklaring av texten». Det av kommittén valda uttrycket »i anslutning till texten» öppnar vida större möjligheter till otillbörligt återgivande.

Svenska bokförläggareföreningen framhåller, att de föreslagna ersättningsbestämmelserna kommer att göra många böcker, som användes i skolorna, väsentligt mycket dyrare än för närvarande. Även i sådana fall, då fotografen ej begär ersättning för sin bild eller rätten till bilden utlöpt, måste förlagen för nya upplagor räkna med full ersättning, om de ej kan få besked av fotografen eller eljest kan fastställa när bilden framställts. Väljer förlagen i en sådan situation för att undvika tvister den utvägen, att de ur böckerna utmönstrar alla bilder beträffande vilka uppgörelse ej kunnat träffas, blir de äldre upplagorna oftast oanvändbara.

Publicistklubben och *svenska tidningsutgivareföreningen* anser att det bör införas en allmän rätt att mot ersättning återge fotografi i tidning.

Departementschefen. I enlighet med kommitténs förslag bör gällande regler om rätt att utan tillstånd använda fotografier som illustration i vetenskapliga framställningar i princip bibehållas. Därvid bör, liksom i 14 § i förslaget till lag om upphovsrätt, med vetenskaplig framställning jämföras kritisk framställning. Såsom kommittén förordat bör emellertid beträffande populärvetenskapliga framställningar införas rätt till ersättning för fotografen. Populärvetenskapliga arbeten utges ofta i kommersiellt syfte och med hänsyn till den betydelse som fotografiskt illustrationsmaterial ofta har för arbetets framgång är det skäligt att honorar lämnas för de fotografier som utnyttjas. I kommitténs förslag har, i anslutning till vad som förordats beträffande konstverk, såsom villkor för ersättning uppställts att återgivningen avser ett flertal fotografier av samma fotograf. Jag vill här erinra om att jag i fråga om konstverk föreslagit den jämkningen i kommitténs förslag att ersättning skall utgå så snart mer än ett verk återgivits. Då det gäller fotografier bör man emellertid enligt min mening införa en generell rätt till ersättning, sålunda även om endast ett fotografi återges. För fotografier är återgivning i populärvetenskapliga arbeten ett viktigt användningsområde, som med reproduktionsteknikens utveckling och den ökade avsättningen av sådana arbeten fått allt större betydelse, och det föreligger knappast anledning att i något fall tillåta återgivning utan ersättning. Någon parallell med konstverk kan här ej dragas; fotografier utnyttjas som illustrationer under helt andra förutsättningar än konstverk. I överensstämmelse med det anförda bör vidtagas den jämkningen i kommitténs förslag, att återgivning i populärvetenskaplig fram-

ställning endast får äga rum mot ersättning. Jämkningsen står i överensstämmelse med en rekommendation av de danska, finska och svenska delegerade vid det nordiska upphovsrättsmötet 1957.

Såsom kommittén föreslagit bör även nuvarande bestämmelse om rätt att utan tillstånd använda fotografier som illustrationer i skolböcker och andra arbeten avsedda att tjäna till bruk vid undervisning kompletteras med en regel att det endast må ske mot ersättning. Att såsom representanter för fotograferna yrkat jämväl införa en föreskrift om karenstid för lånerättens utövande anser jag icke vara påkallat.

En förutsättning för lånerätt skall i samtliga här avsedda fall vara att återgivningen sker i anslutning till texten. Uttrycket torde på ett lämpligare sätt än det nu nyttjade »till förklaring av texten» ange det samband mellan framställning och illustrationsmaterial som kräves. Det bör nämligen icke alltid krävas att fotografiet utgör en förklaring av texten; det bör räcka att det ytterligare belyser och illustrerar vad som sagts i denna. Någon egentlig utvidgning av det fria området är dock knappast avsedd. Överhuvudtaget får frågan mindre betydelse i och med att det erkännes en generell rätt till honorar för fotografen.

Ersättning enligt bestämmelserna bör tydligen utges till fotografen eller om rätten till fotografiet i sin helhet övergått på annan person, t. ex. en beställare, till denne. Då kommitténs förslag möjligen skulle kunna föranleda misstolkningen att ersättningen städse skall utges till fotografen personligen, bör bestämmelserna i denna punkt något omredigeras.

Jag anser det icke föreligga anledning att, såsom yrkats i ett par remissyttranden, införa lånerätt till förmån för pressen.

8 §.

Paragrafen saknar motsvarighet i kommittéförslaget.

Departementschefen. Sveriges radio har vid remissbehandlingen hemställt att det införes bestämmelse om rätt att i televisionsreportage från dagshändelse medtaga fotografi som visas såsom ett led i dagshändelsen. Behovet härav synes visserligen vara ringa men för fullständighetens skull torde en regel i ämnet böra upptagas. För de speciella fall som här avses synes rätt till ersättning ej böra stadgas.

9 §.

Paragrafen saknar motsvarighet i kommittéförslaget.

Departementschefen. I likhet med vad som föreslagits beträffande utsändning i ljudradio eller television av litterära och musikaliska verk (se 22 § andra stycket i förslaget till lag om upphovsrätt) torde av praktiska skäl böra införas tvångslicensbestämmelser rörande visning av fotografier i television. På förevarande område är det emellertid knappast möjligt att uppställa krav, att organisation skall ha givit generellt tillstånd till utsänd-

ning av medlemmarnas verk; det torde nämligen vara vanligt, att en fotograf överlåter hela rätten till sina bilder till bildbyråer, tidningar och andra. Bestämmelserna bör därför utformas som vanliga tvångslicensregler. På motsvarande sätt som föreslagits beträffande utsändning av litterära och musikaliska verk bör dock gälla, att de ej skall äga tillämpning om fotografen meddelat förbud mot visning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig visning. Bestämmelserna bör gälla till förmån för svenskt televisionsföretag som Kungl. Maj:t bestämmer. Från deras tillämpningsområde bör undantagas film.

10 §.

I paragrafen, som i huvudsak överensstämmer med 9 § kommittéförslaget, har upptagits regler om utställning och annan visning av fotografier.

Kommittén. Enligt 25 § i förslaget till lag om upphovsrätt skall upphovsmans rätt att visa konstverk upphöra sedan han överlåtit exemplar av verket eller detta blivit utgivet. För fotografier bör enligt kommittén motsvarande gälla i fråga om visning genom offentlig utställning. Av de nordiska fotografförbunden har visserligen framhållits, att sådant utnyttjande kan ha kommersiell betydelse, t. ex. då fotografier användes som »blickfång» i skyltfönster. Det torde emellertid vara en fast rotad uppfattning, att den som äger ett fotografi är berättigad att fritt förfoga över detta och att i hans rätt även ingår befogenhet att använda fotografiet för utställningsändamål; en förändring härutinnan torde den allmänna uppfattningen ha svårt att godtaga.

Beträffande andra former för visning torde det däremot enligt kommitténs mening icke vara lämpligt att draga en parallell med vad som enligt förslaget till lag om upphovsrätt gäller om konstverk. Visning av fotografi genom kinematografi är sålunda en viktig form för utnyttjande, som redan är erkänd i gällande rätt. Även visning exempelvis genom skioptikon eller television i samband med föredrag är ett betydelsefullt sätt att utnyttja fotografier. Principiellt bör fotografen därför ha rätten till sådan visning i behåll, även sedan han överlåtit exemplar av fotografiet eller utgivit detta.

I enlighet med det anförda har kommittén i första stycket av förevarande paragraf upptagit stadgande, att sedan fotografen överlåtit exemplar av bilden eller denna blivit utgiven, exemplar, som överlåtit eller omfattas av utgivningen, må utställas offentligt.

Visning av filmer och ljusbilder förekommer ej sällan i samband med undervisning, vid välgörenhetsfester och i andra sammanhang, där det enligt 20 § i förslaget till lag om upphovsrätt skall vara tillåtet att framföra upphovsrättsligt skyddade verk. I dylika fall bör det enligt kommitténs mening även vara fritt att visa fotografisk bild. En undantagsbestämmelse i denna riktning har upptagits i andra stycket.

Remissyttrandena. Svenska fotografernas förbund och bildleverantörernas förening yrkar att rätten att fritt utställa fotografier begränsas, så att den icke gäller i fråga om utställning i kommersiellt syfte. Yrkesfotograferna har hittills alltid betingat sig särskild ersättning, om kopior skall användas i sådant syfte. Genomföres förslaget, kommer denna inkomstkälla att falla bort. Vad angår rätten att eljest visa fotografier utan tillstånd hemställer organisationerna att denna, i överensstämmelse med principen i 20 § i förslaget till lag om upphovsrätt, göres beroende av att den eller de som visar bilden gör det utan ersättning. Vidare anföres att begreppet folkbildningsverksamhet är oklart och ägnat att leda till att paragrafen får ett alltför vidsträckt tillämpningsområde. Slutligen ifrågasättes om icke fotografen bör äga rätt till ersättning, om visningen sker för undervisningsändamål; han har ju sådan rätt i det näraliggande fallet, att fotografier återges i skolböcker.

Departementschefen. Gentemot det av kommittén föreslagna stadgandet om rätt att fritt utställa fotografi har företrädare för fotograferna gjort gällande, att dessa hittills alltid brukat betinga sig extra ersättning vid försäljning av kopior som skall utställas i kommersiellt syfte och att, om förslaget genomföres, denna inkomstkälla kommer att falla bort. Det bör emellertid framhållas att förslaget icke innebär någon begränsning av fotografernas möjligheter i förevarande hänseende. Enligt gällande rätt saknar fotograferna överhuvudtaget en självständig rätt till offentlig utställning och i den mån ersättning betingas, sker detta alltså uteslutande på avtalsrättslig grund. Om fotograferna, såsom naturligt är, vill fordra särskild ersättning beträffande kopior som skall utställas, står detta dem alltjämt fritt. Det är däremot icke tillfredsställande att införa en ordning enligt vilken den som — utan inskränkande avtalsvillkor — förvärvat ett fotografi skulle vara förhindrad utställa detta.

Ej heller det i andra stycket föreslagna stadgandet om rätt att genom skioptikon o. dyl. visa fotografier i samband med undervisning m. m. synes ge anledning till erinran; till stadgandet bör dock, i analogi med det tillägg som i departementsförslaget gjorts till 20 § i förslaget till lag om upphovsrätt, fogas bestämmelse att stadgandet ej skall gälla film. I ett par remissyttrandena har hemställts att i stadgandet skall införas motsvarighet till det i nämnda paragraf föreskrivna villkoret, att den som framför verket gör det utan ersättning. Detta villkor avser emellertid framförande av utövande konstnär och kan alltså icke tillämpas vid visning av fotografier.

11 §.

Paragrafen saknar motsvarighet i kommittéförslaget.

Departementschefen. I sitt remissvar har Sveriges radio hemställt om bestämmelse att televisionsföretag, som äger rätt att i utsändning visa fotografisk bild, jämväl skall vara berättigat att medtaga bilden i sådan s. k.

efemär inspelning som avses i 22 § första stycket i förslaget till lag om upphovsrätt. Detta önskemål torde böra tillgodoses. I det normala fallet, att företagets rätt grundar sig på avtal med fotografen, synes en bestämmelse av förevarande innehåll visserligen knappast behöfelig; i regel lär tillstånd till utsändning få anses omfatta jämväl tillstånd att vidtaga för utsändningen erforderliga tekniska åtgärder, däribland att bilden medtages i sådan inspelning som här avses. Den är emellertid av värde i fall då utsändningen med stöd av lagen äger rum utan tillstånd, exempelvis då fotografi enligt 10 § visas i utsändning som sker för undervisningsändamål.

12 §.

Paragrafen är likalydande med 11 § kommittéförslaget.

Kommittén. Kommittén har här upptagit stadgande, att fotografisk bild fritt må utnyttjas i rättsvårdens och den allmänna säkerhetens intresse. Kommittén anför som exempel, att polisen skall äga mångfaldiga och publicera tillgängliga fotografier av efterspanade personer, av brottsplatser o. s. v., oavsett vem som framställt bilderna.

Remissyttrandena. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* ifrågasätter om icke rätten enligt stadgandet bör så begränsas, att den skall tillkomma endast myndighet, på vilken det ankommer att svara för här ifrågavarande intresse.

Departementschefen. Förevarande stadgande torde böra upptagas i lagen i enlighet med kommitténs förslag; anledning att begränsa det på sätt ifrågasatts av en hovrätt synes ej föreligga. Stadgandet är tillämpligt både då vederbörande myndigheter själva utnyttjar fotografier och i ett sådant fall som att pressen, på begäran av polisen, publicerar bilder av efterspanade.

13 §.

Paragrafen saknar motsvarighet i kommittéförslaget.

Departementschefen. Stadgandet i 2 § att fotografens namn skall anges i överensstämmelse med vad god sed kräver, då exemplar av fotografisk bild framställs eller bilden visas offentligt, är tillämpligt även då fotografi återges fritt med stöd av någon av de i 6—12 §§ upptagna bestämmelserna. Vid sådan återgivning bör även källan nämnas i överensstämmelse med vad god sed kräver; om exempelvis ett fotografi i en populärvetenskaplig framställning hämtats från ett memoarverk, bör namnet på detta anges. Undantag bör dock göras för fall som avses i 12 §. Ett stadgande i ämnet, som motsvarar 26 § i förslaget till lag om upphovsrätt och som för kvalificerade fotografiers del kräves av Bernkonventionen, har upptagits i förevarande paragraf.

14 §.

I paragrafen, som motsvarar 10 § kommittéförslaget, regleras rätten till beställda fotografier.

Gällande rätt. Enligt 5 § första stycket gällande fotografilag går vid fotografs död hans rätt enligt lagen över till hans dödsbodelägare. Enligt andra stycket må fotografs rätt enligt lagen, med eller utan villkor eller inskränkning, överlåtas till annan. I anslutning härtill stadgas i 6 § första stycket, att om fotografisk bild övergår i annans ägo, fotografens rätt ej är innefattad i överlåtelsen, med mindre särskilt avtal därom skett. Enligt andra stycket skall dock, om bilden är framställd efter beställning, rätten övergå till beställaren, där ej annat uttryckligen avtalats.

Kommittén. Att rätt till fotografisk bild helt eller delvis kan överlåtas har kommittén icke ansett behöva uttalas i lagtexten; dess förslag upptager därför icke någon motsvarighet till den nu gällande bestämmelsen härom.

Kommittén har övervägt, huruvida i fråga om överlåtelse av rätten borde upptagas särskilda avtalsregler, motsvarande dem som influtit i 3 kap. i förslaget till lag om upphovsrätt. På detta område har dock, framhålles det, ännu icke utbildats så fasta sedvanor och kutymer, att de kan läggas till grund för en sådan reglering. Kommittén har därför icke ansett tiden mogen att föreslå lagstiftning i ämnet. Endast i ett praktiskt betydelsefullt spörsmål, nämligen frågan hur med avseende å beställda bilder rättsförhållandet gestaltar sig mellan fotografen och beställaren, har det synts kommittén påkallat att upptaga särskilda regler.

I denna fråga uttalar kommittén, att det enligt dess mening icke kan anföras något giltigt skäl för att bibehålla den nu gällande presumptionsregeln, att fotografens rätt, där ej annat uttryckligen avtalats, övergår till beställaren. Huruvida och i vad mån beställaren skall äga rätt att förfoga över bilden bör avgöras med ledning av beställningsavtalets innehåll och omständigheterna i övrigt. I vissa fall lär avtalet visserligen, även om det icke upptager några bestämmelser därom, kunna tolkas så, att beställaren förvärvat hela rätten till bilden. I andra fall leder emellertid en avtalstolkning till att beställaren endast erhållit rätt att använda bilden för det ändamål, för vilket den beställts, och att rätten i övrigt stannar kvar hos fotografen. Då den nu gällande presumptionsregeln innebär ett hinder för en sådan fri avtalstolkning, har kommittén ansett den icke böra överföras till förslaget.

Om presumptionsregeln upphäves, blir huvudregeln att fotografen, där annat icke avtalats eller får anses vara avtalat, har fotografirätten i behåll. Enligt kommitténs mening bör beställaren emellertid skyddas mot att fotografen utan hans tillstånd mångfaldigat bilden eller gör den tillgänglig för allmänheten. Detta gäller i första hand i fråga om porträtt och liknande; även eljest har beställaren ofta sådant personligt intresse i bilden, att det icke bör förekomma att fotografen förfogar över denna utan hans samtycke. Till skydd för beställarens här avsedda intresse har kommittén i första

stycket av förevarande paragraf upptagit stadgande, att i fall som nu avses ytterligare exemplar av bilden ej må framställas eller bilden göras tillgänglig för allmänheten utan samtycke av beställaren; dock att fotografen skall äga på sedvanligt sätt utställa bilden i reklamsyfte, såframt ej beställaren förbjuder det.

I andra stycket har meddelats en specialregel rörande beställda porträtt; beställaren skall utan fotografens samtycke äga intaga porträttet i tidning, tidskrift eller skrift med biografiskt innehåll. Kommittén framhåller att beställaren enligt gällande rätt i allmänhet är berättigad härtill enligt den förut nämnda presumptionsregeln. Starka praktiska skäl talar enligt kommitténs mening för att denna ordning får gälla även om presumptionsregeln upphäves.

Till sist framhåller kommittén, att vad som utsäges i gällande fotografilag därom att vid fotografens död hans rätt enligt lagen övergår till hans dödsbodelägare och att i fall, där fotografisk bild övergår i annans ägo, fotografens rätt ej är innefattad i överlåtelsen med mindre särskilt avtal därom skett, torde gälla utan uttryckliga bestämmelser. Häremot svarande föreskrifter har därför ej ansetts behöva upptagas i förslaget.

Remissyttrandena. Förslaget att upphäva den nuvarande presumptionsregeln om att vid beställning fotografens rätt, där ej annat uttryckligen avtalats, övergår till beställaren biträdades av rikets allmänna kartverk. Kartverket anser emellertid den i förevarande paragraf till skydd för beställaren givna bestämmelsen, att fotografen icke utan hans samtycke äger förfoga över bilden, icke kunna godtagas såvitt angår fotografier, som på beställning framställas i dess flygfotograferingsverksamhet. Ur beredskapssynpunkt måste understrykas vikten av att kartverket får oinskränkt rätt att utnyttja dylika fotografier. Kartverket föreslår därför att paragrafen förklaras icke tillämplig på sådana.

Åtskilliga remissinstanser anser att nyssberörda presumptionsregel bör bibehållas. Sålunda anför *styrelsen för Sveriges advokatsamfund*:

Enligt styrelsens mening föreligger icke något bärande skäl för att fotografens rätt till beställda bilder skall utökas såsom kommittén föreslagit. I praktiken torde det i regel icke förekomma, att något särskilt avtal om fotografirätten träffas mellan fotografen och beställaren. Fotografen torde därför ofta icke känna till om beställaren avser t. ex. att få ett fotografi, som han kan offentliggöra eller mångfaldiga. Det kan visserligen sägas att det ofta ligger i sakens natur, att beställningsavtalet måste ha inneburit att beställaren har rätt att använda fotografiet för det avsedda ändamålet, men om fotografen varit helt ovetande om ändamålet, torde ett sådant innehåll i avtalet icke kunna hävdas utan stöd av nu gällande presumptionsregel. Det synes styrelsen som om den nu gällande presumptionsregeln ur alla synpunkter är den lämpligaste lösningen av förevarande fråga. Enligt denna regel ankommer det på fotografen som yrkesman, om han av något skäl önskar förbehålla sig fotografirätten, att träffa avtal härom. Att lägga skyldigheten att träffa avtal om fotografirätten på beställaren synes orimligt.

Styrelsen föreslår därför att förevarande stadgande ändras så, att beträffande beställda bilder fotografens rätt, där ej annat uttryckligen avtalats, övergår till beställaren. *Svenska bokförläggareföreningen* understryker synpunkten, att beställningsfotografer regelmässigt är yrkesmän, under det att beställarna ofta är amatörer; det bör därför åligga fotografen-yrkesmannen att genom påstämpling på bilden eller på annat sätt göra förbehåll, om han ej överlåter hela sin rätt till beställaren. Liknande uttalanden göres av *Stockholms handelskammare* och *svenska försäljnings- och reklamförbundet*. *Svenska tidningsutgivareföreningen* hemställer bestämt att nuvarande regel bibehålles. I praxis, exempelvis i gällande avtal mellan föreningen och fotograforganisationerna, anses rätten till beställda bilder tillhöra beställaren. Av allmänheten torde det också uppfattas såsom fullkomligt självklart, att den som exempelvis beställer ett porträtt har rätt att fritt förfoga däröver. Till förmån för nuvarande ordning uttalar sig vidare *publicistklubben*, *styrelsen för konstnärernas riksorganisation*, *föreningen svenska tecknare*, *föreningen svenska affishtecknare* och *svenska annonsörers förening*.

Statens konstråd behandlar frågan såvitt rör fotografier, som en konstnär beställer av sina verk. Konstrådet framhåller att värdet av den rätt, som enligt den nuvarande presumptionsregeln tillkommer konstnären-beställaren, är tämligen begränsat, då fotografen behåller äganderätten till negativet. Förslagets ståndpunkt kommer därför måhända icke att för konstnären innebära någon ändring av större saklig betydelse; fortfarande liksom hittills torde det bli nödvändigt för konstnären och fotografen, om de vill ha klarhet rörande rätten till mångfaldigande, att närmare avtala därom. En viss försämring av konstnärens rättsläge innebär dock den föreslagna ändringen. Han skulle icke längre utan vidare kunna med hjälp av ett av honom beställt fotografi utöva sin upphovsrätt. Konstrådet anser icke denna försämring vara befogad. Hur kvalificerat ett sådant fotografi än må vara ur fotografisk synpunkt, måste det dock såsom en produkt av andligt skapande till alldeles övervägande del tillgodoräknas konstnären såsom upphovsman. Den som har upphovsrätt till ett konstverk och som beställer ett fotografi av detta bör därför få begagna fotografiet för utövande av sin upphovsrätt. Konstrådet hemställer, att till förevarande stadgande måtte fogas en bestämmelse av denna innebörd.

Svenska fotografernas förbund, *bildleverantörernas förening* och *Sveriges radio* anser att i förslaget borde upptagas ytterligare vissa regler angående övergång av fotografs rätt; särskilt framhålls att principen i 29 § i förslaget till lag om upphovsrätt bör vinna tillämpning även på avtal rörande fotografier. Sistnämnda synpunkt anföres jämväl av *styrelsen för Sveriges advokatsamfund*.

Departementschefen. Lagförslaget bygger, liksom gällande rätt, på uppfattningen att rätten till fotografisk bild kan överlåtas. Såsom kommittén anfört torde något uttryckligt stadgande härom icke vara erforderligt.

För närvarande innehåller lagen icke någon allmän reglering av avtal rörande överlåtelse av rätt till fotografisk bild. Endast beträffande bilder som utförts på beställning finns vissa specialbestämmelser. Kommittén har övervägt huruvida man vid revisionen av lagstiftningen borde i förevarande hänseende upptaga mera fullständiga regler. Enligt kommitténs mening är tiden dock icke mogen härför utan regleringen bör alltjämt begränsas till beställda bilder. Några remissinstanser har riktat kritik mot denna begränsning och har ansett att ytterligare avtalsregler borde uppställas i vissa hänseenden; särskilt har framhållits att motsvarighet borde införas till den allmänna jämkningsregeln i 29 § i förslaget till lag om upphovsrätt. För egen del vill jag emellertid biträda kommitténs ståndpunkt. Överlåtelse av rätt till fotografi är i allmänhet icke av sådan ekonomisk betydelse att en mera omfattande avtalsreglering ter sig påkallad. Ej heller kan här anses föreligga sådana särskilda förhållanden som beträffande överlåtelse av rätt till auktorverk motiverar en föreskrift om jämkning av otillbörliga avtalsvillkor. Däremot bör lagen alltjämt innehålla särskilda regler rörande beställda bilder.

I sistnämnda hänseende stadgar gällande fotografilag att fotografens rätt, där ej annat uttryckligen avtalats, övergår till beställaren. Kommittén har ansett skäl saknas för en dylik presumtionsregel och i dess förslag har icke upptagits motsvarighet därtill. Vid remissbehandlingen har emellertid ett stort antal instanser hemställt att den nuvarande regleringen måtte bibehållas. Det är tveksamt vilken lösning som här bör väljas. Till förmån för kommitténs förslag talar principiella synpunkter. Enligt min mening väger emellertid de praktiska skäl som i remisskritiken anförts till förmån för den motsatta lösningen tyngre. Ytterst är här fråga om på vem av parterna som man bör lägga bördan att vid avtalets ingående göra förbehåll rörande rätten. Det synes härvid mest ändamålsenligt att det skall ankomma på fotografen, som är yrkesman, att om han av något skäl önskar att förbehålla sig fotografirätten, träffa avtal därom; dylikt förbehåll kan lätt göras exempelvis genom påstämpling av de kopior som utlämnas till beställaren. Det kan vidare anföras, att kommitténs förslag är ägnat att medföra en viss oklarhet rörande rättsförhållandet; det måste i många fall vara svårt att genom tolkning av beställningsavtalet bestämt fastställa hur långt beställarens rätt sträcker sig. Jag vill av anförda skäl förorda, att nu gällande presumtionsregel beträffande beställda bilder bibehålles. Departementsförslaget står här i överensstämmelse med vad de delegerade vid det nordiska upphovsrättsmötet 1957 rekommenderat.

Enligt det sagda bör huvudregeln vara att rätten till beställd bild tillkommer beställaren, där ej annat uttryckligen avtalats. Fotografen bör dock på sedvanligt sätt äga utställa bilden i reklam syfte, såframt ej beställaren förbjuder det. Regler av detta innehåll bör upptagas i paragrafens första stycke.

Såsom kommittén anført gör sig särskilda synpunkter gällande beträffande beställda porträtt. Om fotografen gjort förbehåll, innebär detta att

beställaren principiellt icke äger att utan särskild överenskommelse mångfaldiga bilden eller eljest utöva någon rätt till den. I allmänhet torde fotografen dock med förbehållet åsyfta mera kommersiellt utnyttjande. Förbehållet bör därför som huvudregel icke utgöra hinder för beställaren att låta intaga porträttet i tidning eller tidskrift eller i skrift med biografiskt innehåll, t. ex. memoarverk, personartiklar i uppslagsböcker och föreningsmatriklar. Då fotografen emellertid i speciella fall kan ha intresse av att förbjuda även sådant utnyttjande, bör det vara möjligt för honom att göra särskilt förbehåll däremot. Bestämmelser av nu berört innehåll bör ingå i paragrafens andra stycke.

Såsom kommittén anfört torde det icke vara behövt att uttryckligen fastslå, att överlåtelse av exemplar av fotografisk bild icke innefattar överlåtelse av rätten till bilden. Likaledes torde det utan särskilt stadgande vara tydligt, att rätten vid fotografens död övergår på hans dödsbodelägare.

Det av rikets allmänna kartverk berörda önskemålet om rätt för kartverket att utnyttja vissa fotografier torde få tillgodoses genom förbehåll i de beställningsavtal om vilka här är fråga.

15 §.

I förevarande paragraf, som överensstämmer med 12 § kommittéförslaget, har upptagits stadgande om skyddstiden.

Gällande svensk och utländsk rätt. Enligt 7 § gällande fotografilag varar skyddet intill utgången av femtonde året efter det, under vilket bilden först utgavs; för bild, som vid fotografens död icke var utgiven, njutes skydd intill utgången av femtonde året efter det, under vilket han avlidit.

Vad angår nordisk rätt i övrigt må anföras följande uppgifter. Den *danska* rätten — som för skydd fordrar iakttagande av vissa formaliteter, bl. a. anmälan till Undervisningsministeriet — föreskriver en skyddstid på 10 år. Det är tveksamt från vilken tidpunkt fristen skall räknas, men en övervägande mening torde vara att den löper från nämnda anmälan. *Finsk* rätt stadgar skydd under 10 år efter det år, då bilden först offentliggjordes; för bild, som vid fotografens död icke var offentliggjord, njutes skydd intill utgången av tionde året efter det år, under vilket han avlidit. I *Norge* varar skyddet under fotografens eller, beträffande beställda bilder, beställarens livstid och 15 år därefter. Fotografier av skyddade konstverk åtnjuter dock skydd under minst samma tid som det återgivna konstverket. Särbestämmelser finns för de fall, att rätten tillkommer flera i förening och att fotografi publiceras under firmabeteckning utan angivande av personnamn.

Angående skyddstiden i vissa utomnordiska länder må nämnas följande. I *Tyskland* är tiden 25 år från utgivningen; var bilden icke utgiven vid fotografens död, räknas tiden från dödsåret. Enligt *österrikisk* rätt är tiden 20 år från offentliggörandet; skyddet upphör dock 20 år efter framställningen, om bilden icke offentliggjorts inom denna frist. I *Italien* varar

skyddet som regel 20 år från framställningen; för fotografier av konstverk eller byggnadsverk och för tekniska eller vetenskapliga fotografier är skyddstiden 40 år, under förutsättning dock att vissa formaliteter iakttagas. I *Frankrike*, där fotografier skyddas såsom konstverk, varar skyddet lika länge som för sådana verk, d. v. s. under fotografens livstid och 50 år därefter. *Engelsk* rätt, som även den principiellt ger samma skydd åt fotografier som åt konstverk, har likväl särskild skyddstid för fotografier; den varar 50 år från framställningen.

Kommittén. Enligt kommitténs mening måste den nuvarande skyddstiden på 15 år från utgivningen betraktas som alltför kort; fotografier kan ej sällan utnyttjas ekonomiskt även efter utgången av denna frist. Kommittén framhåller emellertid att skyddstiden icke bör vara lika lång som inom upphovsrätten. Ett fotografi kan många gånger äga värde ur historiska, biografiska eller liknande synpunkter och med den betydelse, som bilden fyller i pressen och eljest inom det nutida samhällslivet, är det ett allmänt intresse, att möjligheten att återge fotografier icke är bunden under så lång tid, som detta skulle innebära. Denna synpunkt leder också till att skyddets varaktighet icke bör göras beroende av fotografens livstid; skyddet skulle då i vissa fall bli utsträckt över många decennier. Skyddet bör i stället bestämmas till ett visst antal år, som räknas antingen från det bilden framställdes eller från det den offentliggjordes.

En lämplig avvägning av de intressen, som här står mot varandra, nås enligt kommitténs mening, om skyddstiden bestämmes till 25 år. Vad angår frågan huruvida skyddet skall räknas från framställningen eller offentliggörandet, kunde det i och för sig vara naturligtast att räkna tiden från offentliggörandet. Där fråga är om fotografier, som icke offentliggjorts, leder detta beräknings sätt emellertid till att de aldrig blir fria för återgivning; de får obegränsad skyddstid. Med hänsyn härtill synes det kommittén lämpligare att såsom utgångspunkt för beräkningen välja tiden för framställningen. Då det gäller offentliggjorda bilder, blir den praktiska konsekvensen av regeln ofta densamma som om tiden skulle räknas från offentliggörandet. I allmänhet har en utomstående svårt att få kännedom om när bilden framställdes. I sådana fall kan han med säkerhet räkna med att bilden är fri endast om 25 år förflutit från offentliggörandet. Den föreslagna regeln innebär emellertid att man i de fall, då tidpunkten för framställningen kan fastställas med ledning av bildens innehåll eller eljest är känd, får en utgångspunkt för skyddstidsberäkningen, som är oberoende av om bilden publicerats.

I överensstämmelse med vanliga principer skall tiden enligt förslaget räknas, icke från den dag då bilden framställdes, utan från utgången av det år då så skedde.

Remissyttrandena. *Svenska fotografernas förbund och bildleverantörernas förening* hemställer, att fotografier erhåller samma skyddstid som lit-

terära och konstnärliga verk, d. v. s. 50 år från fotografens dödsår. För en fotograf utgör hans bildarkiv ofta en pensionering för äldre dagar eller pension för hans efterlevande. Med den aktualitet som ofta präglar en fotografisk bild skulle man visserligen kunna tycka, att en bild icke vore säljbar efter den av kommittén föreslagna tiden, 25 år från framställningsåret. Vid återblickar i pressen, vid jubileer etc. kommer emellertid gamla bilder till användning. Å andra sidan finner *svenska tidningsutgivareföreningen* det tveksamt om man överhuvudtaget bör förlänga den nu gällande skyddstiden; en längre skyddstid försvårar tidningarnas arbete. Även *publicistklubben* uttalar tvekan på denna punkt. *Styrelsen för Sveriges advokatsamfund* anser att en skyddstid på tio år skulle motsvara behovet.

Svenska försäljnings- och reklamförbundet anser att skyddstiden, i enlighet med nu gällande princip, bör beräknas från året efter det år, då bilden offentliggjordes.

Departementschefen. Skyddstiden för fotografier är för närvarande hos oss som huvudregel 15 år från året för utgivningen. I Danmark är den 10 år från viss anmälan och i Finland 10 år från året för offentliggörandet. I Norge är den längre och varar som huvudregel i fotografens livstid och 15 år därefter. Kommittén har nu föreslagit att tiden bestämmes till 25 år från framställningsåret; motsvarande förslag har framförts i Danmark och Finland — det finska förslaget avviker dock såtillvida att tiden skall räknas från året för offentliggörandet — varemot man i Norge närmast synes avse att behålla de nu gällande reglerna. För egen del finner jag kommitténs förslag, som i allmänhet lämnats utan erinran vid remissbehandlingen, inefatta en lämplig avvägning av de intressen som här står mot varandra. Femtonårstiden understiger vad som i allmänhet gäller i de större västeuropeiska länderna och måste med hänsyn till de alltmer ökade möjligheterna att kommersiellt utnyttja fotografier anses alltför kort. Å andra sidan är icke påkallat att införa så lång skyddstid som för auktorverk. Då det gäller de mest kvalificerade fotografierna är självfallet ett tämligen långvarigt skydd motiverat, men ej heller sådana brukar inom Bernunionen i skyddstidshänseende jämföras med auktorverk. Av praktiska skäl måste gälla samma skyddstid för alla slags fotografier.

Enligt det föreslagna stadgandet skall tiden såsom nämnts räknas från året för framställningen. I ett yttrande har förordats att tiden i stället räknas från året för offentliggörandet. Beträffande kommersiella bilder i allmänhet, som offentliggöres omedelbart eller kort tid efter framställningen, leder de båda beräkningssätten till samma resultat. Såsom kommittén utvecklats är emellertid framställningsåret en lämpligare utgångspunkt för beräkningen i fall, då bilden ej publicerats.

16 §.

Paragrafen motsvarar 13 § kommittéförslaget.

Departementschefen. Ersättning, som avses i 7 eller 9 §, bör i händelse av tvist bestämmas av den särskilda skiljenämnd, varom stadgas i 52 § i förslaget till lag om upphovsrätt. Stadgande härom har upptagits i förevarande paragraf.

17 §.

Paragrafen, som motsvarar 14 § kommittéförslaget, innehåller straffbestämmelser.

Gällande rätt. För närvarande bestraffas intrång i fotografers rätt med dagsböter; se 8 § första stycket gällande fotografilag. De straffbara förfarandena anges här genom i huvudsak samma ordalag som lagen i 2 § använder för beskrivning av rättens materiella innehåll. Dagsböter skall jämväl ådömas den som till salu håller eller genom försäljning, utdelande, uthyrande eller annorledes sprider eller offentligen utställer eller ock i riket till spridande eller offentligt utställande inför sådan fotografisk avbildning av fotografisk bild, som honom vederligen framställts utan tillstånd; undantag göres för fall då avbildningen framställts med stöd av låneregeln i 4 §. Enligt 10 § skall böter från och med fem till och med etthundra kronor ådömas den som åsidosatt skyldigheten att vid lån av fotografier till vetenskapliga framställningar, skolböcker m. m. ange fotografens namn och hemvist.

Kommittén. I kommitténs förslag har straffbestämmelserna, på motsvarande sätt som i 53 § i förslaget till lag om upphovsrätt, direkt knutits till föreskrifterna om skydd för rätten till fotografisk bild; enligt första stycket av förevarande paragraf straffbelägges brott mot bestämmelse som i lagen är given till skydd för rätten till fotografisk bild. I enlighet härmed inträder till en början straff vid intrång i fotografens rätt enligt 1 §, d. v. s. då fotografisk bild mångfaldigas eller visas offentligt utan att tillstånd föreligger eller bestämmelse i 5—11 §§ kommittéförslaget kan åberopas. Straff inträder vidare vid överträdelse av föreskrifterna i 2 § samt i fall då fotografisk bild, som framställts för enskilt bruk, i strid mot 5 § andra punkten utnyttjas för annat ändamål. Kommittén framhåller att straffbestämmelserna även skyddar den rätt, som enligt 10 § i dess förslag tillkommer beställare av fotografi. Då fotografens rätt enligt förslaget icke innefattar befogenhet att bestämma om spridning av exemplar, har under straffbestämmelserna också förts fall, då till försäljning utbjudes eller eljest till allmänheten sprides exemplar av fotografisk bild, som framställts i strid mot lagen.

Enligt andra stycket skall straffbestämmelserna vara tillämpliga jämväl om någon till allmänheten sprider eller till riket för sådan spridning inför exemplar av fotografisk bild, där exemplaret framställts utom riket under sådana omständigheter, att en dylik framställning här i riket skulle varit straffbar enligt första stycket.

Straffbestämmelserna har i övrigt utformats helt efter förebild av 53 § i förslaget till lag om upphovsrätt. Normalstraffet skall således allttjämt vara dagsböter, men i fall där omständigheterna är försvårande skall fängelse kunna ådömas. Straff skall inträda icke blott vid uppsåtliga utan även vid oaktsamma förfaranden.

Remissyttrandena. Svenska tidningsutgivareföreningen framhåller beträffande strafflatituden att de skäl, på vilka föreningen avstyrkt att i lagen om upphovsrätt införes möjlighet att i vissa fall ådöma fängelse, i fråga om fotografilagen synes vara om möjligt ännu starkare. De ideella och ekonomiska intressen som skyddas på detta område är väsentligt svagare än inom upphovsrätten i övrigt.

Departementschefen. I det av kommittén föreslagna stadgandet torde böra vidtagas samma ändringar som i 53 § i förslaget till lag om upphovsrätt. Anledning att bestämma strafflatituden på annat sätt än i nämnda paragraf anser jag icke föreligga.

18—22 §§.

Paragraferna motsvarar 15—19 §§ kommittéförslaget.

Departementschefen. Förevarande bestämmelser om ersättningsskyldighet m. m. har utformats helt i anslutning till motsvarande stadganden i 54—56 och 58—59 §§ i förslaget till lag om upphovsrätt.

23 §.

Paragrafen överensstämmer i sak med 20 § kommittéförslaget.

Departementschefen. I förevarande paragraf har upptagits bestämmelser om lagens tillämpningsområde, svarande mot 8 kap. i förslaget till lag om upphovsrätt. För närvarande regleras detta ämne i 13 § fotografilagen.

Vad angår förhållandet till utlandet har gällande fotografilag genom den vid 62 § i förslaget till lag om upphovsrätt berörda 1937 års kungörelse förklarats tillämplig med avseende å Bernunionens medlemsstater samt USA. Såsom vid nämnda stadgande anförts är avsett att Sverige med den nya lagstiftningens genomförande skall tillträda Bernkonventionens i Bryssel år 1948 reviderade text samt 1952 års Världskonvention om upphovsrätt. Med stöd av bemyndigandet i förevarande paragrafs andra stycke skall Kungl. Maj:t äga utfärda de tillämpningsföreskrifter som föranledes härav, såvitt angår skyddet för fotografier.

Övergångsbestämmelser

Kommittén. Kommittén anför att den nya lagen ersätter 1919 års fotografilag, vilken alltså bör förklaras upphävd. Vidare har här upptagits bestämmelser motsvarande 65—67 §§ i förslaget till lag om upphovsrätt även som en särskild föreskrift rörande fotografisk bild som framställts efter beställning.

Remissyttrandena. Publicistklubben anser att man med hänsyn till pressens behov något bör mildra regeln om att den nya lagen skall äga tillämpning även med avseende på bild, som framställts före lagens ikraftträdande. På många håll har man för närvarande ett mycket omfattande bildarkiv. Det synes icke rimligt att lagens ikraftträdande skulle medföra, att rätten till en rad av bilderna i dessa arkiv plötsligt överginge från arkivets innehavare till fotograferna.

Departementschefen. Den nya lagen torde böra träda i kraft den 1 juli 1960. Den ersätter 1919 års fotografilag, som alltså bör upphävas.

I enlighet med kommitténs förslag bör vidare i övergångsbestämmelserna upptagas föreskrifter motsvarande 65—67 §§ i förslaget till lag om upphovsrätt. Med anledning av vad publicistklubben anfört vill jag framhålla, att den som förut förvärvat rätt till viss fotografisk bild självfallet behåller denna rätt även sedan den nya lagen trätt i kraft.

En av kommittén i dess förslag upptagen övergångsbestämmelse rörande fotografisk bild som framställts efter beställning har fått utgå, då rätten till sådan bild i departementsförslaget principiellt regleras på samma sätt som för närvarande.

Förslaget till ändrad lydelse av 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen

Kommittén. Kommittén erinrar om sitt uttalande vid 9 § i förslaget till lag om upphovsrätt, att bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen icke ingriper i gällande privaträttsliga regler och rättsgrundsatser. En uttrycklig erinran om detta förhållande har influerat i förordningen, såvitt avser de i upphovsrätten grundade rättigheterna. I 1 kap. 8 § har sålunda hänvisats till att vad i lag är stadgat skall gälla om den utslutande rätt att genom tryck mångfaldiga litterära och musikaliska verk eller verk av bildande konst, som tillkommer upphovsmannen till sådant verk. Kommittén framhåller, att den föreslagna revisionen av upphovsrätten föranleder att vissa ändringar måste göras i denna hänvisning. För närvarande är stadgandet i viss mån begränsat genom att det endast gäller upphovsmannens utslutande rätt att genom tryck mångfaldiga skyddade verk. Med hänsyn till att upphovsmannens rätt enligt förslaget även innefattar vissa ideella befogenheter.

vilka måste respekteras vid tryckfrihetens utövande, synes det kommittén lämpligare att hänvisningen helt allmänt förklaras avse den rätt som tillkommer upphovsman till skyddat verk; i anslutning till förslagets terminologi bör härvid det nu i tryckfrihetsförordningen använda uttrycket »litterära och musikaliska verk eller verk av bildande konst» utbytas mot »litterärt eller konstnärligt verk». Vidare bör, då vissa hithörande alster kan utgöra fotografier eller eljest utföras med fotografiska metoder under sådana former att fotografirättsligt skydd kan åberopas, hänvisningen även avse den rätt som tillkommer framställare av fotografisk bild.

Kommittén anför härefter, att särskild uppmärksamhet påkallas av stadgandet i 51 § i förslaget till lag om upphovsrätt, enligt vilket domstol efter upphovsmannens död skall äga meddela förbud mot att ett verk återges på ett sätt som kränker den andliga odlingens intressen. Ehuru dylikt förbud icke är avsett att i första hand tillgodose de personliga intressen, som kan stå på spel för upphovsmannens efterlevande eller andra personer, utan meddelas till skydd för allmänna kulturintressen, är det, uttalar kommittén, uppenbart att frågan äger sådant samband med skyddet för upphovsmannens ideella rätt, att överträdelse av meddelat förbud ur tryckfrihetssynpunkt bör likställas med intrång i upphovsrätt. Hänvisningen i tryckfrihetsförordningen bör därför jämväl avse förbud av nu ifrågavarande slag.

Departementschefen. Mot vad kommittén här föreslagit, vilket icke blivit föremål för några anmärkningar i yttrandena, har icke heller jag funnit anledning till erinran.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 9 och 11 §§ lagen den 29 maj 1931 (nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens

Till 50 § i förslaget till lag om upphovsrätt har förts vissa bestämmelser om skydd för titel på litterärt eller konstnärligt verk samt för pseudonym och signatur, vilka motsvarar 9 § andra stycket i lagen den 29 maj 1931 (nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens. Detta stadgande och en därtill hörande bestämmelse om talerätt i 11 § första stycket 4) sistnämnda lag bör därför upphävas.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom justitiedepartementet upprättats såsom bilaga till detta protokoll följande förslag till

- 1) lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk;
- 2) lag om rätt till fotografisk bild;
- 3) ändrad lydelse av 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen; samt
- 4) lag angående ändrad lydelse av 9 och 11 §§ lagen den 29 maj 1931 (nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över de under 1) och 2) samt 4) omförmälda lagförslagen måtte för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Hirén

**Förslag
till
Lag
om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk**

Härigenom förordnas som följer.

1 KAP.

Upphovsrättens föremål och innehåll

1 §.

Den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har upphovsrätt till verket, vare sig det framträder i skrift eller tal, som musikaliskt eller sceniskt verk eller filmverk, som alster av bildkonst, byggnadskonst, konsthantverk eller konstindustri eller i annan form.

Till litterärt verk hänföres karta, så ock annat i teckning eller grafik eller i plastisk form utfört verk av beskrivande art.

2 §.

Upphovsrätt innefattar, med de inskränkningar som nedan stadgas, utslutande rätt att förfoga över verket genom att framställa exemplar därav och genom att göra det tillgängligt för allmänheten, i ursprunglig eller ändrad form, i översättning eller bearbetning, i annan litteratur- eller konstart eller i annan teknik.

Såsom framställning av exemplar anses även att verket överföres på anordning, genom vilken det kan återgivvas.

Verket göres tillgängligt för allmänheten då det framföres offentligt, så ock då exemplar därav utbjudes till försäljning, uthyrning eller utlåning eller eljest sprides till allmänheten eller visas offentligt. Lika med offentligt framförande anses framförande som i förvärvsverksamhet anordnas inför en större slutna krets.

3 §.

Då exemplar av ett verk framställes eller verket göres tillgängligt för allmänheten, skall upphovsmannen angivas i överensstämmelse med vad god sed kräver.

Ett verk må icke ändras så, att upphovsmannens litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränkes; ej heller må verket göras tillgängligt

för allmänheten i sådan form eller i sådant sammanhang som är på angivet sätt kränkande för upphovsmannen.

Sin rätt enligt denna paragraf kan upphovsmannen med bindande verkan eftergiva endast såvitt angår en till art och omfattning begränsad användning av verket.

4 §.

Den som översatt eller bearbetat ett verk eller överfört det till annan litterär eller konstnärlig form har upphovsrätt till verket i denna gestalt, men han äger icke förfoga däröver i strid mot upphovsrätten till originalverket.

Har någon i fri anslutning till ett verk skapat ett nytt och självständigt verk, är hans upphovsrätt ej beroende av rätten till originalverket.

5 §.

Den som genom att sammanställa verk eller delar av verk åstadkommit ett litterärt eller konstnärligt samlingsverk har upphovsrätt till detta, men hans rätt inskränker icke rätten till de särskilda verken.

6 §.

Har ett verk två eller flera upphovsmän, vilkas bidrag icke utgöra självständiga verk, tillkommer upphovsrätten dem gemensamt. De äga dock var för sig beivra intrång i rätten.

7 §.

Såsom upphovsman anses, där ej annat visas, den vars namn eller ock allmänt kända pseudonym eller signatur på sedvanligt sätt utsättes på exemplar av verket eller anges då detta göres tillgängligt för allmänheten.

Är ett verk utgivet utan att upphovsmannen är angiven såsom i första stycket sägs, äger utgivaren, om sådan är nämnd, och eljest förläggaren företräda upphovsmannen, till dess denne blivit angiven på ny upplaga eller genom anmälan i justitiedepartementet.

8 §.

Ett verk anses offentliggjort, då det lagligen gjorts tillgängligt för allmänheten.

Verket anses utgivet, då exemplar därav lagligen förts i handeln eller eljest blivit spridda bland allmänheten.

9 §.

Författningar samt beslut och yttranden av myndighet eller annat offentligt organ äro icke föremål för upphovsrätt.

10 §.

Fotografisk bild är icke föremål för upphovsrätt enligt denna lag; om rätt till sådan bild gäller vad särskilt är stadgat.

Har ett verk registrerats såsom mönster eller modell enligt vad därom är stadgat, må utan hinder därav upphovsrätt till verket göras gällande.

2 KAP.

Inskränkningar i upphovsrätten

11 §.

Av offentliggjort verk må enstaka exemplar framställas för enskilt bruk. Vad sålunda framställts må ej utnyttjas för annat ändamål.

Vad i första stycket sägs medför ej rätt att för eget bruk låta annan framställa bruksföremål eller skulptur eller genom konstnärligt förfarande efterbilda annat konstverk, ej heller rätt att utföra bygnadsverk.

12 §.

Med Konungens tillstånd och på de villkor, som däri angivas, må arkiv och bibliotek för sin verksamhet framställa exemplar av verk genom fotografi.

13 §.

Byggnad eller bruksföremål må av ägaren ändras utan upphovsmannens lov, såvitt det kräves av tekniska skäl eller för ändamålsenlig användning.

14 §.

Ur offentliggjort verk må, i överensstämmelse med god sed, citat göras i den omfattning som betingas av ändamålet.

I kritisk eller vetenskaplig framställning må ock i anslutning till texten återgivas offentliggjort konstverk. Återgivas i populärvetenskaplig framställning två eller flera konstverk av samma upphovsman, äger han rätt till ersättning.

15 §.

I tidning eller tidskrift må ur annan tidning eller tidskrift intagas artikel i religiös, politisk eller ekonomisk dagsfråga, såframt ej förbud mot eftertryck är utsatt.

Offentliggjort konstverk må avbildas i tidning eller tidskrift i samband med redogörelse för dagshändelse.

16 §.

I samlingsverk till bruk vid gudstjänst eller undervisning, sammanställt från ett större antal upphovsmän, må återgivas mindre delar av litterärt eller musikaliskt verk eller sådant verk av ringa omfång, såframt fem år förflutit efter det år, då verket utgavs. I anslutning till texten må återgivas konstverk, därest fem år förflutit efter det år, då verket offentliggjordes. Verk som tillkommit för att brukas vid undervisning må ej medtagas i samling för sådant ändamål.

För återgivande som avses i denna paragraf äger upphovsmannen rätt till ersättning.

17 §.

Inom undervisningsverksamhet må för tillfälligt bruk exemplar av offentliggjort verk framställas genom ljudupptagning; dock må grammofonskiva eller liknande anordning, som framställts i förvärvssyfte, ej direkt eftergöras. Exemplar som framställts med stöd av denna paragraf må ej utnyttjas på annat sätt.

18 §.

Av utgivet litterärt eller musikaliskt verk må exemplar framställas i blindskrift.

19 §.

Har utgiven mindre dikt eller del av dikt blivit tonsatt, må den som text till det musikaliska verket återgivas i noter och framföras offentligt, såframt ej förbud däremot utsatts vid utgivandet. För återgivande eller framförande som nu sagts äger författaren rätt till ersättning.

Då ett musikaliskt verk framföres med text, må till bruk för åhörarna texten återgivas i konsertprogram och dylikt.

20 §.

Verk som är utgivet må framföras offentligt vid gudstjänst och undervisning, så ock eljest vid tillfälle, där framförandet ej är det huvudsakliga samt tillträdet är avgiftsfritt och anordnandet sker utan förvärvssyfte.

Utgivet verk, dock ej sceniskt verk eller filmverk, må ock framföras offentligt i folkbildningsverksamhet, för välgörande ändamål eller i annat allmännyttigt syfte, om den som framför verket eller, vid framförande i samverkan, alla de medverkande göra det utan ersättning.

21 §.

Vid återgivande genom ljudradio, television eller film av dagshändelse må korta avsnitt av verk som framföres eller visas såsom ett led i dagshändelsen medtagas.

22 §.

Har radio- eller televisionsföretag rätt att i utsändning återgiva verk, må företaget ock, under villkor som Konungen bestämmer, för bruk vid egna utsändningar upptaga verket på anordning, genom vilken det kan återgivas. Om rätten att göra sålunda upptaget verk tillgängligt för allmänheten gäller vad eljest är stadgat.

Svenskt radio- eller televisionsföretag som Konungen bestämmer må, om företaget på grund av avtal med organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området äger rätt att utsända litterära och musikaliska verk, jämväl utsända utgivet dylikt verk av upphovsman som icke företrädes av organisationen; för utsändningen äger upphovsmannen rätt till ersättning. Vad sålunda stadgats gäller dock icke sceniskt verk, ej heller annat verk om upphovsmannen meddelat förbud mot utsändning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig utsändningen.

23 §.

Sedan litterärt eller musikaliskt verk blivit utgivet, må exemplar, som omfattas av utgivningen, spridas vidare ävensom visas offentligt; dock må noter till musikaliskt verk ej utan upphovsmannens samtycke uthyras till allmänheten.

Konungen äger föreskriva, att avgift skall utgå för sådan utlåning och uthyrning av exemplar, som enligt första stycket må ske utan upphovsmans samtycke, ävensom förordna om medlens fördelning.

24 §.

Muntliga och skriftliga förhandlingar i offentliga representationer, inför myndigheter samt vid offentliga sammankomster för överläggning om allmänna angelägenheter må återgivas utan upphovsmans samtycke. Upphovsman äger dock ensam utgiva samling av sina anföranden.

25 §.

Sedan upphovsmannen överlåtitt exemplar av konstverk eller verket utgivits, må exemplar, som överlåtits eller omfattas av utgivningen, spridas vidare samt verket visas offentligt. Verket må ock medtagas vid inspelning av film eller televisionsprogram, om återgivningen är av underordnad betydelse med hänsyn till filmens eller programmets innehåll.

Konstverk, som ingår i en samling eller som utställs eller utbjudes till salu, må avbildas i katalog eller i meddelande om utställningen eller försäljningen. Konstverk må även eljest avbildas, om det är stadigvarande anbragt på eller vid allmän plats utomhus.

Byggnad må fritt avbildas.

26 §.

Bestämmelserna i detta kapitel medföra icke inskränkning i upphovsmannens rätt enligt 3 § i vidare mån än som följer av vad i 13 § sägs.

Då med stöd av bestämmelse i detta kapitel ett verk återgives offentligt, skall källan nämnas i överensstämmelse med vad god sed kräver. Verket må icke utan upphovsmannens samtycke ändras i vidare mån än som kräves av den medgivna användningen.

3 KAP.

Upphovsrättens övergång

Allmänna bestämmelser om överlåtelse

27 §.

Upphovsrätt må, med den begränsning som följer av vad i 3 § sägs, helt eller delvis överlätas. Överlåtelse av exemplar innefattar icke överlåtelse av sådan rätt.

Beträffande överlåtelse av upphovsrätt i vissa särskilda avseenden stadgas i 30—40 §§; dock skola nämnda bestämmelser tillämpas allenast i den mån annat ej är eller må anses avtalat.

28 §.

Om ej annat är eller må anses avtalat, äger den till vilken upphovsrätt överlåtits icke ändra verket samt ej heller överlåta rätten vidare. Ingår rätten i en rörelse, må den överlätas i samband med överlåtelse av rörelsen eller del därav; överlåtaren svarar dock alltså för avtalets fullgörande.

29 §.

Skulle tillämpning av villkor som upptagits i avtal om överlåtelse av upphovsrätt uppenbarligen vara stridande mot god sed på upphovsrättens område eller eljest otillbörlig, må villkoret jämkas eller lämnas utan avseende.

Avtal om offentligt framförande

30 §.

Överlåtes rätt att framföra ett verk offentligt, skall överlåtelsen gälla för en tid av tre år och icke medföra ensamrätt. Har längre giltighetstid än tre år bestämts och är ensamrätt avtalad, må upphovsmannen likväl själv framföra verket eller överlåta rätt därtill åt annan, såframt rätten under en tid av tre år ej tagits i bruk.

Vad i denna paragraf är stadgat gäller icke filmverk.

Förlagsavtal

31 §.

Genom förlagsavtal överlåter upphovsmannen till förläggare rätt att genom tryck eller liknande förfarande mångfaldiga och utgiva litterärt eller konstnärligt verk.

Manuskript eller annat exemplar av verket, efter vilket detta skall återgivas, förblir i upphovsmannens ägo.

32 §.

Förläggaren har rätt att utgiva en upplaga, vilken ej må överstiga av litterärt verk 2 000, av musikaliskt verk 1 000 och av konstverk 200 exemplar.

Med upplaga förstås vad förläggaren på en gång låter framställa.

33 §.

Förläggaren är pliktig att utgiva verket inom skälig tid, på sedvanligt sätt sörja för dess spridning samt fullfölja utgivningen i den omfattning som betingas av möjligheterna till avsättning och övriga omständigheter. Försummas det, äger upphovsmannen häva avtalet och därvid behålla uppbygget honorar. Har upphovsmannen lidit skada, som ej täckes därav, skall den ock ersättas.

34 §.

Om verket icke är utgivet inom två år eller, såvitt angår musikaliskt verk, inom fyra år från det upphovsmannen avlämnat fullständigt manuskript eller annat exemplar som skall mångfaldigas, äger upphovsmannen, ändå att försummelse ej ligger förläggaren till last, häva avtalet och därvid behålla uppbygget honorar. Samma lag vare, om verket är utgången och förläggaren har rätt att utgiva ny upplaga men icke inom ett år efter det upphovsmannen hos honom begärt sådan utgivning utnyttjar sin rätt.

35 §.

Förläggaren är skyldig att tillställa upphovsmannen intyg från tryckeriet eller den som eljest mångfaldigar verket om antalet framställda exemplar.

Har under räkenskapsår skett försäljning för vilken upphovsmannen har rätt till honorar, skall förläggaren inom nio månader efter årets slut tillställa honom redovisning, angivande försäljningen under året samt restupplagan vid årsskiftet. Även eljest äger upphovsmannen efter redovisningsfristens utgång på begäran erhålla uppgift om restupplagan vid årsskiftet.

36 §.

Påbörjas framställning av ny upplaga senare än ett år efter det föregående upplaga utgavs, skall upphovsmannen före framställningen erhålla tillfälle att göra sådana ändringar i verket, som kunna vidtagas utan oskälig kostnad och icke ändra verkets karaktär.

37 §.

Upphovsmannen har icke rätt att på nytt utgiva verket i den form och på det sätt som avses i avtalet, förrän den eller de upplagor som förläggaren äger utgiva blivit slutsålda.

Litterärt verk må dock sedan femton år förflutit efter det år, då utgivningen påbörjades, av upphovsmannen intagas i upplaga av hans samlade eller valda arbeten.

38 §.

Bestämmelserna om förlagsavtal äga icke tillämpning på bidrag till tidning eller tidskrift. För bidrag till annat samlingsverk gälla icke 33 och 34 §§.

Avtal om filmning

39 §.

Överlåtelse av rätt till inspelning av ett litterärt eller konstnärligt verk på film omfattar rätt att genom filmen göra verket tillgängligt för allmänheten.

40 §.

Överlåtes rätt att utnyttja ett litterärt eller musikaliskt verk för film, som är avsedd för offentlig visning, är förvärvaren pliktig att inom skälig tid inspela filmverket och sörja för att det göres tillgängligt för allmänheten. Försummas det, äger upphovsmannen häva avtalet och därvid behålla uppbygget honorar. Har upphovsmannen lidit skada, som ej täckes därav, skall den ock ersättas.

Om filmverket icke är inspelat inom fem år från det upphovsmannen fullgjort vad på honom ankommer, äger upphovsmannen, ändå att försummas ej ligger förvärvaren till last, häva avtalet och därvid behålla uppbygget honorar.

Upphovsrättens övergång vid upphovsmannens död, m. m.

41 §.

Efter upphovsmannens död äga reglerna om giftorätt, arv och testamente tillämpning på upphovsrätten. Avträdes boet till förvaltning av boutredningsman, äger denne icke utan dödsbodelägarnas samtycke utnyttja verket på annat sätt än förut skett.

Upphovsmannen äger genom testamente, med bindande verkan även för efterlevande make och bröstarvingar, giva föreskrifter om rättens utövande eller bemyndiga annan att meddela dylika föreskrifter.

42 §.

Upphovsrätt må ej tagas i mät hos upphovsmannen själv eller hos någon, till vilken rätten övergått på grund av giftorätt, arv eller testamente. Samma lag vare beträffande manuskript, så ock i fråga om exemplar av sådant konstverk som ej blivit utställt, utbudet till salu eller eljest godkänt för offentliggörande.

4 KAP.

Upphovsrättens giltighetstid

43 §.

Upphovsrätt till ett verk gäller intill utgången av femtionde året efter det år, då upphovsmannen avled, eller, beträffande verk som i 6 § sägs, efter den sist avlidne upphovsmannens dödsår.

44 §.

För verk, som offentliggjorts utan att upphovsmannen blivit angiven med sitt namn eller med sin allmänt kända pseudonym eller signatur, gäller upphovsrätten intill utgången av femtionde året efter det år, då verket offentliggjordes. Består verket av två eller flera delar med inbördes sammanhang, räknas tiden från det år, då sista delen offentliggjordes.

Blir upphovsmannen inom nämnda tid angiven såsom i 7 § sägs eller visas att han avlidit innan verket offentliggjordes, gäller vad i 43 § stadgas.

5 KAP.

Vissa upphovsrätten närstående rättigheter

45 §.

En utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk må icke utan hans samtycke upptagas på grammofonskiva, film eller annan anordning, genom vilken det kan återgivras, och ej heller utsändas i ljudradio eller television eller genom direkt överföring göras tillgängligt för allmänheten.

Ej må framförande, som upptagits på anordning varom i första stycket sägs, utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan, förrän tjugufem år förflutit efter det år, då upptagningen ägde rum.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3 §, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket samt 27—29 och 41—42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

46 §.

Grammofonskiva eller annan anordning, på vilken ljud upptagits, må ej utan framställarens samtycke eftergöras förrän tjugufem år förflutit efter det år, då upptagningen ägde rum. Såsom eftergörande anses även att upptagningen överföres från en sådan anordning till en annan.

Beträffande förfarande, som enligt denna paragraf är beroende av framställarens samtycke, skall vad i 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17 och 21 §§ samt 22 § första stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

47 §.

Användes anordning som i 46 § sägs vid ljudradio- eller televisionsutsändning, skall, om utsändningen äger rum inom tid som i nämnda paragraf stadgas, ersättning utgå till framställaren ävensom till utövande konstnär, vars framförande upptagits på anordningen. Hava två eller flera konstnärer samverkat vid framförandet, kan dem tillkommande rätt endast göras gällande av dem gemensamt. Gentemot radio- eller televisionsföretaget göres utövande konstnärs rätt gällande genom framställaren.

Bestämmelserna i 14 § första stycket, 20 och 21 §§ skola äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf. Beträffande utövande konstnärs rätt skola jämväl föreskrifterna i 27—29 och 41—42 §§ i motsvarande mån gälla.

Vad i denna paragraf stadgas gäller icke ljudfilm.

48 §.

Ljudradio- eller televisionsutsändning må icke utan radio- eller televisionsföretagets samtycke återutsändas eller upptagas på anordning, genom vilken den kan återgivas. Utan sådant samtycke må ej heller televisionsutsändning återgivas för allmänheten i biograf eller därmed jämförlig lokal.

Ej må utsändning, som upptagits på anordning varom i första stycket sägs, utan radio- eller televisionsföretagets samtycke överföras från en sådan anordning till en annan, förrän tjugufem år förflutit efter det år, då utsändningen ägde rum.

Vad i 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§ samt 22 § första stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf.

49 §.

Katalog, tabell eller annat dylikt arbete, vari sammanställts ett stort antal uppgifter, må ej utan framställarens samtycke eftergöras, förrän tio år förflutit efter det år, då arbetet utgavs.

Samma lag vare om reklamalster, som bildmässigt sammanställts på ett särpräglat sätt.

Vad i 11 § första stycket och 14 § sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande arbete eller alster som avses i denna paragraf. Är sådant arbete eller alster eller del därav föremål för upphovsrätt, må den ock göras gällande.

6 KAP.

Särskilda bestämmelser

50 §.

Litterärt eller konstnärligt verk må ej göras tillgängligt för allmänheten under sådan titel, pseudonym eller signatur, att verket eller dess upphovsman lätt kan förväxlas med förut offentliggjort verk eller dess upphovsman

51 §.

Om litterärt eller konstnärligt verk återgives offentligt på ett sätt som kränker den andliga odlingens intressen eller om sådant återgivande förberedes, äger domstol på talan av myndighet som Konungen bestämmer meddela förbud mot återgivandet. Vad nu är sagt skall ej gälla återgivande som sker under upphovsmannens livstid.

52 §.

Ersättning, som avses i 14 § andra stycket, 16 §, 19 § första stycket, 22 § andra stycket eller 47 §, bestämmes i händelse av tvist av särskild skiljenämnd. Denna skall bestå av ordförande och fyra ledamöter. För varje ledamot skall finnas en ersättare.

Ledamöter och ersättare förordnas av Konungen för viss tid bland personer som äga särskild sakkunskap på upphovsrättens område och som icke företräda partsintressen. Ordföranden och en av ledamöterna, som förordnas att vara vice ordförande, ävensom ersättare för dessa skola vara lagkunniga och i domarvärv erfarna.

Kostnaderna för nämndens verksamhet bestridas av allmänna medel. Närmare föreskrifter angående verksamheten meddelas av Konungen.

7 KAP.

Ansvar och ersättningsskyldighet

53 §.

Den som beträffande ett litterärt eller konstnärligt verk vidtager åtgärd, som innebär intrång i den till verket jämlikt 1 och 2 kap. knutna upphovsrätten eller som strider mot föreskrift enligt 41 § andra stycket, mot 50 § eller mot förbud enligt 51 §, dömes, såframt det sker uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Samma lag vare, om någon till riket för spridning till allmänheten inför exemplar av verk, där exemplaret framställts utom riket under sådana omständigheter, att en dylik framställning här i riket skulle hava varit straffbar enligt vad i första stycket sägs.

54 §.

Den som i strid mot denna lag eller mot föreskrift enligt 41 § andra stycket utnyttjar ett verk skall till upphovsmannen eller hans rättsinnehavare gälda ersättning, utgörande skäligt vederlag för utnyttjandet.

Sker det uppsåtligen eller av oaktsamhet, skall ersättning jämväl utgå för annan förlust än uteblivet vederlag, så ock för lidande eller annat förfång.

Den som eljest uppsåtligen eller av oaktsamhet vidtager åtgärd, som inne-

bär intrång eller överträdelse varom i 53 § sägs, skall ersätta upphovsmannen eller hans rättsinnehavare förlust, lidande eller annat förfång av åtgärden.

55 §.

Har exemplar av verk framställts, införts till riket, ändrats eller gjorts tillgängligt för allmänheten i strid mot denna lag eller mot föreskrift enligt 41 § andra stycket eller mot förbud enligt 51 §, äger rätten efter vad som finnes skäligt föreskriva åtgärder för att förebygga missbruk av exemplaret, så ock av trycksats, kliché, form eller annat hjälpmedel som kan användas endast för framställning därav. Sådan föreskrift må avse, att egendomen skall förstöras, på visst sätt ändras eller ock utlämnas till målsäganden mot lösen.

Vad i denna paragraf stadgas gäller ej mot den som i god tro förvärvat egendomen eller särskild rätt därtill och ej heller om det olagliga förfarandet bestått i utförande av byggnadsverk.

56 §.

I fall som avses i 55 § äger rätten, om det med hänsyn till det konstnärliga eller ekonomiska värdet hos exemplaret eller övriga omständigheter finnes skäligt, meddela tillstånd att exemplaret mot särskild ersättning till upphovsmannen eller hans rättsinnehavare göres tillgängligt för allmänheten eller eljest användes för avsett ändamål.

57 §.

Vad i 53—56 §§ sägs skall äga motsvarande tillämpning med avseende å rättighet, som skyddas genom föreskrift i 5 kap.

58 §.

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms rådhusrätt.

59 §.

Brott som avses i denna lag må ej åtalas av allmän åklagare, där det ej anges till åtal av målsägande.

Överträdelse av stadgandet i 3 § eller av föreskrift enligt 41 § andra stycket må städse beivras av efterlevande make, skyldeman i rätt upp- och nedstigande led, adoptant, adoptivbarn eller syskon. Överträdelse av förbud enligt 51 § anges till åtal av myndighet som där sägs.

Angående talan om föreskrift enligt 55 § gäller vad i allmänhet är stadgat om enskilt anspråk; dock att i mål om överträdelse av förbud enligt 51 § skall tillämpas vad som finnes föreskrivet om förverkande av föremål på grund av brott.

Egendom varom i 55 § sägs må, där brott som avses i denna lag skäligen kan antagas föreligga, tagas i beslag; därvid skall vad om beslag i brottmål i allmänhet är stadgat äga motsvarande tillämpning.

8 KAP.

Lagens tillämpningsområde

60 §.

Vad i denna lag är stadgat om upphovsrätt är tillämpligt på verk av den som är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige, på verk av sådan statslös eller flykting, som här i riket har sin vanliga vistelseort, ävensom eljest på verk, som först utgivits i Sverige, på här utfört byggnadsverk och på konstverk, som infogats i här belägen byggnad.

Vad i 50 och 51 §§ stadgas äger tillämpning på varje litterärt eller konstnärligt verk, oberoende av dess ursprung.

61 §.

Föreskrifterna i 45—48 §§ äro tillämpliga på framförande, ljudupptagning samt ljudradio- och televisionsutsändning, som äger rum i Sverige.

Vad i 49 § stadgas är tillämpligt på arbete eller alster, framställt av svensk medborgare eller svensk juridisk person eller av den som har hemvist i Sverige eller av sådan statslös eller flykting, som här i riket har sin vanliga vistelseort, så ock eljest på arbete eller alster som först utgivits i Sverige.

62 §.

Konungen äger, under förutsättning av ömsesidighet, meddela föreskrifter om denna lags tillämpning med avseende å annat land. Föreskrift må ock meddelas om tillämpning av lagen på verk, som först utgivits av mellanfolklig organisation, samt på icke utgivet verk, som dylik organisation äger utgiva.

9 KAP.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

63 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960; dock att 51 § och därtill anslutande bestämmelser i 7 och 8 kap. skola, såvitt angår återgivande i tryckt skrift, träda i kraft den dag Konungen förordnar.

64 §.

Genom denna lag upphävas:

- 1) lagen den 30 maj 1919 (nr 381) om rätt till litterära och musikaliska verk;
- 2) lagen den 30 maj 1919 (nr 382) om rätt till verk av bildande konst;
- 3) lagen den 14 december 1956 (nr 590) om skydd för vissa kartor; samt
- 4) lagen den 1 mars 1957 (nr 32) om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk.

65 §.

Den nya lagen skall, med iakttagande av vad i 66—69 §§ sägs, äga tillämpning jämväl med avseende å litterärt eller konstnärligt verk, som tillkommit före ikraftträdandet.

66 §.

Sådana exemplar av ett verk, som framställts med stöd av äldre lag, må fritt spridas och visas. Vad i 23 § stadgas om uthyrning av noter till musikaliskt verk och om bemyndigande för Konungen att stadga viss avgift skall dock äga tillämpning på dylika exemplar.

67 §.

Trycksatser, klichéer, formar och andra hjälpmedel, som med stöd av äldre lag framställts för mångfaldigande av visst verk, må utan hinder av vad i nya lagen är stadgat fritt användas för sitt ändamål till utgången av år 1962. På exemplar, som framställts med stöd härav, skall vad i 66 § sägs äga motsvarande tillämpning.

68 §.

Beträffande tidning, tidskrift eller annat verk, som består av självständiga bidrag från särskilda medarbetare och som utgivits före den nya lagens ikraftträdande, skall upphovsrätt enligt 5 § tillkomma utgivaren eller, om han ej är känd, förläggaren.

Om såsom utgivare angivits offentlig undervisningsanstalt eller akademi eller ock bolag, förening eller annan samfällighet eller, där utgivare ej är känd, dylik samfällighet är förläggare, skall skyddstiden beräknas enligt 44 §.

69 §.

Äldre lag skall tillämpas på sådant avtal om överlåtelse av upphovsrätt, som tillkommit före nya lagens ikraftträdande, dock att 29 § skall lända till efterrättelse i fråga om sådant avtal.

70 §.

Porträttbild, som beställts före nya lagens ikraftträdande, må ej efterbildas utan tillstånd av beställaren eller, efter dennes död, av hans efterlevande make och arvingar.

71 §.

Vad i 65—67 §§ sägs skall äga motsvarande tillämpning med avseende å rättighet, som skyddas genom föreskrift i 5 kap.

Har avtal om upptagning som sägs i 45 § tillkommit före nya lagens ikraftträdande, skall vad i 69 § sägs äga motsvarande tillämpning.

Förslag
till
Lag
om rätt till fotografisk bild

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den som framställt en fotografisk bild har, med de inskränkningar som nedan stadgas, uteslutande rätt att genom fotografi, tryck, teckning eller annat förfarande framställa exemplar av bilden ävensom att visa den offentligt.

2 §.

Då exemplar av fotografisk bild framställs eller bilden visas offentligt, skall fotografen angivas i överensstämmelse med vad god sed kräver.

Bilden må icke ändras så, att framställarens anseende som fotograf kränkes; ej heller må bilden visas offentligt i sådan form eller i sådant sammanhang som är på angivet sätt kränkande för fotografen.

3 §.

Såsom fotograf anses, där ej annat visas, den vars namn, firma eller allmänt kända signatur på sedvanligt sätt anges på exemplar av bilden eller då denna visas offentligt.

4 §.

En fotografisk bild anses offentliggjord, då den lagligen utgivits, utställts offentligt eller eljest gjorts tillgänglig för allmänheten.

5 §.

Av fotografisk bild må enstaka exemplar framställas för enskilt bruk. Vad sålunda framställts må ej utnyttjas för annat ändamål.

6 §.

Med Konungens tillstånd och på de villkor, som däri angivas, må arkiv och bibliotek för sin verksamhet framställa exemplar av fotografisk bild.

7 §.

I kritisk eller vetenskaplig framställning må i anslutning till texten återgivas offentliggjord fotografisk bild, såvitt gäller populärvetenskaplig framställning dock endast mot ersättning.

Offentliggjord fotografisk bild må, mot ersättning, i anslutning till texten intagas i arbete till bruk vid undervisning.

8 §.

Vid återgivande genom television eller film av dagshändelse må fotografisk bild som visas såsom ett led i dagshändelsen medtagas.

9 §.

Svenskt televisionsföretag som Konungen bestämmer må, mot ersättning, visa offentliggjord fotografisk bild, såframt fotografen icke meddelat förbud mot visning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han mot-sätter sig visningen. Vad nu sagts gäller ej film.

10 §.

Sedan fotografen överlåtitt exemplar av fotografisk bild eller bilden blivit utgiven, må exemplar, som överlåtits eller omfattas av utgivningen, utställas offentligt.

Offentliggjord fotografisk bild må även eljest visas offentligt i samband med undervisning, så ock om det sker avgiftsfritt och utan förvärvssyfte eller i folkbildningsverksamhet, för välgörande ändamål eller i annat allmännyttigt syfte. Vad nu sagts gäller ej film.

11 §.

Har televisionsföretag rätt att i utsändning visa fotografisk bild, må företaget ock, under villkor som Konungen bestämmer, för bruk vid egna utsändningar upptaga bilden på film eller liknande anordning. Om rätten att visa sålunda upptagen bild offentligt gäller vad eljest är stadgat.

12 §.

I rättsvårdens och den allmänna säkerhetens intresse må fotografisk bild fritt utnyttjas.

13 §.

Då fotografisk bild återgives med stöd av 6--11 §§, skall källan nämnas i överensstämmelse med vad god sed kräver.

14 §.

Rätten till fotografisk bild, som utförts på beställning, tillkommer beställaren, där ej annat uttryckligen avtalats. Fotografen äger dock på sedvanligt sätt utställa bilden i reklam syfte, såframt ej beställaren förbjuder det.

Beställare av fotografiskt porträtt äger, ändå att fotografen förbehållit sig rätten till bilden, låta intaga porträttet i tidning eller tidskrift eller i skrift med biografiskt innehåll, såframt fotografen icke gjort särskilt förbehåll däremot.

15 §.

Rätten till fotografisk bild gäller intill utgången av tjugufemte året efter det år, då bilden framställdes.

16 §.

Ersättning, som avses i 7 eller 9 §, bestämmes i händelse av tvist av den särskilda skiljenämnd, varom stadgas i 52 § lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

17 §.

Den som beträffande en fotografisk bild vidtager åtgärd, som innebär intrång i den till bilden jämlikt denna lag knutna rätten, eller till försäljning utbjuder eller eljest till allmänheten sprider exemplar av fotografisk bild, som framställts i strid mot lagen, dömes, såframt det sker uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Samma lag vare, om någon till allmänheten sprider eller till riket för sådan spridning inför exemplar av fotografisk bild, där exemplaret framställts utom riket under sådana omständigheter, att en dylik framställning här i riket skulle hava varit straffbar enligt vad i första stycket sägs.

18 §.

Den som i strid mot denna lag utnyttjar en fotografisk bild skall till fotografen eller hans rättsinnehavare gälda ersättning, utgörande skäligt vederlag för utnyttjandet.

Sker det uppsåtligen eller av oaktsamhet, skall ersättning jämväl utgå för annan förlust än uteblivet vederlag, så ock för lidande eller annat förfång.

Den som eljest uppsåtligen eller av oaktsamhet vidtager åtgärd, som innebär intrång varom i 17 § sägs, skall ersätta fotografen eller hans rättsinnehavare förlust, lidande eller annat förfång av åtgärden.

19 §.

Har exemplar av fotografisk bild framställts, införts till riket, ändrats eller gjorts tillgängligt för allmänheten i strid mot denna lag, äger rätten efter vad som finnes skäligt föreskriva åtgärder för att förebygga missbruk av exemplaret, så ock av kliché eller annat hjälpmedel som kan användas endast för framställning därav. Sådan föreskrift må avse, att egendomen skall förstöras, på visst sätt ändras eller ock utlämnas till målsäganden mot lösen.

Vad i denna paragraf stadgas gäller ej mot den som i god tro förvärvat egendomen eller särskild rätt därtill.

20 §.

I fall som avses i 19 § äger rätten, om det med hänsyn till det konstnärliga eller ekonomiska värdet hos exemplaret eller övriga omständigheter finnes skäligt, meddela tillstånd att exemplaret mot särskild ersättning till fotografen eller hans rättsinnehavare göres tillgängligt för allmänheten eller eljest användes för avsett ändamål.

21 §.

Rätt domstol i mål om televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms rådhusrätt.

22 §.

Brott som avses i denna lag må ej åtalas av allmän åklagare, där det ej anges till åtal av målsägande.

Angående talan om föreskrift enligt 19 § gäller vad i allmänhet är stadgat om enskilt anspråk.

Egendom varom i 19 § sägs må, där brott som avses i denna lag skäligen kan antagas föreligga, tagas i beslag; därvid skall vad om beslag i brottmål i allmänhet är stadgat äga motsvarande tillämpning.

23 §.

Denna lag äger tillämpning på fotografisk bild, framställd av den som är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige eller av sådan statslös eller flykting, som här i riket har sin vanliga vistelseort, ävensom eljest på fotografisk bild, som först utgivits i Sverige.

Konungen äger, under förutsättning av ömsesidighet, meddela föreskrifter om denna lags tillämpning med avseende å annat land. Föreskrift må ock meddelas om tillämpning av lagen på fotografisk bild, som först utgivits av mellanfolklig organisation, samt på icke utgiven bild, som dylik organisation äger utgiva.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

Genom lagen upphäves lagen den 30 maj 1919 (nr 383) om rätt till fotografiska bilder.

Den nya lagen skall äga tillämpning jämväl med avseende å fotografisk bild, som framställts före ikraftträdandet, dock med följande undantag:

1) Sådana exemplar av en fotografisk bild, som framställts med stöd av äldre lag, må fritt spridas och visas.

2) Klichéer och andra hjälpmedel, som med stöd av äldre lag framställts för mångfaldigande av viss fotografisk bild, må utan hinder av vad i nya lagen är stadgat fritt användas för sitt ändamål till utgången av år 1962. Exemplar, som framställts med stöd härav, må fritt spridas och visas.

Förslag
till
ändrad lydelse av 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 KAP.

8 §.

Privilegier å — — — — — tjugu år.

Om den *uteslutande rätt att genom tryck mångfaldiga litterära och musikaliska verk eller verk av bildande konst, som tillkommer upphovsmannen till sådant verk, gälla vad i lag är stadgat.*

Om den *rätt, som tillkommer upphovsman till litterärt eller konstnärligt verk eller framställare av fotografisk bild, och om förbud mot att återgiva sådant verk på ett sätt, som kränker den andliga odlingens intressen, gälla vad i lag är stadgat.*

Förslag

till

Lag**angående ändrad lydelse av 9 och 11 §§ lagen den 29 maj 1931
(nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens**

Härigenom förordnas, att 9 och 11 §§ lagen den 29 maj 1931 med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

9 §.

Använder någon — — — — — uppkommen skada.

Lag samma vare, där någon i näringsverksamhet eller eljest offentliggör eller mångfaldigar litterärt eller musikaliskt verk eller verk av bildande konst under egenartad titel eller diktat namn, varigenom lätt kan föranledas förväxling med annans förut offentliggjorda verk eller dess upphovsman, och gärningen sker med uppsåt att framkalla sådan förväxling.

11 §.

Berättigad att — — — — — lag är:

- 1) i de — — — — — inför domstol;
 - 2) i de — — — — — eller röjts;
 - 3) i de — — — — — handen; samt
 - 4) i de uti 9 § avsedda fall den, 4) i de uti 9 § avsedda fall den, vilkens inarbetade kännetecken kan bli föremål för förväxling, eller, vilkens inarbetade kännetecken kan bli föremål för förväxling.
- där fråga är om litterärt eller musi-*

¹ Senaste lydelse av 9 och 11 §§ se SFS 1942: 246.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

*kaliskt verk eller verk av bildande
konst, upphovsmannen till verket så
ock annan innehavare av rätt till
detsamma.*

Allmän åklagare — — — — — sådant brott.

Denna lag träder i kraft den 1
juli 1960.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 18 juni 1959.

Närvarande:

justitieråden BECKMAN,
E. SÖDERLUND,
TAMMELIN,
regeringsrådet NEVRELL.

Enligt lagrådet den 31 mars 1959 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 9 januari 1959, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk;
- 2) lag om rätt till fotografisk bild; samt
- 3) lag angående ändrad lydelse av 9 och 11 §§ lagen den 29 maj 1931 (nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet Torwald Hesser.

Lagrådet yttrade:

Förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Förslaget avser införande av en helt ny lagstiftning om rätt till litterära, konstnärliga och andra liknande verk. Med hänsyn till den pågående snabba kulturella och tekniska utvecklingen på detta betydelsefulla område är ny lagstiftning otvivelaktigt av behovet påkallad. På grund av att lagstiftningsarbetet bedrivits i nordisk samverkan och även haft internationell inriktning har emellertid auktorrättskommittén icke kunnat i första hand inrikta sig på att i den gällande svenska lagstiftningen verkställa de ändringar som påkallats av utvecklingen. Förslaget har i stället utarbetats utan direkt anknytning till gällande svensk rätt med begagnande av uppslag och förebilder från olika håll, särskilt de modernaste nordiska lagarna på området. Nordisk och internationell inriktning har alltså i viss mån bundit kommittéarbetet. Även lagrådet, som måste vitsorda angelägenheten av att lagstiftningen erhåller nordisk och internationell anknytning, har härigenom blivit på liknande sätt bundet vid sin granskning. Denna har icke i lika hög grad som eljest kunnat grundas på överväganden i vad mån föreslagna avvikelser från gällande rätt kunde anses påkallade. Emellertid innefattar förslaget i stort sett en så skicklig och omdömesgill avvägning, att

de önskemål, vid vilka arbetet enligt det sagda varit bundet, tillgodosetts utan att andra berättigade synpunkter blivit eftersatta.

I departementsförslaget har såsom en gemensam beteckning för det ifrågavarande rättsområdet använts uttrycket upphovsrätt, under det att kommittén förordade formen upphovsmannarätt. Den sistnämnda beteckningen har vid remissbehandlingen från ett par håll ansetts alltför otymplig. Departementschefen, som funnit den kortare formen vara att föredraga, har därvid framhållit, att då här är fråga om nordisk lagstiftning det även är en fördel att man med denna term vinner anknytning till språkbruket i Danmark och Norge. I ett för lagrådet tillgängligt yttrande har nämnden för svensk språkvård uttalat, att formen upphovsrätt skulle bidra till en önskvärd dansk-norsk-svensk enhetlighet i terminologin, som icke minst inom rättsväsendet traditionellt eftersträvats. Lagrådet vill för sin del ansluta sig till departementschefens förslag i denna fråga.

Vidkommande lagens rubrik, lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, föreslår lagrådet, att den förkortas till upphovsrättslag.

1 §.

Första stycket innehåller lagens huvudstadgande, att den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har upphovsrätt till verket. Till detta huvudstadgande, som formellt är uttömmande, har fogats en uppräkningslista av olika slags verk. Denna torde främst vara av värde för att klargöra att nya lagen — i motsats till äldre rätt, där litterära och musikaliska verk behandlades i en lag och verk av bildande konst i en annan — omfattar alla litteratur- och konstarter. Emellertid anger uppräkningslistan icke blott olika sådana arter, utan det framhålls därjämte, att verket kan framträda i visst utförande, t. ex. i skrift eller tal. I sistnämnda del följes alltså en annan indelningsgrund, nämligen sättet för verkets utförande, vilket icke är tillfredsställande, då de båda indelningsgrunderna delvis skära varandra. Musikaliskt verk, vilket nämnes särskilt, tillhör exempelvis en och samma konstart, oavsett huruvida det spelas offentligt eller finnes upptecknat i notskrift. Notskrift bör i enlighet med vanligt språkbruk betraktas som ett slag av skrift, låt vara att gällande lag på området ej betraktar tryckta eller i manuskript föreliggande musikaliska kompositioner som skrifter (jfr betänkandet s. 42). För att uppräkningslistans huvudsyfte att ange olika litteratur- och konstarter icke skall undanskymmas bör den inledas och avslutas på annat sätt än genom omnämmande att ett verk kan framträda i olika former. I stället för att tala om att verket framträder i skrift eller tal kan man förslagsvis använda uttrycket, att det utgör framställning i skrift eller tal.

Vidare brister det till synes i balans mellan den utförliga uppräkningslistan av verk tillhörande skilda konstarter eller grupper av konstarter, å ena sidan, samt det korta omnämmandet av de litterära verken, å andra sidan. Huvudgruppen av litterära verk — vilken i kommitténs betänkande (s. 65) karakteriseras som framställningar i ord, antingen talade, skrivna eller

tryckta — beskrives i lagtexten endast genom nyss berörda erinran om att verket kan framträda i skrift eller tal. Lämpligen bör emellertid i detta sammanhang nämnas såväl skönlitterär som beskrivande framställning. Uttrycket litterärt verk för nämligen lätt tanken till skönlitterära verk, och det kan icke förutsättas vara mera allmänt bekant, att lagstiftningen inbegriper även beskrivande framställningar av olika slag, såsom vetenskapliga arbeten, reseskildringar, biografier, lexika och liknande samlingar samt reportage i tidningar eller radio, förutsatt att de hålla måttet för att kunna anses som skapade verk.

Vad angår slutet på uppräknigen, följer efter exemplen en hänvisning till att verket kan framträda i annan form. Härmed har kommittén enligt motiven (betänkandet s. 81) särskilt velat utmärka, att de uppräknade verkskategorierna, om de än i allt väsentligt täckte nu brukliga former för litterärt och konstnärligt skapande, likväl endast vore exempel. Det tillfogas, att man väl kunde tänka sig att utvecklingen komme att föra fram nya former av konstnärliga uttrycksmedel. Genom att tala om att ett skapat verk kan framträda i olika form har man antagligen också velat ge en antydning om att den som är i färd med att frambringa ett litterärt eller konstnärligt verk kan ha att välja mellan flera olika uttryckssätt. Denna tankegång kan emellertid ej sägas ha kommit till något klart och entydigt uttryck, eftersom ordet form i förarbetena användes i vitt skiftande betydelser och bland skapande konstnärer torde användas i än flera. Det viktigaste synes i detta hänseende vara att fasthålla, att upphovsrättsligt skydd enligt lagen icke inträder förrän verket kommit till uttryck på visst sätt. Detta kan, liksom vad kommittén i första hand velat uttrycka, komma tydligare fram, om uppräknigen avslutas med en hänvisning till att verket kan ha kommit till uttryck på annat sätt.

I enlighet med det anförda hemställer lagrådet, att uppräknigen i första stycket inledes med uttrycket »utgör skönlitterär eller beskrivande framställning i skrift eller tal» i stället för »framträder i skrift eller tal» samt att fortsättningen jämkas därefter och avslutas med orden »kommit till uttryck på annat sätt» i stället för »i annan form».

2 §.

Avfattningen av första stycket ger närmast vid handen, att »ändrad form» ställs i motsättning till översättning, bearbetning, överförande till annan litteratur- eller konstform och utförande i annan teknik. Detta intryck förstärkes av att i 4 § orden översatt och bearbetat ställs i motsättning till att ett verk överförs till annan litterär eller konstnärlig form. Emellertid synes i förslaget uttrycket form vanligen tilläggas en så vidsträckt betydelse, att de i 2 § första stycket särskilt omnämnda åtgärderna väl kunde tänkas utgöra endast exempel på »ändrad form». I betänkandet uttalas (s. 100), att de i 2 § valda uttrycken delvis äro synonyma. Då formuleringen med sistnämnda uppfattning knappast är tillfredsställande och osäkerhet i allt fall råder om de anförda uttryckens innebörd föreslår lag-

rådet att ordet form ersättes med ett i detta sammanhang mera neutralt ord, förslagsvis skick. Härigenom skulle enligt lagrådets mening klarare framgå stadgandets innebörd, nämligen att upphovsrätten gäller även om verket ändrats; detta må ha skett på vad sätt som helst och även om ändringen är så långtgående som översättning eller bearbetning, överföring till annan litteratur- eller konstart eller utförande i annan teknik.

Vad därefter angår sista stycket, innefattar upphovsrätten redan enligt gällande lag utslutande rätt att förfoga över verket bl. a. genom offentligt framförande. I paragrafens sista punkt föreslås ett tillägg, att lika med offentligt framförande skall anses framförande som i förvärvsverksamhet anordnas inför en större sluten krets. Då upphovsrätten enligt lagstiftningens grunder otvivelaktigt bör avse även dylika framföranden, till vilka främst hör s. k. industrimusik, samt i andra länder, bl. a. Danmark och Norge, bestämmelser om offentligt utförande, nära motsvarande den gällande svenska, i rättspraxis ansetts omfatta även sådana fall, hade det i och för sig varit önskvärt att kunna införa dem under den grundläggande bestämmelsen och icke under en tilläggsbestämmelse. I anslutning till tolkningen av offentlighetsrekvisitet i andra lagar har emellertid genom högsta domstolens avgörande i NJA 1958 s. 80 fastslagits att dylika utföranden icke kunna anses som offentliga. En tilläggsbestämmelse är alltså erforderlig för att markera att den svenska lagstiftningen om upphovsrätt icke bygger på ett snävare grundbegrepp än de utländska rättssystem där utvidgningen redan genomförts i praxis.

Beträffande innebörden av att musiken sker i förvärvsverksamhet har departementschefen uttalat, att förvärvsverksamheten bör föreligga hos arrangören. I anledning av vad i ett remissyttrande uttalats därom, att ersättningsrätten enligt förslaget skulle vara beroende av vem som formellt arrangerar framförandet, företaget eller de anställda, vill lagrådet understryka, att stadgandet icke kan kringgå exempelvis genom att ett industriföretag till sina anställda skänker den anläggning varigenom musiken utföres.

3 §.

Paragrafen avser uphovsmannens s. k. ideella rätt, omfattande bl. a. hans rätt att bli namngiven i förbindelse med verket. Att detta är en sida av själva uphovsrätten har ansetts ligga i sakens natur och därför icke särskilt angivits i lagtexten. Lagrådet ifrågasätter emellertid huruvida icke en antydan härom lämpligen borde upptagas i första stycket. Enligt dess lydelse i det remitterade förslaget skall, då exemplar av ett verk framställles eller verket göres tillgängligt för allmänheten, uphovsmannen angivas i överensstämmelse med vad god sed kräver. Det har anmärkts, att bestämmelsen i denna utformning syntes ålägga uphovsmannen själv att, då han framställer verket, signera detsamma i överensstämmelse med vad god sed kräver. Att här är fråga om en rätt, icke en plikt, för uphovsmannen har i föreliggande danska och norska texter uttryckts så, att han har

rätt till eller krav på att bli namngiven. Departementschefen har emellertid påpekat, att upphovsmannens skydd i förevarande del ej bör göras beroende av att han framställer särskilt krav att komma i åtnjutande därav. Med beaktande härav kan det av lagrådet önskade tillägget formuleras så, att upphovsmannen skall angivas, vare sig han påfordrar det eller ej.

Enligt förslaget skall upphovsmannen angivas i överensstämmelse med vad god sed kräver. Härmed åsyftas enligt motiveringen, att angivande skall ske i den omfattning och på det sätt god sed kräver. Lagrådet hemställer, att detta kommer till uttryck i lagtexten.

4 §.

Enligt första stycket har den som översatt eller bearbetat ett verk eller överfört det till annan litterär eller konstnärlig form upphovsrätt till verket i denna gestalt, men han äger icke förfoga däröver i strid mot upphovsrätten till originalverket. Lagrådet hemställer, att uttrycket »annan litterär eller konstnärlig form» jämkas till överensstämmelse med det i 2 § använda »annan litteratur- eller konst».

Med arter får tydligen i detta sammanhang förstås ej blott sådana huvudarter som skönlitteratur och musik utan även underarter därav, t. ex. roman, drama och opera.

I andra stycket talas om att någon i fri anslutning till ett verk skapat ett nytt och självständigt verk. Enligt motiveringen till 1 § ligger emellertid redan i verbet skapa, att verket uppfyller de krav på självständighet och originalitet som förutsätts för upphovsrätt. Då dessa krav här angivits särskilt, bör verbet skapa ej användas. Lagrådet hemställer, att ordet »skapat» ändras till »åstadkommit».

8 §.

För att medföra att ett verk blir att anse som offentliggjort eller utgivet skola de här angivna åtgärderna enligt förslaget företagas lagligen. Härmed avses att de skola ske med upphovsmannens samtycke eller med stöd av bestämmelse i 2 kap. Både i fall av sistnämnda slag, t. ex. då köpare av ett konstverk med stöd av 25 § visar verket offentligt, och i fall av samtycke kan emellertid åtgärden sägas ske lovligt. Lagrådet hemställer därför, att ordet »lovligt» användes i stället för det i sammanhanget mera svårförståeliga »lagligt».

I 8 § andra stycket talas om spridning »bland» allmänheten. I 2 § sista stycket har däremot valts uttrycket spridning »till» allmänheten, detta därför att upphovsmannens rätt principiellt beröres även om åtgärden avser ett enda exemplar. Då den teoretiska grunden är densamma i båda fallen, låt vara att spridning av ett enda exemplar knappast är praktisk i 8 §, hemställer lagrådet, att dess lydelse jämkas till överensstämmelse med 2 §.

9 §.

Med denna paragraf avses att från upphovsrättsligt skydd utesluta vissa hos stats- eller kommunalmyndighet upprättade handlingar. Handlingar

av detta slag äro, i den mån de förvaras hos myndighet, enligt 2 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen att beteckna som allmänna handlingar. Med avseende å allmänna handlingar anges i 2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen närmare vad som förstås med stats- eller kommunalmyndighet.

Förslaget anknuter ej till de sålunda givna definitionerna på myndighet utan inför i stället uttrycket »myndighet eller annat offentligt organ». I betänkandet (s. 168) förekommer en antydning om att stadgandet ansetts böra erhålla en generell avfattning med tanke på att lagen efter överenskommelse kunde komma att gälla i förhållande till främmande länder. Härigenom skulle författningar eller andra officiella handlingar, härrörande från sådant land, få fritt utgivis i Sverige. Möjligen har man med hänsyn härtill ansett mindre lämpligt att direkt hänvisa till närmare angivna svenska myndigheter.

Det kan dock knappast vara tillrådligt att av sådan anledning avstå från att ange de i stadgandet avsedda myndigheterna i överensstämmelse med tryckfrihetsförordningen. Kommittén har själv framhållit, att stadgandet främst vore av betydelse vid återgivning av svenska författningar samt av beslut och yttranden av svenska myndigheter. Det framgår också att kommittén ansett förslaget på denna punkt kunna föranleda tolkningssvårigheter. Det må erinras att i 43 § 1937 års lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar stats- och kommunalmyndigheter definitioner ha även tagits till ledning vid bestämmande av tillämpningsområdet för lagen den 13 mars 1942 med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.

Lagrådet hemställer med hänsyn till det anförda om sådan jämkning, att stadgandet göres tillämpligt på myndighet, som avses i 2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen. Detta synes kunna ske genom en hänvisning.

Den omständigheten, att tillämpningsområdet anges genom hänvisning till tryckfrihetsförordningens uppräknade av svenska myndigheter, torde icke utesluta att, om lagen får vidgad giltighet genom överenskommelse med annat land, stadgandet i viss utsträckning kan erhålla motsvarande tillämpning på verk av utländskt ursprung.

I övrigt må framhållas, att oberoende av den upphovsrättsliga regleringen hinder för återgivning av i lagrummet avsedda handlingar kan föreligga på annan grund, närmast sekretessbestämmelser i 1937 års lag.

Om vissa närliggande frågor yttrar sig lagrådet vid 24 §.

13 §.

Kommittén har beträffande tillämpningen av denna paragraf uttalat, att i de fall, då långtgående åtgärder för ändring av byggnad eller bruksföremål äro betingade av tekniska skäl eller nödvändiga för att objektet skall komma till ändamålsenlig användning, det icke kan undvikas att det konstnärliga inslaget får sättas i efterhand. Enligt departementschefens mening

bör stadgandet med hänsyn till praktiska skäl icke tolkas alltför restriktivt. Lagrådet, som icke har något att erinra mot lagrummet i och för sig, vill framhålla, att avvägningen mellan å ena sidan de praktiska och ekonomiska skäl, som kunna åberopas för att söka motivera en önskad ändring, och å andra sidan de konstnärliga värden, som till följd av ändringen måste uppoffras, i det särskilda fallet kan bliva förenad med avsevärda svårigheter och måste verkställas på sådant sätt att dylika värden av stort enskilt och allmänt intresse icke spolieras. Akademien för de fria konsterna har i sitt remissyttrande förklarat sig befara att upphovsmannens skydd till följd av förevarande stadgande kan bliva illusoriskt. En sådan fara måste otvivelaktigt ägnas uppmärksamhet vid tillämpning av lagrummet. Det är icke uteslutet, att de konstnärliga värdena stundom kunna anses väga tyngre än i och för sig påtagliga praktiska och ekonomiska fördelar.

15 §.

I andra stycket föreslås en ny regel om rätt att i tidning eller tidskrift avbilda offentliggjort konstverk i samband med redogörelse för dagshändelse. Enligt kommittéförslaget skulle denna nya rätt föreligga endast vid redogörelse för dagshändelse på konstens område. Kommittén ansåg sitt förslag i huvudsak täcka pressens behov. Under uttrycket dagshändelse på konstens område borde nämligen enligt kommitténs mening föras icke blott händelser som rent kulturellt berörde konstlivet — såsom då en utställning öppnades, en staty avtäcktes eller en konstnär beviljade en intervju — utan även andra händelser som hade anknytning till särskilda konstverk eller konstnärspersonligheter. Såsom dagshändelse på konstens område borde sålunda anses, att en konstnär tilldelades en utmärkelse eller firade en högtidsdag eller att ett konstverk såldes. Även en sådan händelse, som att ett konstverk förfalskats, utsatts för åverkan eller stulits, borde kunna räknas som en dagshändelse på konstens område i den mening varom nu vore fråga.

I remissyttrandena har kommitténs förslag i princip godtagits. Svenska tidningsutgivareföreningen har dock ifrågasatt, om rätten icke gjorts något för snäv. För att uppnå likhet med föreliggande förslag i de andra nordiska länderna ha i det remitterade förslaget orden »på konstens område» fått utgå. Om dessa ord borttagas, leder emellertid lagtexten närmast tanken på dagshändelser av helt annat slag. Bestämmelsen skulle kunna åberopas till stöd för fri användning av exempelvis teckningar, som i karikatyrens form eller på annat sätt åskådliggjort en politisk dagshändelse. Då pressen väsentligen sysslar med dagshändelser, skulle för övrigt en hänvisning till samband därmed knappast innefatta någon begränsning. Rätten att i tidning eller tidskrift avbilda offentliggjort konstverk skulle alltså bliva praktiskt taget obegränsad. Då det här gäller en nyhet i svensk lagstiftning samt någon motsvarande inskränkning i upphovsrätten icke finnes sig i Bernkonventionen eller veterligen i lagstiftning utanför Norden, bör man emellertid enligt lagrådets mening framgå med försiktighet och icke

utan grundligare förarbeten sträcka sig längre än kommittén föreslagit. Lagrådet hemställer därför, att orden »på konstens område» medtagas i lagtexten.

19 §.

Enligt gällande lag får utgiven dikt mångfaldigas i musikaliskt verk såsom text till notskriften. I förslaget heter det, att tonsatt dikt må »som text till det musikaliska verket återgivnas i noter». Ordet noter användes här icke i betydelsen nottecken utan i betydelsen av bok eller liknande med skrivna eller tryckta noter, nothäften, partitur, vissa visböcker m. m. Lagrådet hemställer om en omformulering till närmare anslutning med gällande lag, förslagsvis så att uttrycket »i noter» ersättes med »i samband med notskrift». En sådan formulering synes också i sak bättre överensstämma med förslagets mening. Det lär nämligen vara avsett att den som tonsatt en vers i en dikt, som består av flera verser, på sådant sätt att tonsättningen passar in även på var och en av de övriga verserna, äger rätt att i det musikaliska verket trycka dels den första versen i direkt anslutning till notskriften och dels de övriga verserna efteråt utan sådan anslutning.

20 §.

Beträffande utformningen av förevarande paragraf vill lagrådet till en början framhålla, att innebörden av uttrycket »framförandet» i första stycket kan vålla tveksamhet. Av motiveringen torde emellertid framgå, att härmed åsyftas att utgivna verk må framföras vid tillfälle, där framförande av sådana verk ej är det huvudsakliga. Lagrådet får hemställa, att stadgandet förtydligas i enlighet härmed.

Enligt det remitterade förslaget har i paragrafens andra stycke undantagits sceniskt verk eller filmverk, vilket däremot icke skett i första stycket. I ett par remissyttranden ha framställts yrkanden, att det ifrågasvarande undantaget måtte utsträckas till hela paragrafen. Enligt lagrådets mening ha starka skäl anförts för denna uppfattning. Framhållas må, att motsvarande stadgande i gällande lag endast medger att vid sådana tillfällen, som avses i första stycket, under vissa villkor få fritt framföras litterära eller musikaliska verk. Den enligt förslaget gjorda utvidgningen till jämväl sceniska verk och filmverk har ej närmare motiverats och synes ej heller påkallad. Av nu anförda skäl får lagrådet hemställa, att från paragrafens tillämpning generellt undantages sceniskt verk eller filmverk. Detta synes lämpligen kunna ske genom att ett stadgande av dylik innebörd fogas till paragrafen som ett tredje stycke, varvid andra stycket i motsvarande mån jämkas.

22 §.

I andra stycket av förevarande paragraf ha i det remitterade förslaget intagits bestämmelser om tvångslicensrätt för radio- eller televisionsföretag. Enligt de föreslagna reglerna skall dylikt företag under vissa närmare

angivna förutsättningar äga att i sina sändningar utnyttja skyddade verk utan upphovsmannens samtycke men mot skyldighet att till honom utgiva ersättning.

Frågan om införande av dylika tvångslicensbestämmelser har varit föremål för ingående behandling av kommittén (betänkandet s. 243—246). Därvid har lämnats en redogörelse för den internationella diskussionen om hithörande spörsmål samt för de från den svenska radions sida framförda önskemålen om införande av dylika tvångsbestämmelser till förmån för radioföretag. Därav framgår bland annat att bestämmelserna tidigare ansetts behövliga för att skydda radioföretagen mot överdrivna ersättningsanspråk från upphovsmännens sida. I senare framställningar har emellertid Sveriges radio som skäl för en tvångslicensordning icke längre anfört argument av ekonomisk natur utan i stället vissa olägenheter av administrativ art. Dessa föranleddes av lagens principiella krav att radion i förväg skall inhämta tillstånd till sändningarna av upphovsmännen.

Kommittén har som sin mening uttalat, att det knappast funnes skäl att bifalla de från radions sida framställda önskemålen. Ur principiell synpunkt vore det icke tilltalande att fråntaga upphovsmannen möjligheten att förbjuda radioutsändning — däri inbegripet även televisionsutsändning — av verket; han kunde äga beaktansvärda skäl härtill av såväl ekonomisk som ideell art.

Kommittén har även avvisat en från de nordiska radioföretagen framförd tanke på en begränsad tvångslicensrätt, som skulle få betydelse huvudsakligen i fråga om utföranden av musikaliska verk och uppläsning av litterära verk, och detta först sedan upphovsmännen avlidit. I samband därmed har kommittén framhållit, att de från radions sida påtalade svårigheterna att erhålla samtycke från upphovsmännen även gällde andra arrangörer än radioföretagen, vilka sistnämnda dock vore relativt väl utrustade administrativt och torde ha lättare än de flesta att etablera erforderliga kontakter med upphovsmän och deras rättsinnehavare.

Med hänsyn härtill och till vad som i samband med förekommande konventionsbestämmelser om tvångslicens anförts om att dessa borde tillämpas restriktivt har kommittén funnit sig icke böra i förslaget upptaga några regler i ämnet.

Av remissprotokollet framgår, att Sveriges radio i sitt yttrande över kommitténs betänkande återkommit till frågan och därvid framlagt ett något modifierat förslag, vilket efter remissbehandling avstyrkts av samtliga berörda intresseorganisationer.

Lagrådet anser ur principiella synpunkter betänkligt att vidtaga så betydande inskränkningar i upphovsrätten som ett tvångslicensförfarande alltid måste innebära och detta även i den modifierade form, som avses med det remitterade förslaget. Det är att märka att upphovsmannens anspråk att få bestämma om framförandet av sitt verk icke närmast är en ekonomisk angelägenhet utan sammanhänger med överväganden av ideell och personlig art. Enligt lagrådets mening kunna endast mycket starka skäl

åberopas för tvångsgränsningen på detta område och några sådana ha knappast blivit anförda. De administrativa olägenheter, som åberopats till stöd för en tvångslicensordning, synas lagrådet icke böra tillmätas avgörande betydelse vid bedömandet av denna principiellt betydelsefulla fråga. Av de redovisade remissyttrandena torde för övrigt framgå, att den erforderliga kontrollapparaten icke skall behöva bli alltför betungande, helst som upphovsmannaorganisationerna i viss utsträckning torde kunna medverka. Vad vidare angår hittillsvarande praxis på området synes densamma mot organisationernas bestridande svårligen kunna åberopas till stöd för lagstiftningsåtgärder. Det torde även böra uppmärksammas, att bestämmelser om tvångslicensförfarande till förmån för radio- eller televisionsföretag endast i ett par enstaka fall upptagits i utländsk lagstiftning.

På nu anförda skäl av i första hand principiell art ansluter sig lagrådet till uppfattningen, att regler om tvångslicens icke böra införas på nu ifrågasatt område. I enlighet härmed hemställer lagrådet, att andra stycket av förevarande paragraf måtte utgå. Härav föranledas följdändringar i 45, 46, 48 och 52 §§.

23 §.

Kommittén har framhållit (betänkandet s. 246), att upphovsmannens ensamrätt att till allmänheten sprida exemplar av litterära och musikaliska verk principiellt omfattar även offentlig uthyrning och utlåning av exemplaren. Upphovsmannen äger således i princip ett i upphovsrätten grundat anspråk på ersättning för sådan uthyrning och utlåning av utgivna verk.

Då det gäller ersättning till författare för utlåning av litterära verk vid de offentliga biblioteken, står valet mellan å ena sidan ett bibehållande av den nuvarande ordningen med gottgörelse till författarna från en särskild genom statsanslag bildad fond och å andra sidan införande av ett privaträttsligt ersättningssystem, tvångslicens. Kommittén har ansett sig böra av praktiska skäl förorda det förstnämnda alternativet, och förslaget har i denna del biträts av departementschefen.

Ehuru de föreslagna bestämmelserna måste sägas vara ur privaträttslig synpunkt egenartade och det, såsom kommittén jämväl framhållit, vore principiellt riktigtast att på området införa ett privaträttsligt ersättningssystem, finner lagrådet tillräckliga skäl icke föreligga att föreslå sådan ändring i förslaget, särskilt som yrkande därom icke under remissbehandlingen framförts från författarnas sida.

I lagförslaget 4 § första stycket fastslås, att upphovsrättsligt skydd föreligger även i fråga om översättningar, bearbetningar och liknande andrahandsverk. Det finnes icke något bärande skäl för att i fråga om ersättning för offentlig utlåning giva översättares och bearbetares upphovsrätt annat innehåll än den upphovsrätt som tillkommer författare till originalverk. Därest ett privaträttsligt ersättningssystem infördes genom ett stadgande av innehåll att upphovsman äger rätt till ersättning för sådan utlåning av exemplar, som enligt 23 § första stycket må ske utan upphovsmannens

lämna tillräckligt stöd för en tillämpning i den riktning som nyss angivits. Lagrådet förordar, att den avsedda inskränkningen i upphovsrätten förklaras gälla vad som muntligen eller skriftligen anföres inför myndighet eller i statlig eller kommunal representation eller vid offentlig sammankomst för överläggning om allmänna angelägenheter. Genom uttrycklig föreskrift bör därjämte sörjas för att utlåtanden och bevis m. m., som man ej velat helt frige, komma i åtnjutande av skydd i avsedd omfattning. Förslagsvis kunde detta ske genom en bestämmelse, att utlåtanden, såsom bevis återopade skrifter och dylikt må återgivas allenast i samband med redogörelse för mål eller ärende vari de förekommit och i den omfattning som betingas av ändamålet med redogörelsen. Liksom i förslaget skulle vidare stadgas, att upphovsman äger ensam utgiva samling av sina anföranden.

Lagrådet hemställer, att paragrafens lydelse jämkas i enlighet med vad ovan angivits.

Det bör framhållas, att i detta sammanhang endast är fråga om den upphovsrättsliga regleringen. Att ur denna synpunkt hinder i ett givet fall ej möter mot att återge innehållet i muntliga anföranden eller skriftliga handlingar utesluter ej att på annan grund hinder därför kan föreligga, såsom enligt sekretessbestämmelserna i 1937 års lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar eller för det fall att domstol eller åklagare enligt 5 kap. 4 § eller 23 kap. 10 § rättegångsbalken meddelat förbud mot uppenbarande av vad som muntligen förekommit vid domstolsförhandling inom stängda dörrar eller vid förhör under förundersökning i brottmål. — Det lär icke vara avsett att myndighet, som har att tillse huruvida ur sekretessynpunkt hinder möter att utlämna allmänna handlingar, tillika skall bevaka upphovsmans intresse enligt nu förevarande lag; detta intresse tillkommer det upphovsmannen att själv tillvarata.

26 §.

Lagrådet hemställer, att uttrycket »i överensstämmelse med vad god sed kräver» liksom i 3 § förtydligas till »i den omfattning och på det sätt god sed kräver».

27 §.

I 10 § tredje stycket konstverkslagen finnes intagen en bestämmelse om att porträttbild, som är utförd efter beställning, ej må efterbildas av konstnären eller hans rättsinnehavare utan tillstånd av beställaren eller, efter dennes död, av hans efterlevande make och arvingar. Beträffande denna bestämmelse har kommittén anfört, att det i regel torde vara förutsatt mellan parterna, att konstverket skall förbli unikt eller att i vart fall inga andra repliker skall framställas än de beställaren avsett. Skulle undantagsvis så icke vara fallet, bör emellertid enligt kommitténs mening gälla, att beställaren får skydda sina intressen genom uttryckligt förbehåll. Någon

motsvarighet till det nu berörda stadgandet har därför icke upptagits i kommitténs förslag.

Mot förslaget att slopa den nuvarande regeln och låta frågan lösas genom avtalstolkning har i ett par remissyttranden invänts, att en sådan tolkning ofta måste bli ytterst vansklig. Föredragande departementschefen har emellertid biträtt kommitténs mening och därvid anført, att den av kommittén förordade lösningen i alla normala fall torde leda till samma resultat som den nuvarande regeln. Enligt departementschefens mening har denna likväl företråde ur principiell synpunkt och är mer ändamålsenlig i de — visserligen sällsynt förekommande — fall, då det får antagas ha varit parternas avsikt att konstnären skulle behålla reproduktionsrätten.

Lagrådet delar de uttalade farhågorna för tolkningssvårigheter med den föreslagna lösningen av frågan. Även om det ligger i sakens natur att antalet förekommande fall alltid måste vara jämförelsevis ringa, är det likväl angeläget att bestämmelserna utformas så att tvister i möjligaste mån undvikas. Med denna utgångspunkt synes det naturligare att konstnären får förbehålla sig reproduktionsrätt än att av beställaren kräva uttryckligt förbehåll att konstverket skall förbli unikt, något som han säkerligen i de flesta fall utgår från såsom självklart. Med hänsyn till det anförda kunna de till stöd för förslaget åberopade synpunkterna enligt lagrådets mening icke utgöra tillräckliga skäl för en ändring av gällande rätt. Lagrådet får för den skull hemställa, att i förevarande paragraf intages en motsvarighet till det nuvarande stadgandet i konstverkslagen om beställares rätt med avseende å beställd porträttbild. Systematiskt synes detta lämpligen kunna ske genom att stadgandet i första styckets andra punkt, att överlåtelse av exemplar icke innefattar överlåtelse av upphovsrätt, flyttas till ett nytt andra stycke, vari jämväl upptages ett stadgande, att i fråga om beställd porträttbild äger upphovsmannen dock icke utöva sin rätt utan tillstånd av beställaren eller, efter dennes död, av hans efterlevande make och arvingar. Genom en sådan ändring skulle övergångsbestämmelsen i 70 § bli obehövlig.

I sista stycket av förevarande paragraf har stadgats, att vissa bestämmelser skola tillämpas allenast i den mån annat ej är eller må anses avtalat. Detta uttryckssätt har kritiserats i flera remissyttranden, varvid förordats slutordens förkortande till antingen »där ej annat må anses vara avtalat» eller »där ej annat avtalats». Kritiken synes lagrådet berättigad. Meningen är nämligen blott, att bestämmelserna skola vara dispositiva på samma sätt som andra dispositiva lagregler. Samma tankegång uttryckes i köplagens 1 § så, att i denna lag givna stadganden skola lända till efterrättelse, såvitt ej annat är uttryckligen överenskommet eller eljest må anses avtalat eller ock följer av handelsbruk eller annan sedvänja. Vill man ej uttrycka sig så omständligt och alltså sätta vad som uttryckligen överenskommits i motsats till vad som eljest må anses avtalat, lär det icke vara möjligt att såsom två sidoordnade led nämna vad som är avtalat och vad som må anses avtalat. Även vad som utan särskild avtalsföreskrift fram-

samtycke, skulle därigenom översättares och bearbetares berättigade krav på ersättning tillgodoses. Om emellertid det nuvarande ersättningssystemet bibehålles, bör enligt lagrådets mening i stället frågan om rätt till gottgörelse ur författarfonden för offentlig utlåning av översättningar och bearbetningar snarast möjligt regleras. Lagrådet vill i samband härmed erinra om att styrelsen för Sveriges författarfond, enligt vad som framgår av styrelsens förslag om anslag till fonden för budgetåret 1958/59, uppdragit riktlinjerna för hur ersättning till översättarna bör bestämmas och fördelas. Styrelsen synes således vara beredd att möta de organisatoriska problem, som kunna vara förenade med ett ersättningssystem, vilket även omfattar översättarna.

Jämväl det av ett antal läroboksförfattare under remissbehandlingen gjorda uttalandet att ersättning i vissa fall bör utgå för utlåning av läroböcker och dylikt vid undervisningsanstalter förtjänar beaktande. I fråga om dylik utlåning tarvas emellertid närmare utredning av spörsmålet i vad mån den är att anse såsom offentlig.

Den tilltänkta regleringen av frågan om ersättning till författare för uthyrning av böcker i bokbarer och liknande bör avse även översättare och bearbetare.

I första stycket av förevarande paragraf har beträffande noter till musikaliskt verk föreslagits en undantagsbestämmelse av innehåll att uthyrning därav till allmänheten icke får ske utan upphovsmannens samtycke. Med uttrycket »noter» avses här, enligt vad som framgår av remissprotokollet, nothäften och liknande notmaterial. Olika meningar ha yppats beträffande frågan om tonsättares ensamrätt även bör omfatta uthyrning av grammfonskivor, tonband och dylikt. Det synes antagligt att sådan uthyrning kommer att med tiden få alltmera ökad omfattning, och lagrådet finner i likhet med kommittén anledning saknas att i förevarande avseende göra skillnad mellan olika slags exemplar av musikverk. Det har uttalats farhågor för att den kundkrets, till vilken uthyrare av grammfonskivor och dylikt vänder sig, icke skulle, för det fall att tonsättarnas ensamrätt utsträcktes på nu angivet sätt, kunna få sina intressen tillräckligt tillgodosedda. Emellertid bör man enligt lagrådets mening kunna räkna med att avtal för tillgodoseende av nämnda intressen skola kunna träffas mellan uthyrarna och tonsättarnas organisationer. Under åberopande av vad nu anförts hemställer lagrådet, att i oförmälda undantagsbestämmelse uttrycket »noter till» utbytes mot »exemplar av». Härav föranledes en följdändring i 66 §.

24 §.

Förslagets 9 § avser att från upphovsrätt helt utesluta statliga och kommunala myndigheters beslut och yttranden. Ett i viss mån annat betraktelsesätt har ansetts motiverat beträffande anföranden som av parter, sökande eller andra hållas inför sådan myndighet, liksom beträffande vad som anföres i offentliga representationer. I fråga om sådana anföranden har upphovsrätt i och för sig ansetts kunna föreligga, försåvitt de över-

huvud äro av beskaffenhet att kunna betecknas som verk. Allmänna intressen ha dock ansetts betinga en sådan inskränkning i upphovsrätten, att dylika anföranden i regel skola få återgivas utan upphovsmans samtycke. I detta sammanhang är av betydelse, att anföranden av ifrågavarande slag ej sällan upptagas i myndighets protokoll eller eljest ingå i myndighets akt samt att de på detta sätt kunna utgöra allmänna handlingar i tryckfrihetsförordningens mening. Förevarande paragraf avser att från nu antydda utgångspunkter reglera vad i upphovsrättsligt hänseende skall gälla om dylika anföranden, vare sig de hållits muntligen eller enbart eller tillika föreligga i skrift. I samband härmed behandlas i paragrafen motsvarande spørsmål såvitt angår offentliga sammankomster för överläggning om allmänna angelägenheter. Rörande paragrafens avfattning är från lagrådets sida att framhålla följande.

Lagrådet har vid 9 § hemställt, att begreppet myndighet där bestämmes genom hänvisning till de i 2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen givna definitionerna på stats- och kommunalmyndigheter. Bifalles denna hemställan, bör detta tydligen återverka på förevarande paragraf, så att begreppet myndighet även här skall uppfattas i överensstämmelse med definitionerna i nämnda grundlagstadgande. Det synes icke erforderligt att detta särskilt kommer till uttryck i lagtexten.

Den föreslagna benämningen »offentliga representationer» motsvaras i tryckfrihetsförordningens definitioner av en kortfattad specificering av statliga och kommunala representationer, vilka därvid ingå bland övriga uppräknade stats- och kommunalmyndigheter. Att begreppet myndighet således enligt dessa definitioner är ett vidare begrepp än offentlig representation samt att i tryckfrihetsförordningen skiljes mellan statliga och kommunala representationer synes göra vissa jämkningar påkallade i förevarande paragraf. Sålunda böra lämpligen anföranden inför myndighet behandlas först samt därefter anföranden i »statlig eller kommunal representation». Införandet av sistnämnda uttryck torde innebära en förbättring även såtillvida, att man undgår att i samma mening använda ordet »offentliga» i två olika betydelser.

Som en gemensam beteckning på de anföranden av skilda slag som enligt paragrafen skola få återges utan upphovsmans samtycke användes i förslaget »muntliga och skriftliga förhandlingar». Man har ansett sig därigenom begränsa stadgandets räckvidd till att avse sådant som kunde sägas innebära en förhandling i inskränkt bemärkelse. På sådan grund har man förmenat, att det ej skulle vara tillåtet att fritt återgiva t. ex. böcker eller konstverk, som i rättegång åberopades som bevis, och än mindre vetenskapliga skrifter som ingåves till myndighet i ett befordringsärende. Även sakkunnigutlåtanden ha ansetts kunna falla utanför stadgandet; dock att det skulle vara medgivet att utan upphovsmans samtycke återgiva sådana i samband med en redogörelse för mål eller ärende, vari de förekommit.

Lagrådet kan icke finna, att »förhandlingar» i detta sammanhang är en lämplig beteckning. Ej heller eljest synes den föreslagna formuleringen

står såsom avsett måste nämligen anses vara avtalat och är alltså i lagens mening avtalat. Då detta torde stå klart utan längre förklaringar, hemställer lagrådet, att slutorden i 27 § förkortas till »i den mån ej annat avtalats».

28 §.

På skäl som framgå av vad under 27 § anförts hemställer lagrådet, att begynnelseorden i 28 § förkortas till »om ej annat avtalats».

29 §.

Enligt kommitténs förslag skulle ett avtal kunna jämkas om det ledde till uppenbar obillighet. Mot detta förslag, såsom det utlagts i motiven, har från förläggarrhåll invänts, att upphovsmän, som fått normal betalning för sina verk, icke borde kunna begära tilläggshonorar, hur stor den försålda upplagan av verket än bleve, liksom ingen komme på idén att de skulle betala igen något, om verket bleve ett ekonomiskt fiasko. I det till lagrådet remitterade förslaget har — med beaktande av den framförda kritiken — stadgandet utformats i närmare anslutning till andra liknande generalklausuler i nya lagar på förmögenhetsrättens område, bl. a. skuldebrevslagen och nyttjanderättslagen. Såsom förutsättning för jämkning har icke angivits att avtalet leder till uppenbar obillighet utan att tillämpning av avtalsvillkor är uppenbarligen otillbörlig.

Lagrådet, som anser att kritiken mot kommitténs förslag haft visst fog för sig, finner det vara en fördel, att stadgandet avfattats i närmare överensstämmelse med liknande generalklausuler i andra lagar. Erinras må, att 9 § lagen om rätt till arbetstagares uppfinningar på lagrådets hemställen avfattades i anslutning till motsvarande bestämmelser i 8 § lagen om skuldebrev och 3 kap. 43 § lagen om nyttjanderätt (prop. 1949 nr 101 s. 102 och 103). Emellertid vill lagrådet understryka, att stadgandet i upphovsrättslagen icke bör tillämpas så återhållsamt som skuldebrevslagens generalklausul. De sociala förutsättningarna i fråga om parternas ekonomiska jämnspelet äro nämligen olika. Under nuvarande förhållanden torde upphovsmannen vanligen vara den svagare parten, som behöver lagens skydd. Liksom den nyss angivna generalklausulen i nyttjanderättslagen i åtskilliga fall använts till hyresgästers skydd bör därför motsvarande stadgande i upphovsrättslagen tillämpas i sådan omfattning att upphovsmännen erhålla nödigt skydd.

30—40 §§.

I dessa paragrafer meddelas bestämmelser om överlåtelse av upphovsrätt i vissa särskilda avseenden, framför allt genom förlagsavtal. Under remissbehandlingen har ifrågasatts huruvida förlagsavtalet överhuvud borde upptagas till reglering. Enligt kommittéförslaget skulle bestämmelserna fått större betydelse genom att vissa av dem — bl. a. om förläggares utgivningsplikt och filmföretags inspektionsplikt — skulle vara tvingande. Enligt det

remitterade förslaget skola emellertid, såsom framgår av 27 § andra stycket, samtliga dessa bestämmelser vara dispositiva. Lagrådet, som finner de mot tvingande reglering åberopade skälen vara övertygande, anser en reglering genom dispositiva regler vara av värde. Att bestämmelserna i 30—40 §§ icke bliva tvingande gör det emellertid än mer angeläget att vid tillämpningen av 29 § iakttages vad lagrådet anfört under sistnämnda paragraf.

Den i 39 § upptagna bestämmelsen, att överlåtelse av rätt till inspelning på film omfattar rätt att genom filmen göra verket tillgängligt för allmänheten, avser främst att klargöra, att rätten in dubio omfattar jämväl visning i television. Då uttrycket »genom filmen» kan uppfattas såsom liktydigt med »på biograf», hemställer lagrådet, att avsikten klargöres genom att till orden »genom filmen» lägges »på biograf, i television eller annorledes».

43 §.

I fråga om alster av konsthantverk och konstindustri innebär kommitténs förslag en förlängning av skyddstiden från den i gällande lag bestämda tiden av tio år, räknat från offentliggörandet, till en tid av femtio år från upphovsmannens dödsår. Till stöd härför har kommittén anfört, att rätten att utnyttja produkter av konstslöjd i många fall kunde vara av betydande ekonomiskt och ideellt värde under lång tid. Mot förslaget har framförts skarp kritik av företrädare för näringslivet. Ej ens svenska slöjdföreningen, som dock även representerar upphovsmän på området, har tillstyrkt förslaget utan fastmer uttalat, att värdet av den kraftigt förlängda skyddstiden och den förändrade utgångspunkten för dess beräkning av olika skäl icke kunde anses på ifrågavarande område oomtvistligt. Departementschefen har emellertid ansett skäl knappast föreligga att, då fråga vore om alster av verklig konst, stadga kortare skyddstid än för konstverk i allmänhet. Därjämte har departementschefen framhållit, att i flera länder inom Bernunionen, bl. a. i grannländerna, sedan länge gällt femtioårig skyddstid även för hithörande produkter utan att man förmärkt några olägenheter härav.

Att förslaget skulle leda till betänkliga konsekvenser för näringslivet hävdas bestämt i en från justitiedepartementet till lagrådet för kännedom överlämnad skrift från kooperativa förbundet, Stockholms handelskammare, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges industriförbund och Sveriges köpmannaförbund.

Beträffande den föreliggande frågan om skyddstidens längd för alster av konsthantverk och konstindustri har någon mera ingående utredning icke redovisats i kommitténs betänkande. Förslaget synes icke så mycket grunda sig på några erfarenheter av att den nu gällande skyddstiden är för kort som mera på några önskemål om nordisk och internationell anknytning i förening med den formella svårigheten att draga en gräns mellan bruksföremål och andra konstverk.

Enligt lagrådets mening ha de överväganden, som sålunda torde varit vägledande för kommitténs förslag, fog för sig. A andra sidan kan icke för-

nekas, att konstnärliga bruksföremål förete beröringspunkter även med patent, mönster och modeller, alltså områden, där kortare skyddstider överlag gälla. Även åtskilliga rent praktiska skäl tala för kortare skyddstid och det torde vara ofrånkomligt att en lång skyddstid kan verka hindrande för vissa näringsidkare och även medföra olägenheter ur konsumentsynpunkt. Det kan för övrigt ifrågasättas, om icke en lång skyddstid understundom är till hinder även för de på området skapande konstnärerna själva.

Ur nu anförda synpunkter kunna vissa skäl tala för en kortare skyddstid för alster av konsthantverk och konstindustri. Emellertid torde det vara svårt att utan närmare utredning bortse från det förhållandet, att jämväl för dylika alster en femtioårig skyddstid gäller i de allra flesta länder. Även om i dylika fall upphovsrätten understundom kan vara något mera begränsad till sin omfattning, får dock utvecklingen anses ha gått i riktning mot en skyddstid av femtio år även för bruksföremål. Med hänsyn till önskvärdheten av såvitt möjligt enhetliga internationella bestämmelser beträffande en så viktig fråga som skyddstidens längd har lagrådet ansett sig icke kunna utan ytterligare utredning förorda annan lösning av detta spörsmål än kommittén föreslagit.

45, 46 och 48 §§.

Därest 22 § andra stycket, såsom lagrådet hemställt, kommer att utgå, böra de hänvisningar till nämnda stycke, som upptagas i 45, 46 och 48 §§, omformuleras så att de i stället avse 22 §. Därjämte torde vissa andra mindre jämkningar böra ske i de här givna paragrafhänvisningarna.

51 §.

I denna paragraf föreslås åtgärder huvudsakligen till skydd mot att äldre verk återges offentligt på ett sätt som kränker allmänna kulturintressen. Myndighet som Konungen bestämmer skall sålunda äga hos domstol utverka förbud mot dylikt återgivande. Enligt vad som framgår av 53, 55 och 59 §§ är avsett, att överträdelse av förbudet skall kunna föranleda straff och förverkandepåföljd. Brottet skall höra under allmänt åtal, men för åtal förutsättes angivelse av myndighet som nyss berörts. Det är avsett att åt svenska akademien, musikaliska akademien och akademien för de fria konsterna skall uppdragas att, var för sitt område, fungera såsom myndighet, om vilken här är fråga.

Angående behovet och lämpligheten av de föreslagna anordningarna kunna väl föreligga delade meningar. Särskilt erfarenheterna från Danmark, där skydd för äldre verk redan genomförts, tyda dock på att det föreslagna stadgandet skulle ha en uppgift att fylla. Obefogade ingripanden torde ej vara att befara i betraktande av övervakningsmyndighetens kompetens och de stränga förutsättningar som enligt ordalydelsen och motiven skola gälla för stadgandets tillämpning. Som ägnat att minska olägenheterna för dem, mot vilka förbud kunde ifrågakomma, framstår, att övervakningsmyndig-

heten tänkes skola ha att på begäran lämna förhandsbesked, huruvida ett tillämnat återgivande kommer att föranleda förbudstalan från myndighetens sida.

Lagrådet har under dessa omständigheter intet att erinra mot att bestämmelser i ämnet upptagas i lagen. I fråga om det närmare utformandet av bestämmelserna vill emellertid lagrådet förordna vissa ändringar.

Med de föreslagna anordningarna synes kriminaliseringen närmast framstå som påföljd för att en viss person, svaranden i förbudsprocessen, brutit mot ett enbart för honom gällande förbud. Även om liknande straffbestämmelser kunna uppletas inom andra rättsområden, anser lagrådet för nu ifrågavarande fall vite vara att föredraga framför straff. I 51 § bör därför tilläggas, att domstol äger vid vite meddela förbud.

Då akademierna räknats som myndighet, blir uppenbarligen 20 § promulgationslagen till rättegångsbalken tillämplig å förbudsprocessen. Detta innebär — om ej annan bestämmelse meddelas — bl. a., att det ankommer på riksåklagaren att å det allmännas vägnar besluta om fullföljd av talan i målet till högsta domstolen. Det torde vara tydligt, att akademierna för sin talan i underrätt och hovrätt behöva anlita biträde av lämplig tjänsteman eller advokat. Med stöd av 15 kap. 3 § rättegångsbalken bör vid behov interimistiskt förbud kunna utverkas redan i början av rättegången.

Vite bör bestämmas i pengar. Om det ifrågakommer att begära utdömande av försuttet vite, förutsätter lagrådet, att akademien bör hemställa hos åklagare att föra talan därom. Bestämmelserna i 18 § promulgationslagen till rättegångsbalken bli i sådant fall tillämpliga. I samband med utdömande av vite bör rätten äga förordna om förverkande. Det kan tänkas att i detta hänseende föreskrifterna i 17 § nyssnämnda lag få betydelse.

Vad närmare beträffar frågan om förverkande upptar förslaget — som enligt vad redan angivits utgår från att överträdelse av förbud skall vara belagt med straff — i 55 §, gemensamt för sådan överträdelse och andra förfaranden i strid mot lagen, vissa bestämmelser för att förebygga att egendom i fortsättningen användes i strid mot lagen. Den talan som med stöd därav föres skall enligt 59 § tredje stycket anses som talan om förverkande, såvitt det gäller överträdelse av förbud enligt 51 §, men eljest som talan om enskilt anspråk.

Lagrådet finner det ur olika synpunkter vara att föredraga att de påföljder, som sålunda hänföra sig till överträdelse av förbud enligt 51 § och som till skillnad mot övriga i 55 § berörda åtgärder ansetts ha karaktär av förverkande, utbrytas till särskild behandling i anslutning till bestämmelserna i 51 §. Då lagrådet har för avsikt att föreslå att de i 52 § av förslaget upptagna bestämmelserna skola utgå, räknar lagrådet med att under sistnämnda paragraf i stället kunna upptagas ifrågavarande föreskrifter om förverkande. Dessa bestämmelser kunde i ett första stycke innehålla till en början, att i samband med utdömande av vite rätten äger efter vad som finnes skäligt föreskriva åtgärder för att förebygga missbruk av exemplar som avses med förbud enligt 51 § så ock av föremål som kan användas en-

dast för framställning därav. Vidare borde stadgas dels att sådan föreskrift må avse, att egendomen skall förstöras eller på visst sätt ändras, dels — i ett andra stycke — att påföljden ej skall gälla mot den som i god tro förvärvat egendomen eller rätt därtill. För att möjliggöra beslag borde slutligen i detta sammanhang även föreskrivas, att egendom, som avses i första stycket av den nya förverkandeparagrafen, må i avbidan på föreskrift som där sägs tagas i beslag.

Till de ändringar, som härav påkallas i 53, 55, 59 och 63 §§, återkommer lagrådet i det följande.

52 §.

Under denna paragraf föreslås inrättande av en särskild skiljenämnd för avgörande av tvister rörande vissa ersättningar, nämligen ersättning till upphovsman, då verk utnyttjas i skolböcker och dylikt, dikt användes i sångtext eller konstverk återges i populärvetenskaplig framställning, vidare ersättning till grammofonfabrikanter och utövande konstnärer, då grammofonmusik spelas i radio eller television, samt ersättning vid sådan utsändning i radio eller television, som enligt 22 § andra stycket sker utan upphovsmans samtycke. Liknande uppgifter skulle tillkomma nämnden enligt 16 § förslaget till lag om rätt till fotografisk bild. Av ifrågavarande grupper skulle ett par bortfalla, om lagrådets hemställan vid 22 § och en motsvarande hemställan vid 9 § fotografirättslagen godtages.

Mot kommitténs förslag i denna del ha under remissbehandlingen Stockholms rådhusrätt och socialstyrelsen framställt vägande erinringar. En kritisk inställning framträder jämväl i advokatsamfundets yttrande. Ehuru kritiken delvis beaktats, föreligga enligt lagrådets mening avgörande betänkligheter även mot det nu framlagda förslaget.

Visserligen gäller i åtskilliga fall, att tvist enligt lag eller författning skall omedelbart prövas av skiljemän. Vanligen torde emellertid härvid den som ej godtar avgörandet äga draga tvisten under domstols prövning. Enligt förevarande stadgande åter skulle skiljenämnden vara ensam behörig att upptaga tvist varom i lagrummet är fråga; allmän domstol skulle ej ens om båda parterna önskade det vara behörig att taga befattning med tvisten. Nämnden, som förutsättes vara permanent, skulle, såvitt nu kan bedömas, komma att sakna de möjligheter till bevisupptagning som eljest stå domstolarna till buds.

Till den svaghet som detta innebär kommer, att i detta fall det överhuvud är ovisst, om nämnden skulle fylla något nämnvärt praktiskt behov. Kommittén har framhållit (betänkandet s. 411), att berörda organisationer kunna förutsättas kollektivt avtala om vissa taxor och tariffer till ledning för ersättningens bestämmande i olika hänseenden och att därför uppgörelse i godo torde komma att träffas i det stora flertalet särskilda fall. Som motiv för nämndens inrättande anföres emellertid, att vare sig förhandlingar äga rum mellan parterna personligen eller mellan organisationerna risk finnes att uppgörelse ej kommer till stånd. För sådant fall borde man finna så

enkla och kostnadsbesparande former som möjligt. Inför den föreslagna nämnden kunde förfarandet i enkla fall inskränkas till en kortare skriftväxling.

Enligt lagrådets mening kan dock icke tagas för givet, att i de tvistiga fallen vanlig domstolsprövning överlag kan undvaras. Även i den allmänna processen finnes för de enkla fallen möjlighet att snabbt avgöra målen i enkla former (jfr t. ex. 42 kap. 20 § andra stycket samt 17 och 18 §§ rättegångsbalken). För det fall, att prövningen väsentligen skulle inskränka sig till fastställande av ersättningens belopp, må erinras, att det visserligen tidigare förekom att domstolarna hänsköto uppskattningsfrågor till gode män men att numera allmänt torde anses att även uppskattningsfrågor böra ankomma på domstolen.

Under hänvisning till det anförda kan lagrådet icke finna att tillräckliga skäl förebragts för inrättande av den särskilda nämnden. Däremot vill lagrådet föreslå, att tvister av detta slag skola upptagas av Stockholms rådhusrätt som första domstol. Bestämmelse därom kan införas i 58 §, var emot föreskrifterna i denna paragraf böra utgå; där kunna i stället intagas föreskrifter om förverkande m. m. vid överträdelse av förbud enligt 51 § på sätt lagrådet vid nämnda paragraf föreslagit.

Lagrådet erinrar, att därest i denna paragraf i en eller annan form likväl upptagas bestämmelser om skiljenämnd, bifall till lagrådets hemställan vid 22 § föranleder, att hänvisningen till 22 § andra stycket utgår.

53 §.

Av lagrådets hemställan vid 51 § betingas den ändringen i 53 §, att straffbestämmelsen ej göres tillämplig på åtgärd som strider mot förbud enligt 51 §.

55 §.

Lagrådet har vid 51 § hemställt, att ur 55 § utbrytes vad som hänför sig till förverkandepåföljder för överträdelse av förbud enligt 51 §; enligt vad lagrådet förutsatt kunde bestämmelser därom meddelas i 52 §. Vad 55 § i övrigt innehåller avser icke förverkande; i fråga om talan som föres med stöd av 55 § skall enligt 59 § tredje stycket gälla vad i allmänhet är stadgat om enskilt anspråk. Det vore under dessa förhållanden icke tillfredsställande, om lagrummet bibehölles i sin föreslagna avfattning, vilken otvivelaktigt tyder på att fråga skulle vara om förverkandepåföljder. Lagrådet ifrågasätter, huruvida ej avfattningen kunde ske i nära anslutning till de motsvarande bestämmelser, som återfinnas i 19 § 3 mom. patentförordningen. I enlighet härmed kunde lämpligen till en början förordnas, att den som vidtager åtgärd som innebär intrång eller överträdelse varom i 53 § sägs är pliktig att, såvitt det finnes skäligt, mot lösen avstå egendom med avseende å vilken intrång eller överträdelse föreligger till upphovsmannen eller hans rättsinnehavare. Vidare kunde stadgas, att på yrkande av den

ne äger ock rätten efter vad som finnes skäligt föreskriva, att sådan egendom skall förstöras eller på visst sätt ändras eller att andra åtgärder skola vidtagas därmed för att förebygga missbruk. Andra stycket i förslaget kunde därefter bibehållas oförändrat.

Såsom egendom med avseende å vilken intrång eller överträdelse föreligger äro att anse ej blott olovligen mångfaldigade exemplar av verket utan även trycksats, kliché, form eller annat hjälpmedel som kan användas endast för framställning därav och detta även om hjälpmedlet framställts lovligen.

Lagrådet förutsätter, att bestämmelsen även med den av lagrådet föreslagna omformuleringen tillämpas i enlighet med de riktlinjer kommittén angivit.

56 §.

Av den formella omarbetning, som ifrågasatts beträffande 55 §, torde påkallas viss formell jämkning i denna paragraf, t. ex. så, att rätten förklaras äga, utan hinder av vad i 55 § är stadgat, om det med hänsyn till det konstnärliga eller ekonomiska värdet hos exemplar av verk eller övriga omständigheter finnes skäligt, på därom framställt yrkande meddela tillstånd att exemplaret mot särskild ersättning till upphovsmannen eller hans rättsinnehavare göres tillgängligt för allmänheten eller eljest användes för avsett ändamål.

Det må erinras, att stadgandet har en viss motsvarighet i 21 § 1 mom. patentförordningen.

58 §.

Enligt vad lagrådet förordat vid 52 § samt med beaktande av den hemställan, som gjorts vid 22 §, finner lagrådet, att i denna paragraf som en andra punkt bör tilläggas, att samma lag vare i mål om ersättning som avses i 14 § andra stycket, 16 §, 19 § första stycket eller 47 §.

59 §.

Uppräkningen i andra styckets första punkt torde — på sätt genom lag den 12 december 1958 skett med en liknande uppräkning i 20 kap. 13 § rättegångsbalken — böra jämkas med hänsyn till nya ärvdabalkens införande. Lagrådet hemställer om sådan ändring att uppräknigen, förutom efterlevande make, skyldeman i rätt upp- och nedstigande led eller syskon, kommer att avse den som på grund av adoption står i motsvarande förhållande till upphovsmannen.

I enlighet med lagrådets hemställan vid 51 och 53 §§ bör sista punkten i andra stycket utgå. Av samma skäl och i anslutning till den förordade omarbetningen av 55 § bör tredje stycket utgå.

Vidkommande beslämmelserna i fjärde stycket om beslag bör, såsom lagrådet vid 51 § framhållit, särskilt stadgande meddelas om beslag av egendom som kan drabbas av förverkandepåföljd vid överträdelse av för-

bud enligt 51 §. Lagrådet har förutsatt, att detta stadgande skulle upptagas i 52 §, som även i övrigt skulle erhålla helt ändrat innehåll. Det återstår då att taga ståndpunkt till frågan, om beslag bör medges för säkerställande av upphovsmans talan enligt 55 §.

Sådan talan avser enligt förslaget ej förverkande. Ätminstone efter orden kan den ej heller sägas angå återbekommande av föremål som avhänts upphovsmannen genom brott. Förutsättningar för tillämpning av 27 kap. 1 § rättegångsbalken skulle då ej föreligga. I detta läge torde man, såsom antytts i förarbetena till nämnda balk (jfr SOU 1938: 44 s. 278), såvitt ej särskild bestämmelse meddelas, vara hänvisad att även i brottmål anlita handräckning enligt 15 kap. 3 § rättegångsbalken, eventuellt motsvarande bestämmelser i 8 kap. utsködningslagen. Särskilt som det framhållits såsom önskvärt och antagligt, att i mål av förevarande slag förlikning i stor utsträckning träffas mellan enskilda parter, kan det förefalla tveksamt, om en särbestämmelse angående beslag här skall vara påkallad för säkerställande av ett enskilt anspråk. Under antagande, att talan om enskilt anspråk för upphovsmannen ofta kommer att föras av åklagaren i samband med ansvarstalan samt att det härvid även för åklagaren kan vara en lättnad, om beslag må anlitas i stället för handräckning, vill lagrådet dock icke motsätta sig att sista stycket i 59 § bibehålles oförändrat. Som kommittén framhållit (betänkandet s. 443) gäller stadgandet endast för brottmål, ej när talan föres i den för tvistemål stadgade ordningen.

63 §.

Bifall till lagrådets hemställan vid 51 § föranleder hänvisning till 6 kap. i stället för 7 kap.

64 §.

I denna paragraf föreslås upphävande av bl. a. lagen den 14 december 1956 om skydd för vissa kartor och lagen den 1 mars 1957 om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk. Några övergångsbestämmelser härutinnan ha ej föreslagits.

Enligt övergångsbestämmelserna till 1956 års lag om skydd för vissa kartor gäller att lagen äger tillämpning jämväl å karta, som upprättats dessförinnan. Från denna huvudregel ha emellertid stadgats två undantag. Sålunda må redan framställda exemplar fritt spridas av karta, som mångfaldigats före lagens ikraftträdande. Vidare fingo äldre klichéer m. m. fritt användas till utgången av år 1957 och exemplar, som framställts med stöd härav, må fritt spridas.

Det synes uppenbart, att exemplar som avses med det förstnämnda undantaget få spridas jämväl efter ikraftträdandet av upphovsrättslagen. Ifrågavarande fall omfattas givetvis av bestämmelserna i 66 §. Vad beträffar de i det andra undantaget till kartlagen avsedda klichéerna m. m. innebär även den nya lagen, att dessa ej få användas. I 67 § anges visserligen att dylika föremål, som framställts med stöd av äldre lag, få fritt användas

till utgången av år 1962. Det synes emellertid klart, att medgivandet ej avser klichéer m. m. vilka, såsom de förevarande, visserligen framställts med stöd av äldre lag, men vilkas användande sedermera blivit otillåtet.

Några särskilda övergångsbestämmelser beträffande de båda undantagen i kartlagen synas sålunda icke påkallade i nu förevarande sammanhang.

I 1957 års lag om tillfällig förlängning av skyddstiden för litterära och musikaliska verk har i slutet av första stycket stadgats, att vad där sagts ej skall medföra förlängning av den skyddstid som anges i 32 § 1) författarlagen.

Sistnämnda stadgande är en övergångsbestämmelse till författarlagen, som undantar vissa äldre verk från lagens bestämmelser om 30-årig skyddstid. Av intresse är här andra punkten, vilken stadgar att skyddstid för verk, utgivet före den 1 januari 1920, skall vara 50 år från författarens dödsår. Efter förlängningslagens ordalydelse skulle även sådan 50-årig skyddstid förlängas i fall, då den utgår under tiden 1942—1961. Detta är emellertid icke meningen och hithörande fall ha därför undantagits.

I den nya lagen, som ej knyter någon verkan till det faktum att skyddstid utlöper under viss period, behövs ej motsvarighet till stadgandet i fråga.

65 §.

På skäl som angivits vid 43 § anser sig lagrådet kunna — om ock med tvekan — biträda förslaget i vad det avser alster av konsthantverk och konstindustri.

66 §.

Under förutsättning att den av lagrådet föreslagna ändringen i 23 § vidtages vill lagrådet förorda, att 66 § gives den av kommittén föreslagna lydelsen.

70 §.

Iakttages lagrådets hemställan vid 27 §, kan övergångsbestämmelsen i 70 § utgå.

71 §.

Iakttages vad lagrådet vid 27 och 70 §§ hemställt, skulle denna paragraf bli 70 §.

Förslaget till lag om rätt till fotografisk bild.

Lagrådet hemställer, att rubriken förenklas till fotografirättslag.

1 §.

Den i lagen reglerade rätten tillkommer enligt 1 § den som framställt en fotografisk bild. För skydd förutsättes emellertid icke att en färdig bild

framkallats utan blott att en bild tagits med fotografiapparaten. Föremål för skydd är alltså redan fotograferingens första (på negativet upptagna) konkreta produkt, varur de färdiga (positiva) bilderna kunna framkallas. Den färdiga bilden är ur rättslig synpunkt icke den egentliga fotografiska bilden utan ett mångfaldigt exemplar därav. Med denna terminologi, som överensstämmer med gällande lags, har det ansetts obehövt att bibehålla ett i lagen nu upptaget stadgande, enligt vilket till fotografi jämväl hänföres annat, fotografi liknande förfarande. Detta stadgande upptogs nämligen i lagen för att vinna formell överensstämmelse med en bestämmelse i Bernkonventionen, varmed åsyftades fotomekaniska förfaranden för framställning av färdiga bilder. Sådana bilder åtnjuta emellertid, särskilt stadgande förutan, skydd såsom mångfaldigade exemplar av den ursprungliga fotografiska bilden.

Den valda terminologin synes kunna godtagas därför att den överensstämmer med gällande lags och blivit hävdvunnen bland yrkesfotografer. Emellertid är lagen, enligt departementschefens uttalande till remissprotokollet, tillämplig också på sådan upptagning av »bild» på elektromagnetiska band, som inom televisionen väntas få användning vid sidan av upptagning på film. Då inga bilder kunna ses på sådana band, kunna de svårigen utan särskilt stöd i lag jämsättas med fotografisk bild. Ett dylikt stöd kunde vinnas genom att, i viss anslutning till gällande lag, med fotografi likställa därmed jämförligt förfarande.

På nu anförda skäl hemställer lagrådet, att till paragrafen lägges ett andra stycke, enligt vilket som fotografisk bild anses även vad som framställles genom ett med fotografi jämförligt förfarande.

2 §.

På skäl som anförts vid 3 § i förslaget till lag om upphovsrätt hemställles, att till bestämmelsen om att fotografen skall angivas lägges »vare sig han påfordrar det eller ej» samt att uttrycket »i överensstämmelse med vad god sed kräver» ändras till »i den omfattning och på det sätt god sed kräver».

Andra styckets formulering synes böra jämkas för att komma i överensstämmelse med den eljest använda terminologin i lagen. Den som framställer en fotografisk bild kallas i lagen fotograf, låt vara att uttrycklig bestämmelse därom i 1 § ansetts obehövt. I 2 § första stycket talas däremot om att exemplar av fotografisk bild framställles. Fotografen bör därför icke kallas framställaren i 2 § andra stycket. Lagrådet hemställer att, till undvikande härav, uttrycket »framställarens anseende som fotograf» ändras till »fotografens anseende som framställare av bilden».

3 §.

Paragrafen motsvarar 7 § första stycket i förslaget till lag om upphovsrätt. För att uppnå överensstämmelse med det där använda uttryckssättet hemställles om sådan ändring av 3 §:s lydelse, att såsom fotograf anses, där

ej annat visas, den vars namn, firma eller allmänt kända signatur på sedvanligt sätt utsättes på exemplar av bilden eller angives då denna visas offentligt.

4 §.

På skäl som anförts vid 8 § i förslaget till lag om upphovsrätt hemställs, att ordet »lagligen» ändras till »lovligen».

Angående innebörden av att en fotografisk bild utgivits torde — utan särskilt stadgande — 8 § andra stycket i förslaget till lag om upphovsrätt få anses äga motsvarande tillämpning.

7—9 §§.

Då 9 § motsvarar 22 § andra stycket i förslaget till lag om upphovsrätt och sistnämnda lagrum enligt lagrådets mening bör utgå, hemställer lagrådet, att jämväl 9 § i förevarande förslag får utgå. Härav föranledes en följdändring i 16 §.

Lämpligt synes vara, att de båda styckena i det remitterade förslagets 7 § få, såsom kommittén föreslagit, utgöra var sin paragraf. I så fall skulle det remitterade förslagets 8 § bli 9 § och paragrafordningen i övrigt kunna bibehållas oförändrad.

13 §.

Lagrådet hemställer om samma ändring som i 2 § första stycket.

16 §.

På skäl som angivits vid 52 § i förslaget till lag om upphovsrätt hemställer lagrådet, att stadgandet i denna paragraf utbytes mot en bestämmelse i 21 § om Stockholms rådshusrätt som exklusivt forum. I följd härav måste de följande paragrafernas numrering ändras.

Iakttages icke vad nyss hemställts, bör hänvisningen till 9 § — på skäl som där angivits — utgå.

17 §.

Kommer i enlighet med lagrådets hemställan 16 § i det remitterade förslaget att utgå, skulle denna paragraf bli 16 §, varav föranledes en följdändring i nästföljande paragraf.

18 §.

I motsats till förslaget till lag om upphovsrätt, i vars 2 § upphovsmannen tillerkänts uteslutande rätt att göra verket tillgängligt för allmänheten, stadgar förslaget till lag om rätt till fotografisk bild icke någon motsvarande ensamrätt till spridning av fotografisk bild. Meningen är emellertid att åstadkomma praktiskt taget samma skydd genom att i 17 § stadga straff för olovlig spridning och i 18 § rätt för fotografen eller dennes rättsinnehavare till ersättning för intrång varom i 17 § sägs. Det avviker från lagens vanliga terminologi att tala om intrång utan att först lagfästa den rätt vari

intrång skulle ske. Praktiska skäl kunna dock åberopas för att här göra en sådan avvikelse, och samma metod har så till vida kommit till användning i förslaget till lag om upphovsrätt att den i 54 § stadgade ersättningsrätten avser även det först i straffbestämmelsen i 53 § andra stycket omnämnda fallet. Emellertid stadgas i 17 § av förslaget till lag om rätt till fotografisk bild straff dels för intrång i den till bilden jämlikt denna lag knutna rätten dels för utbudande till försäljning eller annan spridning till allmänheten av exemplar av bilden. Ersättningsrätten enligt 18 § skall omfatta båda fallen, men detta framgår ej klart, då där talas om åtgärd som innebär intrång varom i 17 § sägs. Lagrådet hemställer därför att — i viss anslutning till uttryckssättet i 54 § i förslaget till lag om upphovsrätt — lydelsen av 18 § i förslaget till lag om rätt till fotografisk bild förtydligas genom att där tala om åtgärd, som innebär intrång eller överträdelse varom i 17 § sägs.

Iakttagas vad lagrådet vid 16 § hemställt, skulle förevarande paragraf bli 17 § och hänvisningen komma att avse 16 §.

19 §.

Lagrrådet hemställer, att första stycket i denna paragraf — vilken med iakttagande av vad lagrådet vid 16 § anfört skulle bli 18 § — omformuleras i enlighet med lagrådets förslag vid 55 § i förslaget till lag om upphovsrätt. Den som vidtager åtgärd som innebär intrång eller överträdelse varom i 16 § sägs bör alltså förklaras pliktig att, såvitt det finnes skäligt, mot lösen avstå egendom med avseende å vilken intrång eller överträdelse föreligger till fotografen eller hans rättsinnehavare. På yrkande av denne bör rätten ock äga efter vad som finnes skäligt föreskriva, att sådan egendom skall förstöras eller på visst sätt ändras eller att andra åtgärder skola vidtagas därmed för att förebygga missbruk.

Hänvisningarna i remitterade förslagets 20 och 22 §§ få jämkas efter den av lagrådet förordade omparagraferingen.

20 §.

Med iakttagande av vad lagrådet anfört vid 16 § bör denna paragraf bli 19 § och hänvisningen till näst föregående paragraf avse 18 §. Vidare hemställer lagrådet, att paragrafen omformuleras i överensstämmelse med vad lagrådet föreslagit vid 56 § i förslaget till lag om upphovsrätt. Paragrafen bör alltså inledas med orden »Utan hinder av vad i 18 § är stadgat», ordet »exemplaret» första gången det förekommer ändras till »exemplar av bild» samt orden »på därom framställt yrkande» tilläggas framför »meddela tillstånd».

21 §.

I enlighet med vad som anförts vid 16 § hemställer lagrådet, att till denna paragraf, som torde bli 20 §, lägges en andra punkt, enligt vilken vad som sägs i första punkten skall gälla även i mål om ersättning som avses i förslagets 7 §, med lagrådets numrering 7 eller 8 §.

22 §.

I enlighet med vad som anförts vid 16 § torde denna paragraf bli 21 §.

På skäl som angivits vid 59 § i förslaget till lag om upphovsrätt hemställer lagrådet, att paragrafens andra stycke får utgå.

Hänvisningen i tredje stycket till 19 § bör efter den av lagrådet föreslagna omparagraferingen avse 18 §.

Enligt 59 § i förslaget till lag om upphovsrätt må överträdelse av stadgandet i 3 §, som rör upphovsmannens ideella rätt, städse beivras av efterlevande make, skyldeman i rätt upp- och nedstigande led, adoptant, adoptivbarn eller syskon. Något motsvarande stadgande har icke meddelats om den ideella rätten enligt 2 § i förslaget om rätt till fotografisk bild. Detta sammanhänger med att enligt 3 § tredje stycket i förslaget till lag om upphovsrätt, vilket lagrum saknar motsvarighet i förslaget till lag om rätt till fotografisk bild, upphovsmannens ideella rätt har en rent personlig karaktär samt att därför särskilda regler om rättens övergång vid dödsfall ansetts erforderliga beträffande upphovsmän men ej beträffande fotografer. Såsom i remissprotokollet framhållits torde det utan särskilt stadgande vara tydligt, att fotografens rätt vid hans död övergår på hans dödsbodelägare. Lagrådet vill understryka, att dessa kunna beivra även överträdelser av den ideella rätten.

23 §.

Lagrådet hemställer, att de båda styckena — i överensstämmelse med 60 och 62 §§ i förslaget till lag om upphovsrätt — få utgöra var sin paragraf. Med iakttagande av vad vid 16 § anförts skulle då första stycket bli 22 § och andra stycket 23 §.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 9 och 11 §§ lagen den 29 maj 1931 (nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens.

Förslaget föranleder ingen erinran från lagrådets sida.

Ur protokollet:

Clas Amilon

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet i Stockholm den 13 november 1959.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDEŃ, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Lindell, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 18 juni 1959 avgivna utlåtande över de den 9 januari 1959 till lagrådet remitterade förslagen till

- 1) lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk;
- 2) lag om rätt till fotografisk bild; samt
- 3) lag angående ändrad lydelse av 9 och 11 §§ lagen den 29 maj 1931 (nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens.

Föredraganden anför följande.

Efter beslutet om remiss till lagrådet av ifrågavarande lagförslag har ytterligare ett antal skrifter i lagstiftningsärendet inkommit från vissa organisationer och företag. Bland dessa märkes en den 28 maj 1959 dagtecknad skrift från kooperativa förbundet, Stockholms handelskammare, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges industriförbund och Sveriges köpmannaförbund (omförmäld i lagrådets utlåtande under 43 § i förslaget till lag om upphovsrätt) samt en den 20 oktober 1959 dagtecknad skrift från svenska slöjdföreningens arbetsutskott. De nämnda båda skrifterna avser frågan om skyddstiden för alster av konsthantverk och konstindustri. I syfte att få denna fråga ytterligare belyst har yttrande över de båda skrifterna inhämtats från kommerskollegium.

Förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Lagrådet har föreslagit att lagens rubrik förkortas till upphovsrättslag. Särskilt med hänsyn till att ordet upphovsrätt är en nybildning synes det föreslagna uttrycket dock knappast tillräckligt tydligt ange lagens huvudsakliga tillämpningsområde. Jag förordar därför att den i det remitterade förslaget upptagna rubriken bibehålles.

Beträffande regeln i 3 § första stycket om upphovsmannens rätt att bli namngiven har lagrådet hemställt, att det i lagtexten måtte komma till ut-

tryck att angivandet, såsom åsyftat är, skall ske, vare sig upphovsmannen påfordrar det eller ej. Ett så avfattat stadgande kan emellertid möjligen läsas som om det förelåge en ovillkorlig skyldighet att ange upphovsmannen. Såsom jag anfört vid remissen till lagrådet är detta icke fallet; om upphovsmannen vill vara anonym, skall han icke anges. Vad som åsyftas torde tillräckligt tydligt komma till uttryck genom hänvisningen till vad god sed kräver. Stadgandet synes därför i denna del böra bibehållas i den lydelse som upptagits i det remitterade förslaget.

Rörande stadgandet i 20 § om rätt att i vissa fall framföra verk offentligt har lagrådet bl. a. förordat, att det i andra stycket upptagna undantaget för sceniskt verk och filmverk utsträcker till hela paragrafen. Enligt min mening kan det emellertid knappast anses lämpligt att uppställa sådant undantag beträffande de i första punkten av första stycket nämnda fallen av framförande vid gudstjänst eller undervisning; beträffande dessa torde frågan för övrigt vara av mycket liten praktisk betydelse. Däremot kan föreliggande skäl att låta undantaget avse övriga i första stycket nämnda fall. Paragrafen torde böra omarbetas i enlighet härmed.

Lagrådet har avstyrkt de i 22 § andra stycket upptagna bestämmelserna om rätt för svenskt radioföretag, som erhållit tillstånd av upphovsmannaorganisation att sända medlemmarnas verk, att under vissa villkor sända jämväl verk av upphovsman som icke är medlem av organisationen. Till grund för sitt avstyrkande har lagrådet främst anfört, att det ur principiella synpunkter vore betänkligt att vidtaga så betydande inskränkningar i upphovsrätten som ett tvångslicensförfarande alltid måste innebära och detta även i den modifierade form, som avses med det remitterade förslaget. Lagrådet har även framhållit, att upphovsmannens anspråk att få bestämma om framförandet av sitt verk icke närmast är en ekonomisk angelägenhet utan sammanhänger med överväganden av ideell och personlig art. Enligt lagrådets mening kan endast mycket starka skäl åberopas för tvångsingripanden på detta område och några sådana har knappast blivit anförda.

För egen del finner jag mig emellertid böra vidhålla den ståndpunkt som intagits i det remitterade förslaget och som där utförligt motiverats. Med anledning av vad lagrådet anfört vill jag här ytterligare understryka, att förevarande regler ej utgör tvångslicensbestämmelser i egentlig mening, eftersom de kan tillämpas endast under förutsättning att tillstånd av upphovsmannaorganisation föreligger; dessutom har från stadgandet undantagits fall då upphovsmannen meddelat förbud mot utsändning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig utsändningen. Genom sistnämnda bestämmelse synes upphovsmännens ideella och personliga intressen vara i tillbörlig grad tillgodosedda. Förslaget kan alltså enligt min mening knappast sägas innebära någon mera betydande inskränkning i upphovsrätten. Å andra sidan är det tydligt att bestämmelser av förevarande slag innebär högst väsentliga lättnader för radion. Om sådana bestämmelser ej skulle meddelas, torde Sveriges radio finna sig nödsakad att inrätta en särskild avdelning för kontroll av programmen ur upphovsrättslig synpunkt.

Det är emellertid uppenbart, att de betydande kostnaderna härför icke i någon mån skulle medföra motsvarande fördelar för upphovsmännen eller överhuvudtaget ge något nämnvärt praktiskt utbyte.

Jag finner alltså ej anledning att i förevarande del frångå det remitterade förslaget; med hänsyn härtill bör även de i 45, 46 och 48 §§ gjorda hänvisningarna till 22 § första stycket bibehållas.

Beträffande 23 § har lagrådet hemställt, att regeln om att noter till musikaliskt verk ej utan upphovsmannens samtycke må uthyras till allmänheten måtte utvidgas till att avse även andra slags exemplar av sådant verk. Detta innebär, att även uthyrning av grammofonskivor o. dyl., som för närvarande får ske fritt, skulle göras beroende av upphovsmannens tillstånd. Vad lagrådet anfört har emellertid ej övertygat mig om att en dylik utvidgning av upphovsmannens ensamrätt bör genomföras. Som jag yttrat vid remissen till lagrådet synes övervägande skäl tala för att samma regler får gälla beträffande uthyrning av grammofonskivor som i fråga om uthyrning av böcker. Förevarande lagrum och den därtill hörande övergångsbestämmelsen i 66 § bör alltså bibehållas i sak oförändrade.

Vad angår stadgandet i 43 § om skyddstiden har lagrådet anfört betänkligheter mot det remitterade förslagets ståndpunkt att låta den för verk i allmänhet föreslagna skyddstiden om femtio år från upphovsmannens död gälla även för alster av konsthantverk och konstindustri; för närvarande är skyddstiden för dylika alster som huvudregel icke mer än tio år från offentliggörandet. Lagrådet har bl. a. framhållit, att konstnärliga bruksföremål företer beröringspunkter även med patent, mönster och modeller, alltså områden, där kortare skyddstider överlag gäller, samt att även åtskilliga rent praktiska skäl talar för kortare skyddstid än den föreslagna. Med hänsyn till önskvärdheten av såvitt möjligt enhetliga internationella bestämmelser beträffande en så viktig fråga som skyddstidens längd har lagrådet likväl ansett sig icke kunna utan ytterligare utredning förorda annan lösning av detta spörsmål än den i det remitterade förslaget upptagna.

I lagrådets utlåtande har även åberopats den förut omförmälda, från kooperativa förbundet m. fl. inkomna skriften. I denna har hemställts, att gällande regler om skyddstid för alster av konsthantverk och konstindustri bibehålles oförändrade och omprövas först i samband med revisionen av mönsterskyddslagstiftningen.

I anslutning härtill har svenska slöjdföreningens arbetsutskott i sin efter lagrådsutlåtandet inkomna skrift framhållit, att erfarenheterna enligt utskottets mening bestyrkt, att den nuvarande skyddstiden för här avsedda alster många gånger visat sig klart otillräcklig för att åt formgivaren säkra en skälig ersättning ens under den tid, då hans formskapelse varit allmänt efterfrågad på marknaden. Såsom exempel nämnes, att verkligt nya och originella formgivningar inom glas- och porslinsindustrien kunnat säljas i betydande omfattning långt efter det tio år förflutit från det första offentliggörandet. Vidare framhålles, att i vissa fall, t. ex. vid tillverkning av konstnärliga matbestick, verktygskostnaderna för en ny formgivning är så avsevär-

da, att varans pris blir oproportionerligt högt, om man måste kalkylera med en endast tioårig skyddstid. Slutligen understrykes, att den nuvarande skyddstiden utgör en allvarlig olägenhet, då det gäller att finna avsättning utomlands för svensk konstslöjd. Oftast önskar tillverkare på den främmande marknaden introducera alster, som redan visat sig slå an i hemlandet. Erfarenheten bestyrker, att härvid tioårsfristen från offentliggörandet ej sällan hunnit utlöpa i Sverige, vilket enligt rådande konventionssystem medför att skydd icke heller kan påfordras i det främmande landet, trots att där i och för sig gäller en betydligt längre skyddstid. I ett läge, då den svenska konstindustrien, delvis med statligt stöd, söker nya marknader utomlands, måste enligt utskottet en sådan ordning te sig otillfredsställande. Med det anförda har utskottet icke velat motsätta sig, att frågan om skyddstidens längd för konsthantverk och konstindustri, på sätt föreslagits, uppskjutes till slutligt avgörande i samband med revisionen av mönsterskyddslagstiftningen. Beaktansvärda skäl torde tvärtom kunna anföras för att skyddstiden beträffande de båda skyddsformerna avväges i ett sammanhang. Det vore emellertid olyckligt, anför utskottet, om ett uppskov skulle medföra att den nuvarande enligt utskottets bestämda åsikt alltför korta upphovsrättsliga skyddstiden skulle behållas till dess frågan erhållit en slutgiltig lösning. Utskottet hemställer därför, att ett uppskov kombineras med en provisorisk förlängning av skyddstiden intill dess frågan hunnit slutligen prövas.

Kommerskollegium har i sitt remissutlåtande anslutit sig till de sålunda framställda förslagen. Vad särskilt angår den förordade provisoriska förlängningen av skyddstiden föreslår kollegium att denna bestämmas till tio år.

Enligt vad jag anför i remissprotokollet talar principiella skäl för att skyddstiden för alster av konsthantverk och konstindustri bestämmas på samma sätt som för annan konst. Såsom i olika sammanhang tidigare framhållits och nu även understrukits av lagrådet och de förut nämnda organisationerna som har intressen att bevaka på området äger frågan om skydd för dylika alster emellertid sammanhang även med mönsterrätten. Denna är för närvarande föremål för översyn av särskilda sakkunniga. Med hänsyn till vad som i ärendet numera anförts kan det finnas skäl att icke taga slutlig ståndpunkt till den föreliggande frågan förrän detta arbete avslutats och man får tillfälle att i ett sammanhang bedöma den upphovsrättsliga och den mönsterrättsliga sidan av problemet. Jag vill därför förordade, att man tillsvidare icke gör någon principiell ändring i vad som för närvarande gäller beträffande skyddstiden för alster av konsthantverk och konstindustri. Genom särskild övergångsbestämmelse bör dock, såsom i ärendet föreslagits, tillses att rätt till alster, som med tioårig skyddstid skulle utgå under de närmaste åren, alltjämt får gälla i avbidan på det slutliga ståndpunktstagandet i frågan. Tiden för dylik provisorisk förlängning synes lämpligen kunna bestämmas till tio år.

I enlighet med det anförda föreslår jag, att särskilda bestämmelser om skyddstid för alster av konsthantverk och konstindustri upptages såsom ett nytt andra stycke i förevarande paragraf. Här bör i överensstämmelse med

nuvarande lag föreskrivas, att för sådant alster upphovsrätten gäller intill utgången av tionde året efter det år, då alstret offentliggjordes, samt att i fall, då alstret icke var offentliggjort vid konstnärens död, rätten gäller intill utgången av tionde året efter hans dödsår. I stadgandet om den allmänna skyddstiden i förevarande paragraf, vilket alltså kommer att bilda ett första stycke däri, bör göras hänvisning till det nya andra stycket. Vidare bör en övergångsbestämmelse av förut angivet innehåll upptagas såsom ett nytt andra stycke i 65 §. Här bör föreskrivas, att rätt till alster av förevarande slag skall, om rätten eljest skulle upphöra vid utgången av något av åren 1960—1969, gälla intill utgången av år 1970.

Lagrådet har avstyrkt de i 52 § upptagna bestämmelserna om särskild skiljenämnd för avgörande av vissa ersättningsfrågor. Med hänsyn till vad lagrådet i denna del anfört finner jag icke tillräckliga skäl att vidhålla det remitterade förslaget. I stället synes, såsom lagrådet förordat, hithörande tvister böra upptagas av Stockholms rådhusrätt såsom första domstol. Ett stadgande härom, vilket i enlighet med lagrådets förslag bör placeras i 58 §, bör avse jämväl mål om ersättning som avses i 22 § andra stycket.

Av lagrådet i övrigt föreslagna ändringar i lagförslaget torde böra godtagas.

Förslaget till lag om rätt till fotografisk bild

Lagrådet har föreslagit att lagens rubrik förkortas till fotografirättslag. I likhet med vad jag förordat beträffande rubriken till lagen om upphovsrätt synes den i det remitterade förslaget upptagna rubriken emellertid böra bibehållas.

Beträffande lagrådets förslag om tillägg till 2 § första stycket får jag hänvisa till vad jag anfört vid 3 § första stycket i förslaget till lag om upphovsrätt.

Rörande 2 § andra stycket har lagrådet gjort en redaktionell anmärkning. Enligt min mening bör stadgandet emellertid bibehållas i den i det remitterade förslaget upptagna lydelsen.

Lagrådet har avstyrkt bestämmelserna i 9 § om rätt för svenskt televisionsföretag att under vissa villkor visa fotografier. I överensstämmelse med den ståndpunkt jag intagit beträffande motsvarande bestämmelser i 22 § andra stycket i lagen om upphovsrätt anser jag emellertid att stadgandet bör bibehållas. Med hänsyn härtill bör även 7 och 8 §§ kvarstå oförändrade.

På motsvarande sätt som jag förordat vid 52 § i förslaget till lag om upphovsrätt bör, i enlighet med lagrådets hemställan, bestämmelserna i 16 § av förevarande förslag utbytas mot en bestämmelse i 21 § om Stockholms rådhusrätt som första domstol. Denna bör avse jämväl mål om ersättning som avses i 9 §.

Av lagrådet i övrigt föreslagna ändringar i förevarande lagförslag torde böra godtagas.

Utöver de ändringar som förordats i det föregående bör i lagförslagen vidtagas smärre ändringar av redaktionell natur.

Innan proposition i ärendet förelägges riksdagen torde lagrådets utlåtande böra inhämtas beträffande de nu föreslagna reglerna rörande skyddstiden för alster av konsthantverk och konstindustri.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande i fråga om den föreslagna avfattningen av 43 § och 65 § andra stycket i lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk måtte för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:

Clas Amilon

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 23 november 1959.

N ä r v a r a n d e :

justitieråden BECKMAN,
E. SÖDERLUND,
TAMMELIN,
regeringsrådet NEVRELL.

Enligt lagrådet den 18 november 1959 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 13 november 1959, hade Kungl. Maj:t — vid anmälan av lagrådets den 18 juni 1959 avgivna utlåtande över det den 9 januari 1959 till lagrådet remitterade förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk — förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas i fråga om nu föreslagen ändrad avfattning av 43 och 65 §§ i lagen.

Förslaget om ändring, vilket finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsrådet Torwald Hesser.

Lagrådet yttrade:

Lagrådet, som finner sina tidigare framförda synpunkter i den föreliggande frågan beaktade, lämnar den nu föreslagna avfattningen av 43 och 65 §§ utan erinran. Emellertid äro de nya bestämmelserna i 43 § om skyddstid för alster av nyttokonst så avfattade, att de täcka även anonyma och pseudonyma verk. Bestämmelserna därom i 44 § böra alltså icke gälla sådana alster. Med hänsyn till den generella avfattningen av 44 § hemställer lagrådet, att däri upptages en uttrycklig föreskrift om att vad i denna paragraf stadgas icke gäller alster av konsthantverk eller konstindustri.

Ur protokollet:

Clas Amilon

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 november 1959.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Lindell, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 23 november 1959 avgivna utlåtande över det den 13 november 1959 till lagrådet remitterade förslaget till ändrad avfattning av 43 och 65 §§ i det tidigare till lagrådet den 9 januari 1959 remitterade *förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk*.

Föredraganden anför följande.

Lagrådet har lämnat den nya avfattningen av 43 och 65 §§ i lagförslaget utan erinran. I enlighet med lagrådets hemställan bör i 44 § upptagas uttrycklig föreskrift om att vad i denna paragraf stadgas icke gäller alster av konsthanterverk eller konstindustri.

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition till 1960 års riksdag

dels föreslå riksdagen att antaga förslag till

- 1) *lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk*;
- 2) *lag om rätt till fotografisk bild*; samt
- 3) *lag angående ändrad lydelse av 9 och 11 §§ lagen den 29 maj 1931 (nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens*,

dels ock till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga det i statsrådsprotokollet för den 9 januari 1959 omförmälda förslaget till *ändrad lydelse av 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen*.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till 1960 års riksdag skall avlätas proposition av den lydelse biträdda till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ulla Larsson

INNEHALLSFÖRTECKNING

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	
Förslag till lag om rätt till litterära och konstnärliga verk	3
Förslag till lag om rätt till fotografisk bild	18
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 9 och 11 §§ lagen den 29 maj 1931 (nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens	22
Förslag till ändrad lydelse av 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen	24
Utdrag av statsrådsprotokollet den 9 januari 1959	25
I. Huvuddragen i lagstiftningen	28
II. De särskilda lagförslagen	41
Förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk	41
1 Kap. Om upphovsrättens föremål och innehåll	41
2 Kap. Inskränkningar i upphovsrätten	102
3 Kap. Upphovsrättens övergång	171
4 Kap. Upphovsrättens giltighetstid	217
5 Kap. Vissa upphovsrätten närstående rättigheter	225
6 Kap. Särskilda bestämmelser	272
7 Kap. Ansvar och ersättningsskyldighet	282
8 Kap. Lagens tillämpningsområde	309
9 Kap. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	315
Förslaget till lag om rätt till fotografisk bild	323
Förslaget till ändrad lydelse av 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen	350
Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 9 och 11 §§ lagen den 29 maj 1931 (nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens	351
Bilaga. Till lagrådet remitterade lagförslag	353
Utdrag av lagrådets protokoll den 18 juni 1959	375
Utdrag av statsrådsprotokollet den 13 november 1959	402
Utdrag av lagrådets protokoll den 23 november 1959	408
Utdrag av statsrådsprotokollet den 27 november 1959	409